

**Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων
ΠΜΣ στη Διοίκηση Επιχειρήσεων για Στελέχη**

Διπλωματική Εργασία

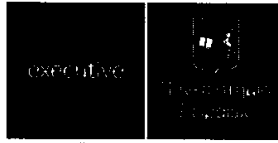
**Χρηματοοικονομική εκπαίδευση για παιδιά / μαθητές
Δημοτικού**

ΔΗΜΗΤΡΑ Ν. ΚΥΡΙΑΝΙΔΗ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Επιβλέπων: Καθηγητής κ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΙΠΠΑΣ

Πειραιάς, 2023

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στη Διοίκηση Επιχειρήσεων για Στελέχη : Ε-MBA» με τίτλο

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ/ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/τριας.....

Όνοματεπώνυμο... Δήμητρα Κυριακίδη-Νικόλαϊδη

Ημερομηνία... 2-10-2023

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ / ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Λέξεις – κλειδιά: χρηματοοικονομική εκπαίδευση, χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός, μαθητές, πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας συνιστά η έννοια της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης. Με βάση τη διεθνή εμπειρία για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στη σχολική ηλικία, είναι λιγοστά τα διαθέσιμα ερευνητικά δεδομένα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, με τις υπάρχουσες μελέτες να τονίζουν πως η χρηματοοικονομική εκπαίδευση προσφέρει σημαντικά οφέλη στα παιδιά, ήδη από το δημοτικό σχολείο. Αναφορικά με το ζήτημα της χρηματοοικονομικής ικανότητας των μαθητών στην Ελλάδα, οι αναφορές στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι σχεδόν μηδενικές, παρά το γεγονός ότι το ζήτημα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των μαθητών είναι επίκαιρο. Με άξονα τα ανωτέρω, σκοπός της παρούσας ερευνητικής διαδικασίας είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων μαθητών και μαθητριών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, σχετικά με τη χρηματοοικονομική παιδεία των παιδιών σε μικρές τάξεις του σχολείου. Η έρευνα είναι ποσοτική και το δείγμα αποτελείται από 126 εκπαιδευτικούς και 162 γονείς/κηδεμόνες. Η δειγματοληπτική διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν η μέθοδος της αναλογίας και της χιονοστιβάδας. Η έρευνα διενεργήθηκε ηλεκτρονικά με χρήση του Google Forms, τον Ιούνιο του 2023. Μέσα από την ανάλυση αποτυπώθηκαν οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων για την οικονομία και για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών σε μικρή ηλικία. Επίσης, διαπιστώθηκε πως υπάρχουν κάποιες διαφορές στις απόψεις των γονέων και των εκπαιδευτικών σχετικά με την χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών. Η παρούσα ανάλυση ανέδειξε την ανάγκη να συζητούν, τόσο οι γονείς με τα παιδιά, όσο και οι εκπαιδευτικοί με τους μαθητές τους στην τάξη θέματα σχετικά με την οικονομία, μέσα από δράσεις που μπορούν να αυξήσουν το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των μαθητών, το οποίο δυστυχώς αξιολογείται ως μέτριο.

ABSTRACT

FINANCIAL EDUCATION FOR CHILDREN / PRIMARY SCHOOL STUDENTS

keywords: financial education, financial literacy, students, primary school

The subject of this paper is the concept of financial education. Based on the international experience on financial education at school age, there is little available research data on primary education, with existing studies emphasizing on the fact that financial education offers significant benefits to children as early as in primary school. Regarding the issue of financial literacy of students in Greece, there are almost no reports on primary education, despite that the issue of financial education of students is topical. Based on the above, the aim of the present research process is to investigate the views of teachers and parents/guardians of primary school students in Greece, regarding the financial literacy of children in small classes at school. The survey is quantitative and the sample consists of 126 teachers and 162 parents/guardians. The sampling procedure followed was the sample proportion and snowball (chain sampling) method. The survey was conducted online using Google Forms in June 2023. Through the analysis, the views of teachers and parents/guardians on economics and financial education of children at an early age were captured. It was also found that there are some differences in the views of parents and teachers on financial education of children. The present analysis has highlighted the need for both parents and teachers to discuss with their children and students in the classroom respectively issues related to the economy, through actions that can increase the level of financial literacy of students, which is unfortunately assessed as moderate.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Νικόλαο Φίλιππα, για την εμπειριστατωμένη καθοδήγηση, την υποστήριξη και την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλα τα άτομα, εκπαιδευτικούς και γονείς, που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο της εργασίας μου. Η συνεισφορά και η διάθεσή τους να μοιραστούν τις απόψεις τους αποτέλεσαν θεμελιώδες μέρος της έρευνάς μου και χωρίς αυτούς το έργο αυτό δεν θα ήταν δυνατό.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς την οικογένεια και τους φίλους μου για τη στήριξη και την κατανόηση τους κατά τη διάρκεια της ακαδημαϊκής μου πορείας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	III
ABSTRACT.....	IV
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	V
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	VIII
ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ.....	XI
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 Το εξεταζόμενο θέμα και η σημαντικότητα του.....	1
1.2 Σκοπός της εργασίας και ερευνητικά ερωτήματα.....	1
1.3 Συμβολή της εργασίας.....	2
1.4 Δομή της εργασίας.....	4
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου 1.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	7
2.1 Χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός και χρηματοοικονομική εκπαίδευση: εννοιολογικές προσεγγίσεις και βασικά στατιστικά στοιχεία.....	7
2.2 Η σημασία της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης - Οφέλη για τους μαθητές και τις μαθήτριες.....	9
2.3 Διεθνής εμπειρία για την εισαγωγή της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολικά προγράμματα.....	10
2.4 Διεθνής εμπειρία για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.....	12
2.5 Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	15
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου 2.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	21
3.1 Σκοπός έρευνας.....	21
3.2 Δείγμα – Πληθυσμός – Δειγματοληπτική διαδικασία.....	21
3.3 Ερευνητικό εργαλείο.....	22
3.4 Μεθοδολογία ανάλυσης δεδομένων.....	24
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου 3.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	26
4.1 Δημογραφικά στοιχεία εκπαιδευτικών.....	26
4.2 Χρηματοοικονομική εκπαίδευση για παιδιά/ μαθητές - Απόψεις εκπαιδευτικών	28
4.3 Δημογραφικά στοιχεία γονέων/κηδεμόνων.....	36
4.4 Χρηματοοικονομική εκπαίδευση για παιδιά/ μαθητές- Απόψεις γονέων/ κηδεμόνων.....	39

4.5 Σύγκριση απόψεων γονέων και εκπαιδευτικών για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	59
Βιβλιογραφία Κεφαλαίου 5	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	73

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Πίνακας 1. Κατηγορία συμμετέχοντα.....	26
Πίνακας 2. Ηλικία μαθητών εκπαιδευτικών.....	28
Πίνακας 3. Ενημέρωση οικονομικών εξελίξεων εκπαιδευτικών.....	28
Πίνακας 4. Τομείς επιρροής εγχώριων και διεθνών οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς.....	29
Πίνακας 5. Βαθμός ενημέρωσης για οικονομικές έννοιες.....	30
Πίνακας 6. Θέματα συζήτησης εντός τάξης.....	31
Πίνακας 7. Αξιολόγηση επιπέδου χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των μαθητών από εκπαιδευτικούς.....	31
Πίνακας 8. Αξιολόγηση πρότασης για απόκτηση γνώσεων οικονομίας ως σημαντικού εφοδίου για την οικονομική ευημερία των μαθητών από εκπαιδευτικούς.....	32
Πίνακας 9. Αξιολόγηση μελλοντικής βελτίωσης του οικονομικού κόσμου για τους μαθητές από εκπαιδευτικούς.....	32
Πίνακας 10. Αξιολόγηση πρότασης «Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο» από εκπαιδευτικούς.....	33
Πίνακας 11. Αξιολόγηση μεθόδων αποτελεσματικής ενίσχυσης της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των μαθητών του δημοτικού από εκπαιδευτικούς.....	34
Πίνακας 12. Ηλικία παιδιών.....	38
Πίνακας 13. Τύπος σχολείου φοίτησης παιδιών.....	39
Πίνακας 14. Ενημέρωση οικονομικών εξελίξεων γονέων/κηδεμόνων.....	40
Πίνακας 15. Βαθμός επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε γονείς/κηδεμόνες.....	40
Πίνακας 16. Τομείς επιρροής οικονομικών εξελίξεων για γονείς/κηδεμόνες.....	40
Πίνακας 17. Βαθμός ενημέρωσης γονέων/κηδεμόνων για οικονομικές έννοιες.....	41
Πίνακας 18. Συζήτηση γονέων/κηδεμόνων με τα παιδιά τους για οικονομικά θέματα.....	41
Πίνακας 19. Αξιολόγηση επιπέδου χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των παιδιών από γονείς/κηδεμόνες.....	42
Πίνακας 20. Αξιολόγηση πρότασης για απόκτηση γνώσεων οικονομίας ως σημαντικού εφοδίου για τη μετέπειτα οικονομική ευημερία των παιδιών από γονείς/κηδεμόνες.....	42
Πίνακας 21. Αξιολόγηση μελλοντικής βελτίωσης του οικονομικού κόσμου για τα παιδιά από γονείς/κηδεμόνες.....	42
Πίνακας 22. Βαθμός σύνδεσης της οικονομικής ευημερίας ενός ενήλικα με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα παιδικά/μαθητικά χρόνια.....	43
Πίνακας 23. Αξιολόγηση πρότασης «Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο» από γονείς/κηδεμόνες.....	43
Πίνακας 24. Αξιολόγηση μεθόδων ενίσχυσης της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των παιδιών.....	44
Πίνακας 25. Αξιολόγηση χρησιμότητας Προγράμματος @ξια από τους γονείς/κηδεμόνες.....	46
Πίνακας 26. Αξιολόγηση χρηματοοικονομικών δεξιοτήτων παιδιών από γονείς/κηδεμόνες.....	47
Πίνακας 27. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και γονέων για παρακολούθηση οικονομικών εξελίξεων.....	47
Πίνακας 28. Σύγκριση επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες.....	48
Πίνακας 29. Σύγκριση τρόπων επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες.....	49

Πίνακας 30. Σύγκριση βαθμού γνώσης οικονομικών εννοιών μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων.....	51
Πίνακας 31. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων για τη μελλοντική βελτίωση του οικονομικού κόσμου των παιδιών.....	54
Πίνακας 32. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων για την έναρξη μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας των παιδιών στο δημοτικό σχολείο.....	55
Πίνακας 33. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και γονέων για την κατάλληλη τάξη έναρξης μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό.....	55
Πίνακας 34. Σύγκριση γνώσης ύπαρξης μαθήματος Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού.....	56
Πίνακας 35. Σύγκριση γνώσης Προγράμματος @αξία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων.....	57

Διάγραμμα 1. Φύλο εκπαιδευτικών.....	26
Διάγραμμα 2. Ηλικία εκπαιδευτικών.....	27
Διάγραμμα 3. Φορέας εργασίας.....	28
Διάγραμμα 4. Βαθμός επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς.....	29
Διάγραμμα 5. Ποσοστά γνώσης οικονομικών εννοιών.....	31
Διάγραμμα 6. Κατάλληλη τάξη έναρξης μαθημάτων χρηματοοικονομικών κατά τους/τις εκπαιδευτικούς.....	33
Διάγραμμα 7. Γνώση για μαθήματα Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού.....	34
Διάγραμμα 8. Γνώση Προγράμματος @ξία.....	35
Διάγραμμα 9. Αξιολόγηση Προγράμματος @ξία.....	35
Διάγραμμα 10. Φύλο γονέων/κηδεμόνων.....	36
Διάγραμμα 11. Ηλικία γονέων/κηδεμόνων.....	37
Διάγραμμα 12. Εκπαιδευτικό επίπεδο γονέων/κηδεμόνων.....	37
Διάγραμμα 13. Εργασιακή κατάσταση γονέων/κηδεμόνων.....	38
Διάγραμμα 14. Φύλο παιδιών.....	39
Διάγραμμα 15. Βαθμός γνώσης γονέων/κηδεμόνων για οικονομικές έννοιες.....	41
Διάγραμμα 16. Κατάλληλη τάξη έναρξης μαθημάτων χρηματοοικονομικών κατά τους γονείς/κηδεμόνες.....	44
Διάγραμμα 17. Γνώση για προσφορά μαθημάτων Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού.....	45
Διάγραμμα 18. Γνώση Προγράμματος @ξία.....	45
Διάγραμμα 19. Παρακολούθηση οικονομικών εξελίξεων εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων.....	48
Διάγραμμα 20. Βαθμός επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες.....	49
Διάγραμμα 21. Τομείς επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες.....	50
Διάγραμμα 22. Διαφορές στον βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας του ΑΕΠ μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων.....	51
Διάγραμμα 23. Διαφορές στον βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας του πληθωρισμού μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων.....	52
Διάγραμμα 24. Διαφορές στον βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας της ποσοτικής χαλάρωσης μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων.....	52

Διάγραμμα 25. Διαφορές στο βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας της υπερχρέωσης νοικοκυριού μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων.....	53
Διάγραμμα 26. Διαφορές στο βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας των «Κόκκινων» Δανείων μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων	53
Διάγραμμα 27. Αξιολόγηση μελλοντικής βελτίωσης του οικονομικού κόσμου των παιδιών από εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες	54
Διάγραμμα 28. Απόψεις εκπαιδευτικών και γονέων για έναρξη μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό.....	55
Διάγραμμα 29. Απόψεις εκπαιδευτικών και γονέων για την κατάλληλη τάξη έναρξης μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό	56
Διάγραμμα 30. Σύγκριση γνώσης ύπαρξης μαθήματος Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων.....	57
Διάγραμμα 31. Σύγκριση γνώσης Προγράμματος @ξία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων.....	58

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

ASIC	Australian Securities & Investments Commission / Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και Επενδύσεων της Αυστραλίας
ΕΕΔΑΔΠ	Ένωση Εταιρειών Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις
FINRA	Financial Industry Regulatory Authority / Ρυθμιστική Αρχή Χρηματοοικονομικής Βιομηχανίας
FLEC	Financial Literacy and Education Commission / Επιτροπή Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και Εκπαίδευσης
HFLI	Hellenic Financial Literacy Institute / Ινστιτούτο Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού
M.T.	Μέση τιμή
ΟΟΣΑ/OECD	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης / Organisation for Economic Co-operation and Development
PISA	Programme for International Student Assessment
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
T.A.	Τυπική απόκλιση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Το εξεταζόμενο θέμα και η σημαντικότητα του

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας συνιστά η έννοια της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης. Δυστυχώς, ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός είναι χαμηλός διεθνώς, καθιστώντας εμφανή την ανάγκη για περισσότερα προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και αλφαριθμητισμού, ιδίως στα σχολικά περιβάλλοντα.

Με βάση τη διεθνή εμπειρία για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στη σχολική ηλικία, είναι λιγοστά τα ερευνητικά δεδομένα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Brown et al., 2014). Από τις υπάρχουσες μελέτες διαφαίνεται πως η χρηματοοικονομική εκπαίδευση επιφέρει σημαντικά οφέλη για τα παιδιά, ήδη από το δημοτικό σχολείο (Dare et al., 2020; Kaiser & Menkhoff, 2020). Ωστόσο, αν και πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο έχουν ενσωματώσει το περιεχόμενο της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα προγράμματα σπουδών των δημοτικών σχολείων, υπάρχουν εμπόδια και προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπισθούν (Appleyard & Rowlingson, 2013).

Αναφορικά με το ζήτημα της χρηματοοικονομικής ικανότητας των μαθητών στην Ελλάδα, οι αναφορές στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι σχεδόν μηδενικές, παρά το γεγονός ότι το ζήτημα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των μαθητών είναι επίκαιρο (Tzora et al., 2022). Πρωτοβουλίες όπως η εκπαιδευτική ψηφιακή πλατφόρμα @ξία¹ και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «1,2,3...Οικονομία», μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία για την περαιτέρω ενδυνάμωση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολεία.

1.2 Σκοπός της εργασίας και ερευνητικά ερωτήματα.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, τίθεται ως σκοπός η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων, σχετικά με την χρηματοοικονομική παιδεία των παιδιών σε μικρές τάξεις του ελληνικού σχολείου. Για τον σκοπό αυτό, επιλέχθηκε η ποσοτική έρευνα με εργαλείο το ερωτηματολόγιο. Για τη διερεύνηση των

---

¹ Πρόγραμμα @ξία. Διαθέσιμο στο: <https://www.gfli.gr/programma-axia/>.

απόψεων των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων, διατυπώθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία κλήθηκε να απαντήσει η έρευνα:

1. Πώς διαμορφώνεται η άποψη των εκπαιδευτικών για την οικονομία και ποια είναι η άποψη τους για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των μαθητών στις μικρές τάξεις του σχολείου;
2. Πώς διαμορφώνεται η άποψη των γονέων/κηδεμόνων για την οικονομία και ποια είναι η άποψη τους για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών σε μικρή ηλικία;
3. Υπάρχουν διαφορές στις απόψεις των γονέων και των εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών;

1.3 Συμβολή της εργασίας

Ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση γονέων και δασκάλων:

Γονείς και εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν στις ερωτήσεις και να προβληματιστούν επί του ζητήματος της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και των γενικών γνώσεων περί οικονομίας των ίδιων και των παιδιών τους. Η έρευνα αυτή δίνει την αφορμή και την παραίνεση σε γονείς και δασκάλους του δείγματος:

- να αναρωτηθούν για τη σημασία της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στη μελλοντική ευημερία των μικρών μαθητών,
- να γνωρίσουν και να αξιοποιήσουν εργαλεία που έχουν ήδη στη διάθεσή τους, όπως το Πρόγραμμα @ξία και το 1,2,3 ...Οικονομία, τα οποία αναδεικνύονται μέσα από συγκεκριμένα ερωτήματα με παράθεση ενεργού συνδέσμου που παραπέμπει με ένα κλικ στο site για όποιον θέλει να ενημερωθεί,
- να αφυπνίσουν και άλλους γονείς και δασκάλους με τη μέθοδο της χιονοστιβάδας, η οποία εξακολουθεί να έχει επίδραση και μετά την ολοκλήρωση της έρευνας,
- να ασκήσουν πίεση προς τους φορείς για αλλαγή του σχολικού προγράμματος και της διδακτέας ύλης με έμφαση προς την χρηματοοικονομική εκπαίδευση.

Κατανόηση των προοπτικών των ενδιαφερομένων μερών:

Η έρευνα ρίχνει φως στον τρόπο με τον οποίο οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται την χρηματοοικονομική εκπαίδευση για τους μαθητές του δημοτικού σχολείου. Η κατανόηση αυτή είναι ζωτικής σημασίας για την προσαρμογή των προγραμμάτων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες και τις προσδοκίες αυτών των βασικών ενδιαφερομένων μερών.

Κίνητρο για περαιτέρω κατάρτιση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης:

Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών μπορούν να οδηγήσουν στη βελτίωση των προγραμμάτων κατάρτισης των εκπαιδευτικών. Εάν οι εκπαιδευτικοί εκφράζουν την ανάγκη για περισσότερους πόρους ή επαγγελματική ανάπτυξη στον τομέα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε στοχευμένες πρωτοβουλίες κατάρτισης.

Ενίσχυση του ρόλου των γονέων και των δασκάλων:

Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι γονείς ή οι κηδεμόνες μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο στην χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών μπορεί επίσης να αποτελέσει πολύτιμο κίνητρο για αλλαγή στη συμπεριφορά εντός της οικογένειας με προσανατολισμό προς τα θέματα της χρηματοοικονομικής παιδείας.

Αντίστοιχα, η συνειδητοποίηση του τρόπου με τον οποίο οι δάσκαλοι μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο στην χρηματοοικονομική εκπαίδευση των μαθητών και των μαθητριών τους μπορεί επίσης να τους παροτρύνει προς την ανάληψη πρωτοβουλιών εντός σχολικής τάξης.

Βελτίωση της συνεργασίας:

Η κατανόηση των απόψεων τόσο των γονέων όσο και των εκπαιδευτικών μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό ευκαιριών για συνεργασία. Μέσα από την έρευνα αναδεικνύονται τρόποι με τους οποίους οι δύο αυτές ομάδες μπορούν να συνεργαστούν για την ενίσχυση του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού τόσο στο σχολείο όσο και στο σπίτι.

Ενδυνάμωση και προαγωγή του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Ελλάδα μέσω δράσεων:

Τα χρηματοοικονομικά εγγράμματα παιδιά είναι καλύτερα εξοπλισμένα για να λαμβάνουν ενημερωμένες αποφάσεις σχετικά με τα προσωπικά τους οικονομικά. Μέσω της έρευνας αποτυπώνεται ότι γονείς και δάσκαλοι ταυτίζονται με αυτή την άποψη, δίνοντας το έναυσμα στους επίσημους φορείς να αφουγκραστούν την κοινωνική αυτή ομάδα, να αναλάβουν δράσεις και να παράσχουν πόρους που θα οδηγήσουν τελικά στην ενδυνάμωση και προαγωγή του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στη χώρα μας.

Θεμέλιο για περαιτέρω έρευνα:

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση εντοπίζει κενά στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, υποδεικνύοντας τομείς στους οποίους η μελλοντική έρευνα μπορεί να συμβάλει περαιτέρω στον τομέα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης.

Η έρευνα με βάση το ερωτηματολόγιο μπορεί να χρησιμεύσει ως θεμέλιο για πιο εμπειριστατωμένες ποιοτικές μελέτες ή μελέτες μικτής μεθόδου που εμβαθύνουν στα κίνητρα, τις προκλήσεις και τις στρατηγικές των γονέων και των εκπαιδευτικών αναφορικά με την χρηματοοικονομική εκπαίδευση.

Κοινωνικός και οικονομικός αντίκτυπος:

Η κατανόηση του αντίκτυπου της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για τα παιδιά μπορεί να έχει ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Μπορεί να συμβάλει στις συζητήσεις για τη μείωση της φτώχειας, την αύξηση της οικονομικής σταθερότητας και την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης.

Συστάσεις πολιτικής:

Τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διατύπωση συστάσεων πολιτικής σε επίπεδο σχολείου, περιφέρειας ή ακόμη και σε εθνικό επίπεδο. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτές τις πληροφορίες για να λάβουν τεκμηριωμένες αποφάσεις σχετικά με την εφαρμογή των σχετικών προγραμμάτων. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει την υποστήριξη της υποχρεωτικής συμπερίληψης της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στο πρόγραμμα σπουδών ή την παροχή κατευθυντήριων γραμμών για τη συμμετοχή των γονέων στην οικονομική εκπαίδευση.

Ανάδειξη εμποδίων και προκλήσεων:

Συλλέγοντας απαντήσεις σχετικά με τις προκλήσεις και τα εμπόδια στην εφαρμογή της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, η έρευνα συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των πρακτικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τόσο οι γονείς όσο και οι εκπαιδευτικοί. Αυτό μπορεί να δώσει πληροφορίες για την ανάπτυξη στρατηγικών για την αντιμετώπιση αυτών των εμποδίων.

1.4 Δομή της εργασίας

Στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, το οποίο παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 2, αναλύονται οι έννοιες του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και της

χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, παρατίθενται βασικά στατιστικά στοιχεία και επισημαίνονται τα οφέλη της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για τους μαθητές, ενώ στη συνέχεια γίνεται αναφορά στην υλοποίησή της μέσα από τα σχολικά προγράμματα. Ακόμη, στο κεφάλαιο αυτό αποτυπώνεται η διεθνής και η ελληνική εμπειρία για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στην πρωτοβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα.

Το ερευνητικό μέρος αποτελείται από το κεφάλαιο 3, που είναι η μεθοδολογία, και το κεφάλαιο 4, των αποτελεσμάτων της έρευνας. Στην ενότητα της μεθοδολογίας διατυπώνεται ο σκοπός της έρευνας, παρουσιάζονται αναλυτικά τα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και παρατίθενται πληροφορίες για τον πληθυσμό, το δείγμα και τη δειγματοληπτική διαδικασία, το ερευνητικό εργαλείο του ερωτηματολογίου, καθώς και τη μεθοδολογία ανάλυσης δεδομένων. Στο κεφάλαιο 4 παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία των εκπαιδευτικών και οι απόψεις τους για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των μαθητών, ενώ ακολούθως έπεται η αντίστοιχη ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων των γονέων και των απόψεων τους για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών. Στο τέλος της ανάλυσης, γίνεται σύγκριση των απόψεων γονέων και εκπαιδευτικών για την χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών.

Η εργασία ολοκληρώνεται με το κεφάλαιο 5, στο οποίο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου 1

Ξένη

Appleyard, L., & Rowlingson, K. (2013). Children and financial education: Challenges for developing financial capability in the classroom. *Social Policy and Society*, 12(4), 507-520.

Brown, A., Collins, J. M., Schmeiser, M. D., & Urban, C. (2014). State mandated financial education and the credit behavior of young adults.

Dare, S., van Dijk, W., van Dijk, E., van Dillen, L., Gallucci, M., & Simonse, O. (2020). The effect of financial education on pupils' financial knowledge and skills: Evidence from a Solomon four-group design, *The Journal of Educational Research*, 113(2), 93-107.

Kaiser, T. & Menkhoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of Education Review*, 78, 101930.

Διαδίκτυο

Tzora, V., Philippas, N., & Panos, G. (2022). *The Financial Capability of the Youth in Greece*. Available at

SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4296727> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4296727>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

2.1 Χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός και χρηματοοικονομική εκπαίδευση: εννοιολογικές προσεγγίσεις και βασικά στατιστικά στοιχεία

Ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός, με την ευρύτερη έννοια του όρου, απαντάται για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα, σε μια επιστολή του John Adams, 2^{ου} Προέδρου των ΗΠΑ. Εντούτοις, μόλις την τελευταία δεκαετία ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός στοιχειοθετείται εννοιολογικά από επίσημους οργανισμούς, φορείς και ερευνητές (Τζώρα, 2019).

Σύμφωνα με την Επιτροπή Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και Εκπαίδευσης (FLEC) των ΗΠΑ, όπως αναφέρεται στον Χiao (2016), ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός ορίζεται ως «η ικανότητα χρήσης γνώσεων και δεξιοτήτων για την αποτελεσματική διαχείριση των οικονομικών πόρων, με στόχο την οικονομική ευημερία καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής». Ο αντίστοιχος ορισμός του ΟΟΣΑ (2013) αξιολογείται ως εννοιολογικά ευρύτερος, καθώς εκτός από τις γνώσεις και τις δεξιότητες κάνει αναφορά και στην αντίληψη, τις στάσεις και τις συμπεριφορές που είναι αναγκαίες για τη λήψη οικονομικά ορθών αποφάσεων και τελικά την επίτευξη της ατομικής οικονομικής ευημερίας.

Όπως χρησιμοποιείται στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία, ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός μπορεί να αναφέρεται στη γνώση των χρηματοπιστωτικών προϊόντων (π.χ. ποια είναι η διαφορά μιας μετοχής έναντι ενός ομολόγου, ποια είναι η διαφορά μεταξύ ενός σταθερού και ενός ρυθμιζόμενου επιτοκίου ενυπόθηκου δανείου), στη γνώση των χρηματοοικονομικών εννοιών (π.χ. πληθωρισμός, ανατοκισμός, διαφοροποίηση κινδύνου, πιστωτικά αποτελέσματα), αλλά και στις μαθηματικές δεξιότητες ή τον αριθμητισμό που απαιτούνται για την αποτελεσματική λήψη χρηματοοικονομικών αποφάσεων και τη συμμετοχή σε ορισμένες δραστηριότητες, όπως είναι ο χρηματοοικονομικός σχεδιασμός (Hastings, Madrian, & Skimmyhorn, 2013). Παράλληλα και λαμβάνοντας υπόψη τον προαναφερθέντα ορισμό του ΟΟΣΑ, ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός δεν περιορίζεται στο επίπεδο της γνώσης και των δεξιοτήτων αλλά μπορεί να αναφέρεται επίσης στις πεποιθήσεις, τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις των ατόμων σε ό,τι αφορά στην απόκτηση, δαπάνη, επένδυση και εν γένει διαχείριση των χρημάτων (Women On Top, 2021).

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (2005), η χρηματοοικονομική εκπαίδευση μπορεί να οριστεί ως

η διαδικασία με την οποία οι χρηματοοικονομικοί καταναλωτές / επενδυτές βελτιώνουν την κατανόησή τους για τα χρηματοοικονομικά προϊόντα, τις έννοιες και τους κινδύνους και, μέσω πληροφοριών, οδηγιών και/ή αντικειμενικών συμβουλών, αναπτύσσουν τις δεξιότητες και την εμπιστοσύνη ώστε να αποκτήσουν μεγαλύτερη επίγνωση των χρηματοοικονομικών κινδύνων και ευκαιριών, να κάνουν συνειδητές επιλογές, να γνωρίζουν πού να απευθυνθούν για βοήθεια και να λάβουν άλλα αποτελεσματικά μέτρα για τη βελτίωση της χρηματοοικονομικής τους ευημερίας

Με βάση τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, μόνο το 33% των ενηλίκων παγκοσμίως είναι οικονομικά εγγράμματοι, γεγονός που σημαίνει ότι 3,5 δισεκατομμύρια ενήλικες σε όλο τον κόσμο δεν κατανοούν βασικές οικονομικές έννοιες. Τα χαμηλά επίπεδα του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού σε διεθνές επίπεδο υποδηλώνουν ότι πολλά άτομα δεν διαθέτουν τις αναγκαίες γνώσεις και τις δεξιότητες για να λάβουν τεκμηριωμένες οικονομικές αποφάσεις, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε οικονομική αστάθεια και ανασφάλεια. Η διαπίστωση αυτή υπογραμμίζει την ανάγκη για περισσότερα προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και αλφαριθμητισμού, τα οποία μπορούν να βοηθήσουν τους ανθρώπους να κατανοήσουν βασικές οικονομικές έννοιες, ώστε να λάβουν καλύτερες οικονομικές αποφάσεις και να βελτιώσουν τη συνολική οικονομική τους ευημερία (Gitnux, 2023).

Αξίζει να σημειωθεί πως μεγάλες διαφορές παρατηρούνται σε παγκόσμιο επίπεδο μεταξύ των φύλων στο θέμα του χρηματοοικονομικού αναλφαριθμητισμού. Οι άνδρες φαίνεται ότι είναι οικονομικά εγγράμματοι σε ποσοστό 35%, έναντι ενός 30% των γυναικών αντίστοιχα. Το έμφυλο χάσμα του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού είναι μεγαλύτερο στις χώρες της G7 (8%) και μικρότερο στις αναπτυσσόμενες χώρες (5%) (Gitnux, 2023).

Τα μέσα ποσοστά χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού ποικίλουν και μεταξύ διαφορετικών γενεών, με τις γενιές Z και Y να έχουν χαμηλότερα ποσοστά από τους Baby Boomers και τη Silent Generation². Σύμφωνα με μια μελέτη της Ρυθμιστικής Αρχής Χρηματοοικονομικής Βιομηχανίας (FINRA) των ΗΠΑ, οι millennials φαίνεται πως είναι η ηλικιακή ομάδα με τα χαμηλότερα επίπεδα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού. Σε ερωτήσεις αξιολόγησης του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, οι νεότεροι

---

² Η Γενιά Z (Generation ή Gen Z) περιλαμβάνει τα άτομα που γεννήθηκαν από τα μέσα με τέλη της δεκαετίας του 1990 έως τις αρχές της δεκαετίας του 2010. Τα άτομα της Γενιάς Y (Gen Y), γνωστά και ως Millennials, έχουν γεννηθεί κατά προσέγγιση από το 1981 έως το 1996. Η Γενιά των Baby Boomers περιλαμβάνει τα άτομα που έχουν γεννηθεί από το 1946 έως 1964. Η Σιωπηρή Γενιά (Silent Generation) αναφέρεται σε όσους γεννήθηκαν από το 1928 έως το 1945.

millennials (ηλικίας 23 έως 27 ετών) έχουν σχετικά χαμηλότερες βαθμολογίες, με μέση βαθμολογία 69 στα 100. Είναι λοιπόν σαφές ότι πολλοί από αυτούς δεν είναι εξοπλισμένοι με τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να διαχειριστούν τα οικονομικά τους. Αυτό είναι ένα ανησυχητικό ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι millennials είναι σε θέση να λαμβάνουν ορθές οικονομικές αποφάσεις και να επιτυγχάνουν χρηματοπιστωτική σταθερότητα (Gitnux, 2023).

2.2 Η σημασία της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης - Οφέλη για τους μαθητές και τις μαθήτριες

Από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας καθίσταται σαφής η σημασία της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης για την επίτευξη της ατομικής ευημερίας, ιδίως στη σύγχρονη, δυναμική όσο και περίπλοκη χρηματοπιστωτική αγορά (Lusardi & Mitchell, 2014). Ειδικότερα, σύμφωνα με τους Dare et al. (2020), με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση οι καταναλωτές αποκτούν την ικανότητα να λαμβάνουν ορθές οικονομικές αποφάσεις, τόσο για τους ίδιους όσο και για τις οικογένειές τους (Mundy, 2011; Sledge, Tescher, & Gordon, 2010; Xiao & O'Neill, 2016). Στον αντίποδα, η αδυναμία λήψης ορθών οικονομικών αποφάσεων κινδυνεύει να οδηγήσει σε υπερβολικά χρέη, τα οποία μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα έντονο άγχος, κακή σωματική και ψυχική υγεία, ακόμη και ενδοοικογενειακή βία και αυτοκτονία (Chapman & Freak, 2013; Drentea, 2000; Lane, 2016). Επιπλέον, η χρηματοοικονομική εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην αύξηση των μέσων αποδοχών και της εργασιακής παραγωγικότητας, καθώς και στη μείωση της πιθανότητας εμφάνισης κοινωνικών προβλημάτων (Hanushek & Kimko, 2000; Krueger & Lindahl, 2001). Σε συλλογικό επίπεδο, η χρηματοοικονομική εκπαίδευση συμβάλλει στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και την οικονομική ανάπτυξη και, εφόσον είναι προσβάσιμη σε όλα τα μέλη της κοινωνίας, μπορεί να ενισχύσει την κοινωνικοοικονομική ισότητα (Green & Preston, 2001; Lusardi & Mitchell, 2014).

Διάφορες πολιτικές και προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης έχουν υλοποιηθεί στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών του ΟΟΣΑ και σε πολλές από τις μεγαλύτερες αναδυόμενες οικονομίες, όπως η Κίνα και η Ινδία (OECD, 2015). Ενώ αυτά τα προγράμματα ποικίλλουν σε μέγεθος, σχεδιασμό και κάλυψη, πολλά από αυτά

έχουν σχεδιαστεί για να εφαρμοστούν στα σχολεία. Όπως αναφέρεται στους Kaiser και Menkhoff (2020), η χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο σχολείο μπορεί να θεωρηθεί ως μια πολλά υποσχόμενη οδός, καθώς θεωρείται πως επιφέρει αποτελεσματικά και βιώσιμα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα (Frisancho, 2018; Lührmann, Serra-Garcia, & Winter, 2018; Lusardi, Mitchell, & Curto, 2010).

Σύμφωνα με τους Dare et al. (2020), η αύξηση των χρηματοοικονομικών γνώσεων και δεξιοτήτων σε νεαρή ηλικία είναι ιδιαίτερα ευεργετική. Όταν τα παιδιά του δημοτικού σχολείου διδάσκονται σχετικά με τα οικονομικά, τότε μπορούν να κατανοήσουν βασικά θέματα στον χρηματοπιστωτικό και οικονομικό τομέα και εξοπλίζονται με τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να λάβουν υπεύθυνες και αποτελεσματικές οικονομικές αποφάσεις στο μέλλον. Συνεπώς, η αύξηση των χρηματοοικονομικών γνώσεων και δεξιοτήτων στους μαθητές του δημοτικού φαίνεται να συμβάλλει στη βελτίωση της ικανότητάς τους να λαμβάνουν αποτελεσματικές οικονομικές αποφάσεις αργότερα στην ενήλικη ζωή και να διαχειρίζονται τους οικονομικούς τους πόρους. Σύμφωνα με σχετικές μελέτες σε μαθητές του δημοτικού σχολείου, διαφαίνεται πως η χρηματοοικονομική εκπαίδευση έχει θετική επίδραση στις οικονομικές γνώσεις, τις δεξιότητες, τη στάση και τη συμπεριφορά των παιδιών (Batty et al., 2015; Kalwij et al., 2019; Sherraden, Johnson, Guo, & Elliott, 2011).

2.3 Διεθνής εμπειρία για την εισαγωγή της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολικά προγράμματα

Η ανάπτυξη και η εφαρμογή προγραμμάτων χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολεία απαιτεί τη συμμετοχή διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών με διαφορετικό υπόβαθρο. Από την άποψη αυτή, είναι σημαντικό η κυβέρνηση και οι αρμόδιες δημόσιες αρχές να αναλάβουν ηγετικό και συντονιστικό ρόλο και να διασφαλίσουν τη βιωσιμότητα και την αξιοπιστία του εκάστοτε προγράμματος. Οι δημόσιες αρχές πρέπει επίσης να έχουν τα εργαλεία και τα μέσα για να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικές στρατηγικές επικοινωνίας, με στόχο να πείσουν τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και εκπαίδευσης για τη σημασία της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης. Απώτερος στόχος είναι να ενσωματωθεί αποτελεσματικά η χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα σχολικά προγράμματα και να αξιολογηθεί ποια εργαλεία είναι διαθέσιμα για την υποστήριξη αποτελεσματικών στρατηγικών. Επίσης, οι

δημόσιες αρχές πρέπει να είναι καλά εξοπλισμένες για να κατανοήσουν το πλαίσιο εντός του οποίου τα προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη των απαιτήσεων των σχολικών προγραμμάτων σπουδών (OECD, 2014).

Δυστυχώς, οι περισσότερες χώρες αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να πείσουν τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και ιδιαίτερα το εκπαιδευτικό σύστημα για τη σημασία της εισαγωγής της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολεία. Με άξονα πέντε γνωστά παραδείγματα στη βιβλιογραφία (Αυστραλία, Βραζιλία, Νέα Ζηλανδία, Νότια Αφρική και Ηνωμένο Βασίλειο), γίνεται εμφανές πως υπάρχει μια διαφορετική αλλά επιτυχημένη εμπειρία στον επηρεασμό της πολιτικής βούλησης προκειμένου να ενσωματωθεί η χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα σχολικά προγράμματα (OECD, 2014).

Η αυστραλιανή προσέγγιση για τη διασφάλιση της συμπερίληψης του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στα σχολικά προγράμματα βασίστηκε στη χρήση επίσημων εκπαιδευτικών προσεγγίσεων και στη δημιουργία συνεργατικών εταιρικών σχέσεων. Το 2008, η Εθνική Χρηματοπιστωτική Ρυθμιστική Αρχή - η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και Επενδύσεων της Αυστραλίας (ASIC) - ανέλαβε την κύρια ευθύνη για την προώθηση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολεία. Αυτόν τον ρόλο είχε αναλάβει προηγουμένως το Ίδρυμα Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού, το οποίο ιδρύθηκε το 2005 από την αυστραλιανή κυβέρνηση στο Υπουργείο Οικονομικών για να αυξήσει την ευαισθητοποίηση σε θέματα καταναλωτών και να ενθαρρύνει όλους τους Αυστραλούς να διαχειρίζονται καλύτερα τα χρήματά τους.

Η Βραζιλία προσφέρει ένα καλό παράδειγμα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολεία ως πρώτη προτεραιότητα της εθνικής στρατηγικής της. Αυτό επέτρεψε τη διαρθρωμένη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών τόσο από τις εκπαιδευτικές όσο και από τις χρηματοπιστωτικές αρχές, καθώς και τη δημιουργία ειδικών θεσμικών μηχανισμών στο πλαίσιο της δομής της εθνικής στρατηγικής.

Η περίπτωση της Νέας Ζηλανδίας καταδεικνύει τη σημασία των βασικών ερευνών για την παροχή ποιοτικών δεδομένων στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τον ρόλο που διαδραματίζει η ανάληψη της ηγεσίας από ένα θεσμό και την αξία της στρατηγικής εταιρικής σχέσης με το Υπουργείο Παιδείας και τα ιδιωτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε εθνικό επίπεδο. Η αρχική έρευνα κατέδειξε τα χαμηλά επίπεδα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού του πληθυσμού και έδωσε την ευκαιρία σε έναν υψηλού επιπέδου

φορέα του δημόσιου τομέα να δημιουργήσει μια σύμπραξη με τον ιδιωτικό τομέα. Ο έλεγχος του ιδιωτικού τομέα εξασφαλίστηκε μέσω του διορισμού ενός Συμβουλίου ανώτερων κυβερνητικών αξιωματούχων, το οποίο επέβλεπε τις περισσότερες πτυχές της εθνικής στρατηγικής.

Η Νότιος Αφρική είναι επίσης ένα καλό παράδειγμα. Στο πλαίσιο μιας γενικής εντολής για την προώθηση ενημερωτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων που σχετίζονται με τη χρήση χρηματοπιστωτικών προϊόντων, τα ενδιαφερόμενα μέρη ενθαρρύνθηκαν να επεξεργαστούν και να καθορίσουν την εισαγωγή της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα σχολεία. Μέσα σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο βασισμένο στα αποτελέσματα που τονίζει τη σημασία των δεξιοτήτων ζωής, το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών της Νότιας Αφρικής κατάφερε να εισαγάγει τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα προγράμματα σπουδών των σχολείων χάρη στην υποστήριξη του Υπουργείου Παιδείας και των επαρχιακών αρχών που είναι υπεύθυνες για την τοπική εφαρμογή των εθνικών προγραμμάτων.

Το Ηνωμένο Βασίλειο παρέχει ένα σχετικό παράδειγμα μιας χώρας όπου μια χρηματοπιστωτική αρχή είχε την αυτονομία και την ισχυρή βούληση να προτείνει και να υποστηρίξει κατευθύνσεις πολιτικής και η οποία ήταν σε θέση να συνεργαστεί αποτελεσματικά τόσο με δημόσιους οργανισμούς όσο και με υπουργεία, ως αποτέλεσμα της υποστήριξης από την κυβέρνηση. Υπογραμμίζει επίσης τη σημασία του καθορισμού διαφόρων σταδίων για τη δημιουργία και την εφαρμογή μιας στρατηγικής για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα σχολεία: ευαισθητοποίηση σχετικά με την ανάγκη χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και εξασφάλιση της υποστήριξης του εκπαιδευτικού συστήματος και ιδίως των εκπαιδευτικών (OECD, 2014).

2.4 Διεθνής εμπειρία για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση θεωρείται ως ένα όλο και πιο σημαντικό εργαλείο για την ανάπτυξη οικονομικά ικανών πολιτών στη σύνθετη σημερινή πραγματικότητα. Είναι ένα ζήτημα που βρίσκεται ψηλά στην ατζέντα των υπευθύνων χάραξης πολιτικής παγκοσμίως. Ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός έχει λάβει ιδιαίτερη προσοχή και

μεταξύ των ερευνητών, καθώς είναι ένας από τους κύριους παράγοντες που συμβάλλουν στην ατομική ευημερία (Lusardi & Mitchell, 2014), στην οικονομική μεγέθυνση και στην ανάπτυξη (World Bank, 2009). Αν και υπάρχει άφθονη βιβλιογραφία σχετικά με τη μελέτη του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των ενηλίκων (Bruhn, Ibarra & McKenzie, 2014), οι ερευνητικές αναφορές για τα προγράμματα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού σε παιδιά σχολικής ηλικίας, ιδίως πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι λιγοστές.

Μια από τις έρευνες που μελετά τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στο δημοτικό σχολείο είναι η μελέτη των Appleyard & Rowlingson (2013), που πραγματοποιήθηκε το 2010 σε δύο δημοτικά σχολεία του Μπέρμιγχαμ στην Αγγλία για να διερευνήσει την κατανόηση των παιδιών για βασικά οικονομικά ζητήματα. Η εν λόγω έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αν και φαίνεται να υπάρχει μια δυναμική πίσω από την υποχρεωτική χρηματοοικονομική εκπαίδευση ως μέρος του Εθνικού Προγράμματος Σπουδών, υπάρχουν προκλήσεις στην παροχή αυτής της εκπαίδευσης στην πράξη. Για παράδειγμα, ο ρόλος των αξιών στη χρηματοοικονομική εκπαίδευση την καθιστά ως ένα ευαίσθητο και αμφιλεγόμενο θέμα και οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται κατάρτιση και υποστήριξη για να το αντιμετωπίσουν. Θα πρέπει επίσης να υποστηριχθούν για την παροχή χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης κατά τρόπο που να αναγνωρίζει θέματα διαφορετικότητας και ευαισθησίας στην τάξη.

Όπως αναφέρεται στους Supanantaroek, Lensink και Hansen (2017), είναι θετικές οι επιδράσεις του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στη συμπεριφορά αποταμίευσης. Με αναφορά στην περίπτωση μιας αναπτυσσόμενης χώρας όπως είναι η Ουγκάντα, οι παραπάνω ερευνητές εφάρμοσαν ένα πρόγραμμα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού σε μαθητές σχολείων, ηλικίας 9-14 ετών, με στόχο τη μελέτη της επίδρασης του προγράμματος στη συμπεριφορά αποταμίευσης των μαθητών. Η παρέμβαση διήρκεσε τρεις μήνες και οι συμμετέχοντες στη μελέτη ήταν 1.746 μαθητές, εκ των οποίων οι 936 μαθητές ήταν από 22 σχολεία που επιλέχθηκαν τυχαία για να εφαρμόσουν το πρόγραμμα μεταξύ Μαΐου και Ιουλίου 2011, ενώ οι υπόλοιποι 810 μαθητές ήταν από 22 σχολεία που δεν εφάρμοσαν το πρόγραμμα κατά τη διάρκεια της μελέτης. Οι ερευνητές μέτρησαν τους δείκτες για τις στάσεις και τη συμπεριφορά αποταμίευσης των παιδιών και ανέδειξαν πως η παρέμβαση αύξησε την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα χρήματα, την καταγραφή χρημάτων και τις στάσεις αποταμίευσης. Επίσης, η παρέμβαση αύξησε την πραγματική εξοικονόμηση. Η εν λόγω μελέτη υποστήριξε πως ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός μπορεί να βελτιώσει σημαντικά τις στάσεις αποταμίευσης και τη συμπεριφορά των παιδιών.

Την επίδραση ενός προγράμματος χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στη συμπεριφορά αποταμίευσης των μαθητών διερεύνησαν και οι Kalwij et al. (2019) στην Ολλανδία, μέσα από ένα πείραμα που σχεδιάστηκε για να εκτιμήσει τις βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις ενός προγράμματος χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό και την αποταμιευτική συμπεριφορά των παιδιών στα δημοτικά σχολεία. Το πρόγραμμα, το οποίο διενεργήθηκε σε μαθητές της πέμπτης και έκτης τάξης και διαρκούσε σαράντα πέντε λεπτά, οδήγησε σε βελτίωση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού πριν και μετά το σχετικό τεστ, με περίπου το ένα τρίτο της αύξησης της ορθότητας των απαντήσεων να αποδίδεται στο πρόγραμμα. Αύξησε επίσης την πιθανότητα προθυμίας για αποταμίευση κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες. Γενικά, το πρόγραμμα φάνηκε να είναι αποτελεσματικό ως προς το περιεχόμενο του.

Η σπουδαιότητα του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού για τα παιδιά του δημοτικού επισημαίνεται και σε άλλες έρευνες, όπως στην Τσεχία (Opřelalova, 2015) και στην Ιταλία (Romagnoli & Trifilidis, 2013). Κατά τον McCormick (2009), οι παρεμβάσεις χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης πρέπει να υλοποιούνται σε ολόκληρο το πρωτοβάθμιο –αλλά και το δευτεροβάθμιο– εκπαιδευτικό περιβάλλον. Επιπλέον, τα προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης πρέπει να επιδεικνύουν συνάφεια με τους μαθητές για να τους κινητοποιούν και να σχεδιάζονται έτσι ώστε να ενισχύουν την κατανόηση των σχέσεων μεταξύ χρημάτων, εργασίας, επενδύσεων, πίστωσης, πληρωμής λογαριασμών, συνταξιοδοτικού σχεδιασμού, φόρων και ούτω καθεξής. Επιπλέον, είναι σημαντική και η παράμετρος της αξιολόγησης στον σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων.

Οι Kaiser & Menkhoff (2020), μέσα από τη μελέτη τους για τα σχολικά προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, διαπίστωσαν ότι οι παρεμβάσεις χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης έχουν, κατά μέσο όρο, σημαντικές επιπτώσεις στις χρηματοοικονομικές γνώσεις. Μάλιστα, η αποτελεσματικότητα αυτή φάνηκε να είναι υψηλότερη στα δημοτικά σχολεία, γεγονός που σημαίνει ότι η χρηματοοικονομική εκπαίδευση πρέπει να ξεκινά σε αυτές τις μικρές ηλικίες.

Επίσης, οι Sherraden et al. (2011) αναφέρουν πως το πρόγραμμα “I Can Save” (ICS), το οποίο πραγματοποιήθηκε σε αστική περιοχή κυρίως αφροαμερικανικών, στις ΗΠΑ, βοήθησε τα παιδιά της τετάρτης τάξης δημοτικού σχολείου που συμμετείχαν σε αυτό να πετύχουν σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία σε ένα τεστ χρηματοοικονομικού

αλφαριθμητισμού από τους μαθητές της ομάδας σύγκρισης στο ίδιο σχολείο, που δεν συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Ακόμη, όπως αναφέρουν οι Sherraden et al. (2011), η παραπάνω διαπίστωση ήταν ανεξάρτητη από την εκπαίδευση και το εισόδημα των γονέων.

Αν και πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο έχουν ενσωματώσει το περιεχόμενο της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης στα προγράμματα σπουδών των δημοτικών σχολείων, υπάρχουν και χώρες όπου η χρηματοοικονομική εκπαίδευση βρίσκεται στα πρώτα στάδια της μεταρρύθμισης του προγράμματος σπουδών και των σχολικών βιβλίων, όπως στο Βιετνάμ. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να υπάρχουν ολοκληρωμένες και συστηματικές μελέτες σχετικά με αυτό το ζήτημα, για να βοηθηθούν οι εκπαιδευτικοί και τα σχολεία να υιοθετήσουν τους στόχους, το περιεχόμενο, τις μεθόδους και τις μορφές χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης ήδη από την ηλικία του δημοτικού (Hang & Quyen, 2022).

2.5 Η χρηματοοικονομική εκπαίδευση στην Ελλάδα

Η μέτρηση της χρηματοοικονομικής ικανότητας των μαθητών στην Ελλάδα εστιάζει ιδίως σε δείγματα μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τις αναφορές στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση να είναι σχεδόν μηδενικές. Το ζήτημα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των μαθητών είναι επίκαιρο για διάφορους λόγους. Πρώτον, η Ελλάδα βρίσκεται στο στάδιο του σχεδιασμού της εθνικής χρηματοοικονομικής-εκπαιδευτικής στρατηγικής της. Δεύτερον, η χώρα μας δεν συμμετείχε στις πρόσφατες σχετικές ενότητες του Προγράμματος Διεθνούς Αξιολόγησης Μαθητών (PISA). Στις 20 συμμετέχουσες χώρες του 2018, μόνο ένας στους τρεις μαθητές ήταν σε θέση να αξιολογήσει μια τραπεζική κατάσταση. Τρίτον, η Ελλάδα έχει βιώσει μια μεγάλη οικονομική κρίση, έχοντας τη μεγαλύτερη επιδείνωση μακροοικονομικών δεικτών μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών. Οι χρηματοοικονομικές γνώσεις λοιπόν κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικές για τους μαθητές και τις μαθήτριες των σχολείων (Tzora, Philippas, & Panos, 2022).

Μια από τις πρωτοβουλίες που υιοθετήθηκαν πρόσφατα στην κατεύθυνση της χρηματοοικονομικής εκπαιδευτικής στρατηγικής είναι αυτή του Ινστιτούτου Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού (HFLI), το οποίο, σε συνεργασία με την Ένωση Εταιρειών Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΕΔΑΔΠ), έθεσε σε

λειτουργία την εκπαιδευτική ψηφιακή πλατφόρμα @ξία, έναν ιστότοπο που στοχεύει στον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό και τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών. Το Πρόγραμμα @ξία απευθύνεται ιδίως σε μαθητές και μαθήτριες της Δ' - ΣΤ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου, ηλικίας 9-11 ετών, καθώς και στους γονείς και δασκάλους τους. Η εν λόγω πρωτοβουλία προσβλέπει στην ενίσχυση των γνώσεων των νεαρών μαθητών και μαθητριών σε χρηματοοικονομικά θέματα. Το Πρόγραμμα πλέον αναπτύσσεται σε δώδεκα ειδικές και διαδραστικές θεματικές ενότητες, την επιστημονική επιμέλεια των οποίων ανέλαβε το Ινστιτούτο Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού. Εξάλλου, το Πρόγραμμα προσφέρεται δωρεάν, με στόχο να συμβάλει με αποτελεσματικό τρόπο στη δημιουργία μιας νέας γενιάς χρηματοοικονομικά ενημερωμένων πολιτών, οι οποίοι θα είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με τον τρόπο λειτουργίας της οικονομίας και των χρηματοοικονομικών συναλλαγών (Newmoney, 2023). Επισημαίνεται ότι το Υπουργείο Παιδείας ενέκρινε την ένταξη του Προγράμματος @ξία στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων και πλέον διδάσκεται ως επίσημο εκπαιδευτικό υλικό, με τον τίτλο «Χρηματοοικονομικός Εγγραμματισμός», απευθυνόμενο σε μαθητές των Δ', Ε' και ΣΤ' τάξεων του Δημοτικού Σχολείου.

Άλλο ενδιαφέρον πρόγραμμα αποτελεί το πρωτοποριακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα με θέμα τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό και τίτλο «1,2,3...Οικονομία», το οποίο καταρτίστηκε από το Ινστιτούτο Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού και υλοποιήθηκε συνολικά σε 346 μαθητές ηλικίας 9-12 ετών σε 13 δημοτικά σχολεία της Λέσβου, της Λήμνου και του Αγίου Ευστρατίου. Στόχος του εν λόγω προγράμματος ήταν η διάχυση της χρηματοοικονομικής γνώσης στις παραμεθόριες περιοχές της χώρας μας (Έθνος, 2022). Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, στο πλαίσιο των δράσεων για την ενίσχυση την Κοινωνικής Συνοχής στον Νησιωτικό χώρο³.

---

³ Πρόγραμμα «1,2,3...Οικονομία». Διαθέσιμο στο: <https://www.ynanp.gr/el/gr-epikoinwnias-ehmerwshs/123oikonomia/>.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου 2

Ελληνική

Τζώρα, Β. Α. (2019). *Μέτρηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Ελλάδα: κατασκευή εθνικών δεικτών αναφοράς και προτεινόμενες δράσεις*. (Διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

Ξένα

Appleyard, L., & Rowlingson, K. (2013). Children and financial education: Challenges for developing financial capability in the classroom. *Social Policy and Society*, 12(4), 507-520.

Batty, M., Collins, J. M., & Odders-White, E. (2015). Experimental evidence on the effects of financial education on elementary school students' knowledge, behavior, and attitudes. *Journal of Consumer Affairs*, 49(1), 69–96.

Bruhn, M., Ibarra, G.L., & McKenzie, D. (2014). The Minimal Impact of a Large-Scale Financial Education Program in Mexico City. *Journal of Development Economics*, 108, 184-189.

Chapman, S. J., & Freak, M. (2013). Personal Finance. In S. J. Chapman & M. Freak (Eds.), *New Concepts in Commerce* (1–351). Queensland, Australia: John Wiley and Sons.

Dare, S., van Dijk, W., van Dijk, E., van Dillen, L., Gallucci, M., & Simonse, O. (2020). The effect of financial education on pupils' financial knowledge and skills: Evidence from a Solomon four-group design, *The Journal of Educational Research*, 113(2), 93-107.

Drentea, P. (2000). Age, debt, and anxiety. *Journal of Health and Social Behavior*, 41(4), 437–450.

Frisancho, V. (2018). The Impact of School-Based Financial Education on High School Students and their Teachers: Experimental Evidence from Peru. *Inter-American Development Bank Working Paper No. 871*.

Green, A., & Preston, J. (2001). Education and social cohesion: Re-centering the debate. *Peabody Journal of Education*, 76(3), 247–284.

Hang, N. T. T., & Quyen, N. T. (2022). Financial Education in connection to real life for primary school students in Vietnam. *International Journal of Education and Social Science Research*, 5(2), 208-217.

Hanushek, E. A., & Kimko, D. D. (2000). Schooling, labor-force quality, and the growth of nations. *American Economic Review*, 90(5), 1184–1208.

Hastings, J. S., Madrian, B. C., & Skimmyhorn, W. L. (2013). Financial literacy, financial education, and economic outcomes. *Annual Review of Economics*, 5(1), 347-373.

Kaiser, T. & Menkhoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of Education Review*, 78, 101930.

Mundy, S. (2011). Financial capability: Why is it important and how can it be improved. *Perspective report, CfBT Education Trust*, 3-6.

Kalwij, A. S., Alessie, R., Dinkova, M., Schonewille, G. A., van der Schors, A., & van der Werf, M. M. B. (2019). The effects of financial education on financial literacy and savings behavior: Evidence from a controlled field experiment in Dutch primary schools. *Journal of Consumer Affairs*, 1(1), 1–32.

Krueger, A. B., & Lindahl, M. (2001). Education for growth: Why and for whom? *Journal of Economic Literature*, 39(4), 1101–1136.

Lührmann, M., Serra-Garcia, M., & Winter, J. (2018). The Impact of Financial Education on Adolescents' Intertemporal Choices. *American Economic Journal: Economic Policy*, 10(3), 309–332.

Lusardi, A., & Mitchell, O.S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44.

Lusardi, A., Mitchell, O.S., & Curto, V. (2010). Financial Literacy among the Young. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 358–380.

McCormick, M. (2009). The effectiveness of youth financial education: A review of the literature. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 70–83.

Opletalova, A. (2015). Financial education and financial literacy in the Czech education system. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184.

Romagnoli, A., & Trifilidis, M. (2013). Does financial education at school work? Evidence from Italy. Evidence from Italy (April 10, 2013). *Bank of Italy Occasional Paper*, 155.

Sherraden, M. S., Johnson, L., Guo, B., & Elliott, W. (2011). Financial capability in children: Effects of participation in a school-based financial education and savings program. *Journal of Family and Economic Issues*, 32(3), 385–399.

Sledge, J., Tescher, J., & Gordon, S. (2010). From financial education to financial capability: Opportunities for innovation. *Center for Financial Services Innovation*.

Supanantaroek, S., Lensink, R., & Hansen, N. (2017). The impact of social and financial education on savings attitudes and behavior among primary school children in Uganda. *Evaluation Review*, 41(6), 511-541.

World Bank. (2009). *The case for financial literacy in developing countries*. Washington, DC.

Xiao, J. J. (2016). *Handbook of consumer finance research*. Springer.

Xiao, J. J., & O'Neill, B. (2016). Consumer financial education and financial capability. *International Journal of Consumer Studies*, 40(6), 712-721.

Διαδίκτυο

Έθνος (2022). «1,2,3...Οικονομία» - Πρόγραμμα Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού για παιδιά ηλικίας 9 - 12 ετών σε παραμεθόρια νησιά του Αιγαίου. Πρόσβαση στις 22/1/2023 από:

<https://www.ethnos.gr/greece/article/208166/123oikonomiaprogrammaxrhmatooikonomikoyalfabhtismoygiapaidiahlikias912etonseparamethorianhsiatoyaigaioy>

Gitnux (2023). *Financial Illiteracy Statistics 2023: A Look at the Financial Health*. Πρόσβαση στις 2/5/2023 από: <https://blog.gitnux.com/financial-illiteracy-statistics/>

Lane, J. (2016). A debt effect? How is unmanageable debt related to other problems in people's lives? (Report). Πρόσβαση στις 2/5/2023 από: <https://www.citizensadvice.org.uk/global/citizensadvice/debt%20and%20money%20publications/the%20debt%20effect.pdf>

Newmoney (2023). *ΕΕΔΑΔΠ: Πρόγραμμα για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών*. Πρόσβαση στις 22/1/2023 από: <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/ellada/eedadp-programma-gia-ti-chrimatoikonomiki-ekpedefsi-ton-pedion/>

OECD (2005). *Recommendation on principles and good practices for financial education and awareness (Report)*. Πρόσβαση στις 22/1/2023 από: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/35108560.pdf>

OECD (2013). *Women and Financial Literacy: OECD/INFE Evidence. Survey and Policy Responses*. Πρόσβαση στις 22/1/23 από: https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECD_INFE_Women_and_Fin_Lit.pdf

OECD (2014). *Financial Education for Youth: The Role of Schools*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264174825-en>

OECD (2015). *National Strategies for Financial Education. OECD/INFE Policy Handbook*, Πρόσβαση στις 22/1/2023 από: <https://www.oecd.org/finance/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf>.

Tzora, V., Philippas, N., & Panos, G. (2022). *The Financial Capability of the Youth in Greece*. Available at

SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4296727> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4296727>

Women on Top. (2021) *Μαθήματα Οικονομίας: Μια Έρευνα για τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό των Γυναικών στην Ελλάδα*. Πρόσβαση στις 22/1/23 από:

https://womenontop.gr/wp-content/uploads/2021/10/FinLit_Report_FINAL-1.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Σκοπός έρευνας

Σκοπό της παρούσας ερευνητικής διαδικασίας αποτελεί η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων σχετικά με τη χρηματοοικονομική παιδεία των παιδιών σε μικρές τάξεις του σχολείου. Ερευνάται το επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των γονέων/κηδεμόνων ως προς έννοιες και εξελίξεις που αφορούν την οικονομία. Επίσης, ερευνάται το εκτιμώμενο επίπεδο γνώσεων των μαθητών/παιδιών περί οικονομίας και οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων ως προς την ένταξη της χρηματοοικονομικής παιδείας των παιδιών από τις μικρότερες κιόλας τάξεις του δημοτικού.

Ειδικότερα, για την εκπλήρωση του σκοπού της έρευνας τέθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πώς διαμορφώνεται η άποψη των εκπαιδευτικών για την οικονομία και ποια είναι η άποψη τους για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των μαθητών στις μικρές τάξεις του σχολείου;
2. Πώς διαμορφώνεται η άποψη των γονέων/κηδεμόνων για την οικονομία και ποια είναι η άποψη τους για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών σε μικρή ηλικία;
3. Υπάρχουν διαφορές στις απόψεις των γονέων και των εκπαιδευτικών σχετικά με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών;

3.2 Δείγμα – Πληθυσμός – Δειγματοληπτική διαδικασία

Ο πληθυσμός μιας έρευνας αναφέρεται στο σύνολο των υποκείμενων που πληρούν τα γενικά χαρακτηριστικά που απαιτεί το θέμα που ερευνάται. Ο πληθυσμός της παρούσας έρευνας ήταν εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και γονείς με παιδιά που φοιτούν στο δημοτικό. Το δείγμα μιας έρευνας αναφέρεται στο μέρος των υποκειμένων που απαρτίζουν τον πληθυσμό και έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά

που εξυπηρετούν τις εξειδικευμένες ανάγκες της έρευνας. Στην παρούσα έρευνα, το δείγμα αποτέλεσαν 126 εκπαιδευτικοί και 162 γονείς/κηδεμόνες. Η δειγματοληπτική διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν η μέθοδος της αναλογίας και της χιονοστιβάδας (Κατσή, Σιδερίδης, & Εμβαλωτής, 2010, Corder & Foreman, 2010). Η ερευνήτρια προσέγγισε το δείγμα καταρχάς από τον κοινωνικό της περίγυρο και ζήτησε από το περιβάλλον της να προωθήσει το ερωτηματολόγιο σε συναδέλφους εκπαιδευτικούς ή/και σε άλλους γονείς και κηδεμόνες. Παράλληλα προώθησε αίτημα προς τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και τις Διευθύνσεις Σχολικών Μονάδων ανά την Ελλάδα για προώθηση του ερωτηματολογίου προς τους εκπαιδευτικούς εποπτείας τους. Η έρευνα διενεργήθηκε ηλεκτρονικά με χρήση του Google forms. Η φόρμα έμεινε ανοιχτή προς συμπλήρωση για διάστημα περίπου ενός μήνα (Ιούνιος 2023).

3.3 Ερευνητικό εργαλείο

Για τη δειγματοληπτική διαδικασία της ποσοτικής μεθόδου χρησιμοποιήθηκε ως ερευνητικό εργαλείο το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας προέκυψε έπειτα από μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας. Αναφορικά με τη δομή του ερωτηματολογίου, σημειώνεται ότι αρχικά το ερωτηματολόγιο συνοδεύεται από ένα σύντομο ενημερωτικό σημείωμα, το οποίο ενημερώνει τους/τις εκπαιδευτικούς και τους γονείς/κηδεμόνες σχετικά με τον σκοπό της έρευνας και τον ρόλο τους σε αυτήν, καθώς και για την εμπιστευτικότητα των στοιχείων και των απαντήσεων τους. Έπειτα ακολουθεί ερώτηση διαχωρισμού του δείγματος ανάλογα με την ιδιότητά των συμμετεχόντων στην έρευνα, είτε ως εκπαιδευτικών είτε ως γονέων/κηδεμόνων. Ο διαχωρισμός αυτός είναι απαραίτητος για την μετέπειτα σύγκριση των απόψεων των δύο κατηγοριών.

Έπειτα ακολουθεί η ενότητα των δημογραφικών στοιχείων των εκπαιδευτικών και στη συνέχεια παρατίθενται οι ερωτήσεις για την οικονομία και τη σχέση τους με αυτή, καθώς και ερωτήσεις για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των μαθητών. Ακολούθως, παρατίθενται οι αντίστοιχες ενότητες του ερωτηματολογίου και για τους γονείς/κηδεμόνες. Αξίζει να σημειωθεί ότι για τη διευκόλυνση των ερωτηθέντων που ίσως να μην γνώριζαν την έννοια του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού, δόθηκε ένας συνοπτικός ορισμός. Διευκρινίζεται ότι ορισμένες ερωτήσεις είναι κοινές για τους

εκπαιδευτικούς και τους γονείς/κηδεμόνες. Πρόκειται για τις παρακάτω ερωτήσεις, οι οποίες αξιοποιούνται για την απάντηση στο 3ο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας:

- Παρακολουθείτε τις οικονομικές εξελίξεις;
- Θεωρείτε πως σας επηρεάζουν οι εγχώριες και οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις;
- Αν σας επηρεάζουν, πώς πιστεύετε ότι σας επηρεάζουν;
- Είστε ενήμεροι για οικονομικές έννοιες όπως: ΑΕΠ, πληθωρισμός, ποσοτική χαλάρωση, υπερχρέωση νοικοκυριών, «κόκκινα» δάνεια;
- Πιστεύετε ότι οι μαθητές σας / τα παιδιά σας θα ζήσουν σε έναν καλύτερο οικονομικά κόσμο;
- Παρακαλώ σημειώστε σε τι βαθμό συμφωνείτε με την παρακάτω πρόταση: “Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο”. Αν ναι, σε ποια τάξη;
- Γνωρίζετε ότι προσφέρονται μαθήματα Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ δημοτικού;
- Γνωρίζετε το Πρόγραμμα @ξία; (<https://www.gfli.gr/programma-axia/>)
- Αν ναι, πώς το αξιολογείτε;

Όλες οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου είναι κλειστού τύπου, δηλαδή δίνεται μια συγκεκριμένη, περιοριστική σειρά απαντήσεων, από τις οποίες καλούνται να διαλέξουν οι ερωτηθέντες. Ο λόγος που επιλέχθηκαν οι ερωτήσεις κλειστού τύπου ήταν προκειμένου να επιδέχονται στατιστική ανάλυση. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήσεις απλής επιλογής, οι οποίες μπορούν να λάβουν μόνο μία απάντηση, καθώς και πολλαπλής επιλογής, οι οποίες δεν έχουν περιορισμούς στον αριθμό των πιθανών απαντήσεων. Ακόμη, τίθενται ορισμένες ερωτήσεις συνάφειας, οι οποίες απευθύνονται μόνο σε συγκεκριμένους ερωτώμενους, ανάλογα με την απάντησή τους σε προηγούμενη ερώτηση (Ζαφειρόπουλος, 2015).

Για την καταγραφή των απόψεων των συμμετεχόντων χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις κλίμακας Likert και τύπου Likert, με πενταβάθμια μορφή απαντήσεων. Ο λόγος που επιλέχθηκαν οι πενταβάθμιες κλίμακες ήταν ότι αυτές δίνουν στους ερωτηθέντες τη δυνατότητα είτε να επιλέξουν το μεσαίο, ουδέτερο σημείο, είτε να τοποθετηθούν θετικά ή αρνητικά απέναντι σε ένα ζήτημα (Ζαφειρόπουλος, 2015).

3.4 Μεθοδολογία ανάλυσης δεδομένων

Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα IBM SPSS Statistics V21 for Windows. Η ανάλυση χωρίστηκε σε δύο μέρη με βάση τη μορφή της. Στο πρώτο μέρος πραγματοποιήθηκε περιγραφική ανάλυση, καθώς έγινε παρουσίαση των αποτελεσμάτων των δημογραφικών στοιχείων γονέων/κηδεμόνων και εκπαιδευτικών και των απόψεών τους σχετικά με την οικονομία και τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών σε μικρή ηλικία. Στο πλαίσιο της περιγραφικής ανάλυσης δημιουργήθηκαν πίνακες απόλυτων (N) και σχετικών συχνοτήτων (%), μέσων τιμών (M.T.) και τυπικών αποκλίσεων (T.A.) καθώς και διαγράμματα πίτας και ραβδογράμματα. Στο δεύτερο μέρος της ανάλυσης πραγματοποιήθηκαν στατιστικοί έλεγχοι στο πλαίσιο της επαγωγικής ανάλυσης.

Για το 3ο ερευνητικό ερώτημα οι κοινές ερωτήσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω μετασχηματίστηκαν σε καινούριες μεταβλητές ενώνοντας τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων. Πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι σύγκρισης για τις απόψεις των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων με χρήση του μη παραμετρικού ελέγχου σύγκρισης του Mann-Whitney σε επίπεδο σημαντικότητας 5%. Οι υποθέσεις που ελέγχθηκαν ήταν:

H0: Οι απόψεις των εκπαιδευτικών διαφέρουν από τις απόψεις των γονέων/κηδεμόνων

H1: Οι απόψεις των εκπαιδευτικών δεν διαφέρουν από τις απόψεις των γονέων/κηδεμόνων

Για τιμές του στατιστικού p-value μικρότερες του επιπέδου σημαντικότητας δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση και άρα υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου 3

Ελληνική

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πώς γίνεται μία επιστημονική εργασία*. Αθήνα: Κριτική.

Κατσή, Α., Σιδερίδης, Γ., & Εμβαλωτής, Α. (2010). *Στατιστικές Μέθοδοι στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Τόπος.

Ξένα

Corder, G.W.; Foreman, D.I. (2014). *Nonparametric Statistics: A Step-by-Step Approach*. Wiley.

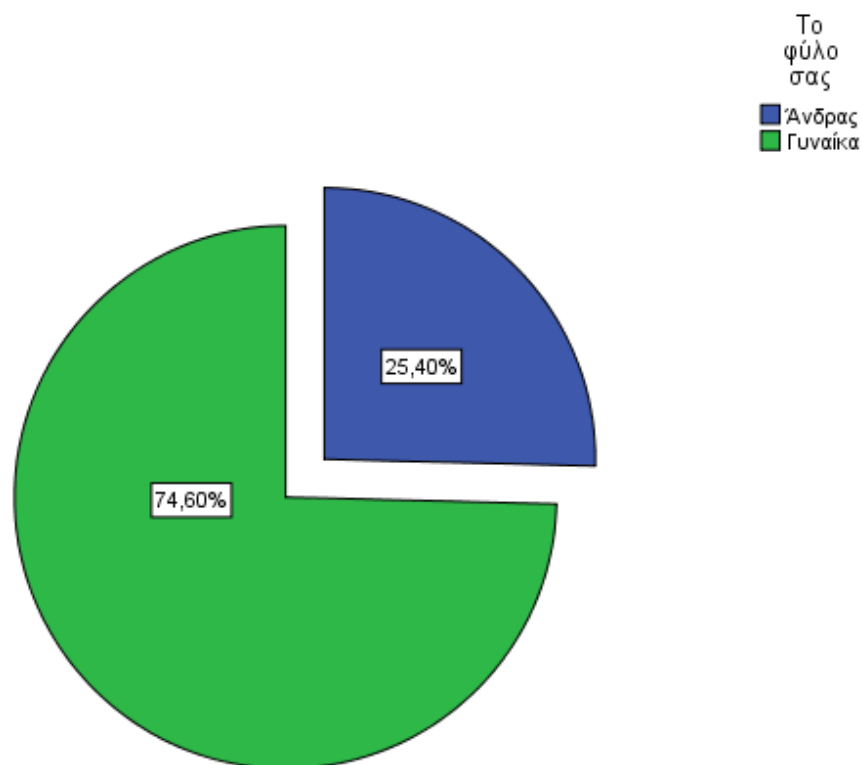
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

4.1 Δημογραφικά στοιχεία εκπαιδευτικών

Στην έρευνα συμμετείχαν 126 εκπαιδευτικοί. Το 74,6% είναι γυναίκες και το 25,4% είναι άνδρες.

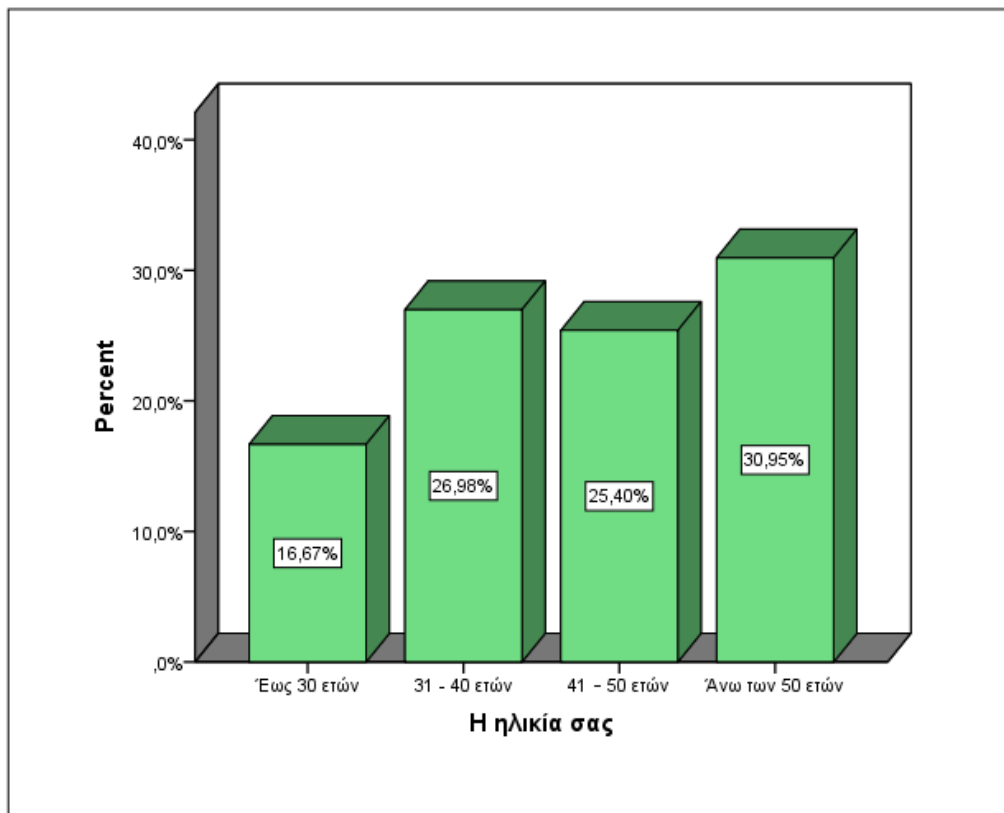
Πίνακας 1. Κατηγορία συμμετέχοντα

		N	%
Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκετε;	Εκπαιδευτικός	126	43,8%
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	56,3%

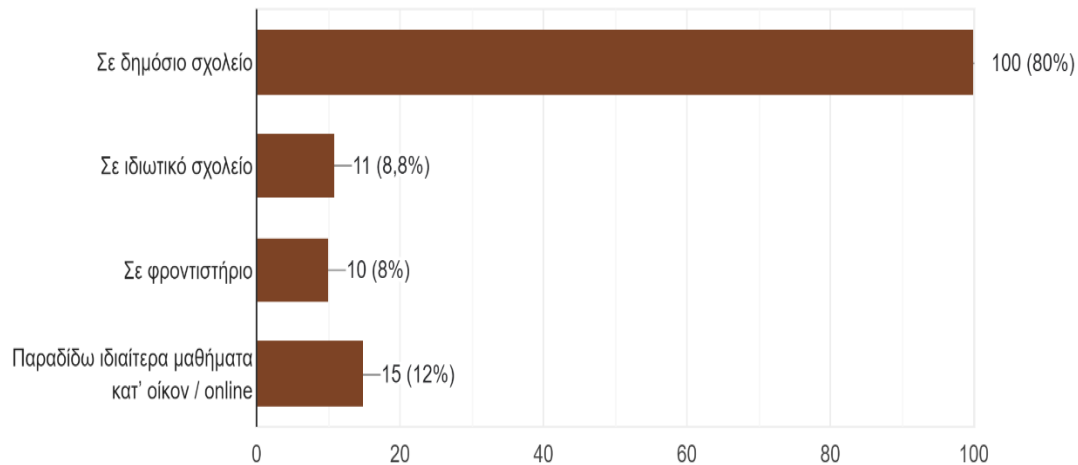
Διάγραμμα 1. Φύλο εκπαιδευτικών

Το 30,95% των εκπαιδευτικών δήλωσαν ηλικίας άνω των 50 ετών, το 26,98% δήλωσαν ηλικίας 31–40 ετών, το 25,4% δήλωσαν ηλικίας 41-50 ετών και το 16,67% δήλωσαν ηλικίας μικρότερης των 30 ετών.

Διάγραμμα 2. Ηλικία εκπαιδευτικών

Το 80% των εκπαιδευτικών δήλωσαν πως εργάζονται σε δημόσιο σχολείο ενώ σε μικρότερα ποσοστά, ήτοι 12%, 8,8% και 8% δήλωσαν πως παραδίδουν ιδιαίτερα μαθήματα, δουλεύουν σε ιδιωτικό σχολείο ή σε φροντιστήριο, αντίστοιχα.

Διάγραμμα 3. Φορέας εργασίας

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί (70,6%) έχουν μαθητές που ανήκουν στο ηλικιακό εύρος των 8 έως 12 ετών. Το 15,9% των εκπαιδευτικών έχουν μαθητές ηλικίας μικρότερης των 8 ετών και το 13,5% έχουν μαθητές ηλικίας μεγαλύτερης των 12 ετών.

Πίνακας 2. Ηλικία μαθητών εκπαιδευτικών

		N	%
Σε ποια από τις παρακάτω ηλικιακές ομάδες ανήκουν οι μαθητές/τριές σας;	Μικρότεροι/ες των 8 ετών	20	15,9%
	8 έως 12 ετών	89	70,6%
	Μεγαλύτεροι/ες των 12 ετών	17	13,5%

4.2 Χρηματοοικονομική εκπαίδευση για παιδιά/ μαθητές - Απόψεις εκπαιδευτικών

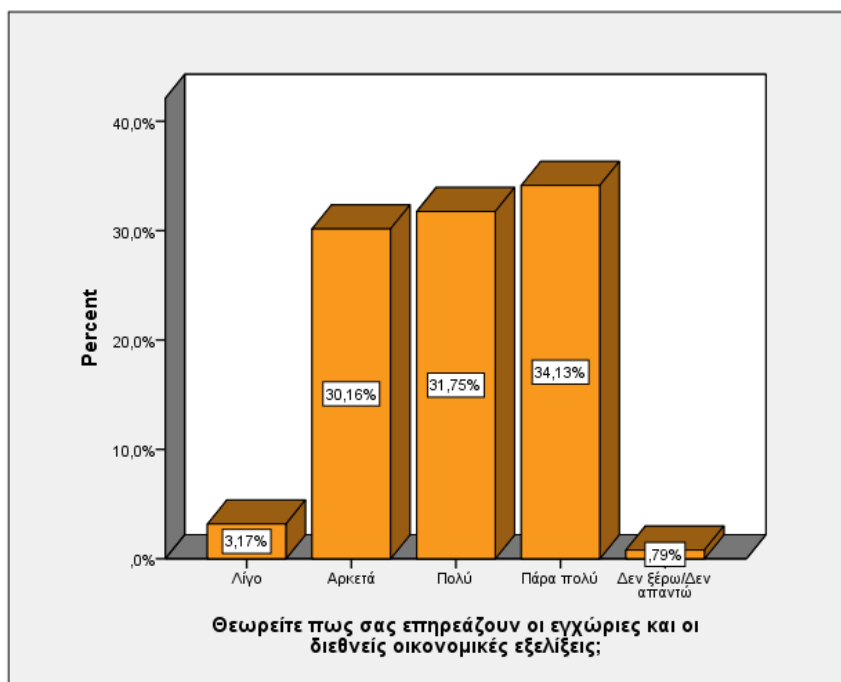
Το 59,5% των εκπαιδευτικών δήλωσαν πως ενημερώνονται για τις οικονομικές εξελίξεις τόσο της εγχώριας όσο και της παγκόσμιας οικονομίας. Το 30,2% ενημερώνεται για τις εξελίξεις της χώρας μας. Το 4,8% ενημερώνεται για τις εξελίξεις της παγκόσμιας οικονομίας. Τέλος, το 8,7% δήλωσε πως δεν παρακολουθεί τις οικονομικές εξελίξεις ή δεν θέλει να απαντήσει.

Πίνακας 3. Ενημέρωση οικονομικών εξελίξεων εκπαιδευτικών

	N	%
--	---	---

Παρακολουθείτε τις οικονομικές εξελίξεις;	της χώρας μας	38	30,2%
	της παγκόσμιας οικονομίας	6	4,8%
	τόσο της εγχώριας όσο και της παγκόσμιας οικονομίας	75	59,5%
	δεν παρακολουθώ / δεν απαντώ	11	8,7%

Ο βαθμός στον οποίο επηρεάζονται οι εκπαιδευτικοί από τις εγχώριες και διεθνείς οικονομικές εξελίξεις σε γενικές γραμμές είναι υψηλός. Πάνω από το 90% των εκπαιδευτικών δήλωσε πως επηρεάζεται από αρκετά έως και πάρα πολύ. Μόλις το 3,17% δήλωσε πως επηρεάζεται λίγο.

Διάγραμμα 4. Βαθμός επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς

Για το 82,5% των εκπαιδευτικών οι εγχώριες και διεθνείς οικονομικές εξελίξεις τους έχουν τόσο οικονομικό όσο και ψυχολογικό αποτύπωμα. Στον αντίποδα, για το 15,1% έχουν μόνο οικονομική επίδραση και για το 1,6% μόνο ψυχολογική.

Πίνακας 4. Τομείς επιρροής εγχώριων και διεθνών οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς

	N	%
--	---	---

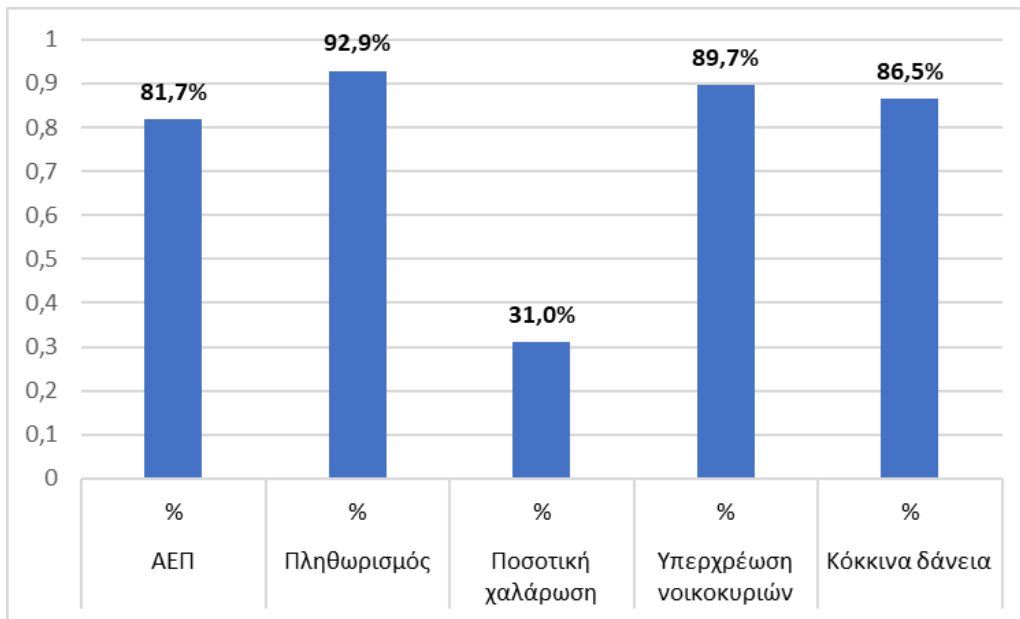

Αν σας επηρεάζουν, πώς πιστεύετε ότι σας επηρεάζουν;	Οικονομικά	19	15,1%
	Ψυχολογικά	2	1,6%
	Τόσο οικονομικά όσο και ψυχολογικά	104	82,5%
	Δεν ξέρω/Δεν απαντώ	1	0,8%

Το 81,7% των εκπαιδευτικών δήλωσε ενήμερο σχετικά με την έννοια του ΑΕΠ. Το 92,9% δήλωσε ενήμερο για την έννοια του πληθωρισμού. Το 59,5% δήλωσε πως δεν γνωρίζει την έννοια της ποσοτικής χαλάρωσης. Το 89,7% δήλωσε πως γνωρίζει την έννοια της υπερχρέωσης νοικοκυριών. Τέλος, το 86,5% δήλωσε ενήμερο σχετικά με την έννοια των «κόκκινων» δανείων.

Πίνακας 5. Βαθμός ενημέρωσης για οικονομικές έννοιες

		Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ
ΑΕΠ	N	103	19	4
	%	81,7%	15,1%	3,2%
Πληθωρισμός	N	117	8	1
	%	92,9%	6,3%	0,8%
Ποσοτική χαλάρωση	N	39	75	12
	%	31,0%	59,5%	9,5%
Υπερχρέωση νοικοκυριών	N	113	9	4
	%	89,7%	7,1%	3,2%
«Κόκκινα» δάνεια	N	109	15	2
	%	86,5%	11,9%	1,6%

Διάγραμμα 5. Ποσοστά γνώσης οικονομικών εννοιών

Το 43,7% των εκπαιδευτικών συζητούν με τους μαθητές τους στην τάξη θέματα σχετικά με την οικονομία γενικά. Το 27,8% συζητάει θέματα σχετικά με την οικονομική κρίση και το 18,3% συζητάει για την οικονομική κατάσταση της χώρας. Το 36,5% δεν συζητάει για τέτοια θέματα στη τάξη.

Πίνακας 6. Θέματα συζήτησης εντός τάξης

	N	%
με την οικονομία γενικά	55	43,7%
με την οικονομική κατάσταση της χώρας	23	18,3%
με την οικονομική κρίση	35	27,8%
δεν συζητώ κανένα από τα παραπάνω	46	36,5%

Οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να αξιολογήσουν το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των μαθητών τους. Ο μέσος όρος του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των μαθητών, στην κλίμακα έως το 5, τοποθετήθηκε κάτω από τη βάση (2,5). Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί αξιολόγησαν το επίπεδο των μαθητών με μέσο όρο 2,04 ($\pm 0,98$).

Πίνακας 7. Αξιολόγηση επιπέδου χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των μαθητών από εκπαιδευτικούς

M.T. T.A.

Πώς θα αξιολογούσατε συνολικά το επίπεδο των χρηματοοικονομικών μαθητών/τριών σας;	αλφαριθμητισμού	2,04	0,98
---	------------------------	-------------	-------------

Έπειτα, οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να αξιολογήσουν την πρόταση «Η απόκτηση γνώσεων από τους μαθητές/τριες που αφορούν στην οικονομία, το χρήμα και τη διαχείρισή του αποτελεί σημαντικό εφόδιο για τη μετέπειτα οικονομική τους ευημερία, ως ενηλίκων.». Το 45,2% συμφώνησε απόλυτα, το 42,1% μάλλον συμφώνησε, το 8,7% ούτε συμφώνησε ούτε διαφώνησε και το 3,2% μάλλον διαφώνησε με την παραπάνω δήλωση.

Πίνακας 8. Αξιολόγηση πρότασης για απόκτηση γνώσεων οικονομίας ως σημαντικού εφοδίου για την οικονομική ευημερία των μαθητών από εκπαιδευτικούς

	N	%
Συμφωνώ απόλυτα	57	45,2%
Μάλλον συμφωνώ	53	42,1%
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	11	8,7%
Μάλλον διαφωνώ	4	3,2%
Διαφωνώ απόλυτα	1	0,8%

Αναφορικά με τη βελτίωση της οικονομίας στο μέλλον οι εκπαιδευτικοί φάνηκαν ελαφρώς διστακτικοί κι όχι τόσο αισιόδοξοι. Περίπου ένας στους δυο εκπαιδευτικούς δήλωσε πως πιθανόν οι μαθητές δεν θα ζήσουν σε έναν καλύτερο οικονομικά κόσμο. Το 27,8% τοποθετήθηκε στη μέση της κλίμακας. Το 9,5% δήλωσε πως μάλλον στο μέλλον η οικονομία θα καλυτερεύσει και στον αντίποδα το 7,1% δήλωσε πως η οικονομία σίγουρα δεν θα βελτιωθεί.

Πίνακας 9. Αξιολόγηση μελλοντικής βελτίωσης του οικονομικού κόσμου για τους μαθητές από εκπαιδευτικούς

	N	%
οπωσδήποτε ναι	1	0,8%
μάλλον ναι	12	9,5%
ούτε ναι ούτε όχι	35	27,8%
μάλλον όχι	69	54,8%
οπωσδήποτε όχι	9	7,1%

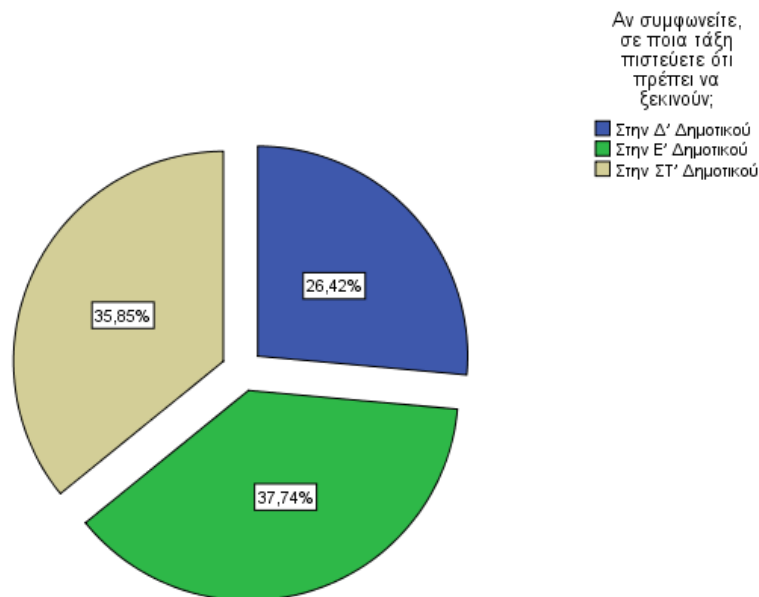
Σχετική συμφωνία σημειώθηκε ως προς την πρόταση «Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο». Το 40,5% μάλλον συμφώνησε και το 26,2% συμφώνησε απόλυτα με τον παραπάνω ισχυρισμό.

Το 19% τοποθετήθηκε στη μέση της κλίμακας. Το 14,3% τοποθετήθηκε στην κλίμακα της άρνησης.

Πίνακας 10. Αξιολόγηση πρότασης «Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο» από εκπαιδευτικούς

	N	%
Συμφωνώ απόλυτα	33	26,2%
Μάλλον συμφωνώ	51	40,5%
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	24	19%
Μάλλον διαφωνώ	16	12,7%
Διαφωνώ απόλυτα	2	1,6%

Από τους εκπαιδευτικούς που συμφώνησαν, το 37,74% δήλωσε πως θα πρέπει οι μαθητές να ξεκινούν να εκπαιδεύονται στην Ε' δημοτικού, το 35,85% στην ΣΤ' δημοτικού και το 26,42% στην Δ' δημοτικού.

Διάγραμμα 6. Κατάλληλη τάξη έναρξης μαθημάτων χρηματοοικονομικών κατά τους/τις εκπαιδευτικούς

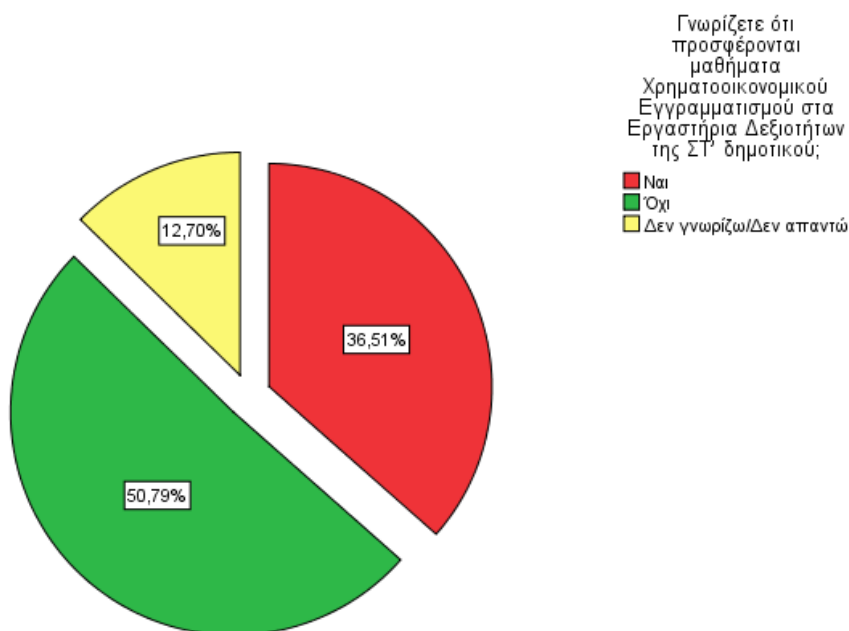
Πολύ σημαντική χαρακτηρίστηκε η μέθοδος των δραστηριοτήτων και παιχνιδιών ρόλων στην τάξη (Μ.Τ.=3,97 ±1,09) ως προς την αποτελεσματικότητα στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των μαθητών του δημοτικού. Έπειτα με σειρά κατάταξης σημαντικότητας, μέτρια σημαντική χαρακτηρίστηκε η μέθοδος της ελεύθερης συζήτησης στην τάξη (Μ.Τ.=3,58 ±1,15), της διδασκαλίας στο πλαίσιο της τάξης με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού (Μ.Τ.=3,46 ±1,29), τα εξωσχολικά εκπαιδευτικά βιβλία με

ασκήσεις και δραστηριότητες (M.T.=3,06 ±1,18) και τέλος λιγότερο αποτελεσματικές αξιολογήθηκαν οι ερευνητικές εργασίες για το σπίτι (M.T.=2,81 ±1,29).

Πίνακας 11. Αξιολόγηση μεθόδων αποτελεσματικής ενίσχυσης της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των μαθητών του δημοτικού από εκπαιδευτικούς

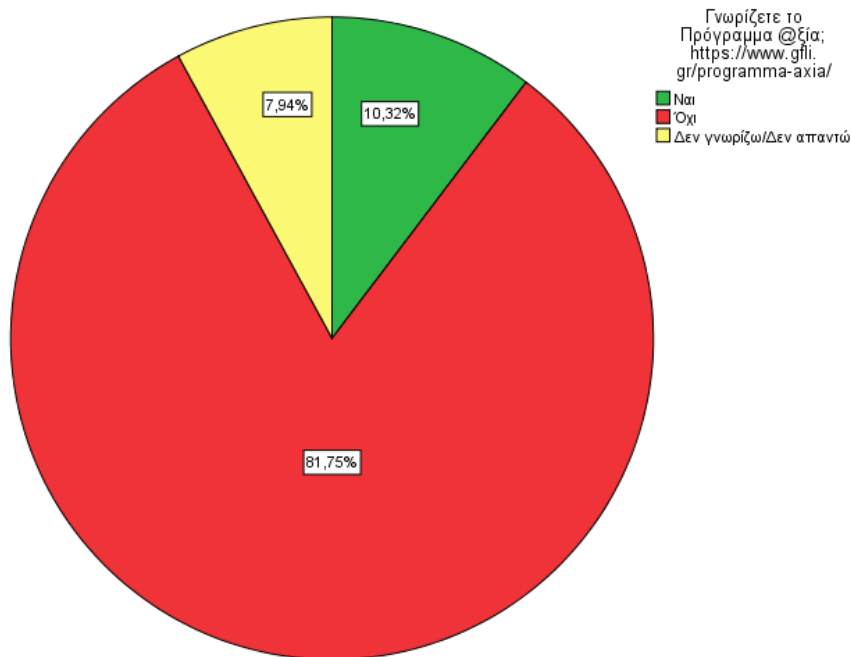
	M.T.	T.A.
Δραστηριότητες - Παιχνίδια ρόλων στην τάξη	3,97	1,09
Ελεύθερη συζήτηση στην τάξη	3,58	1,15
Διδασκαλία στο πλαίσιο της τάξης με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού	3,46	1,29
Εξωσχολικά εκπαιδευτικά βιβλία με ασκήσεις και δραστηριότητες	3,06	1,18
Ερευνητικές εργασίες για το σπίτι	2,81	1,29

Περίπου ένας στους δύο εκπαιδευτικούς (50,79%) δεν γνωρίζει ότι στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού παρέχονται μαθήματα Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού. Μόλις το 36,51% των εκπαιδευτικών είναι ενήμερο σχετικά.

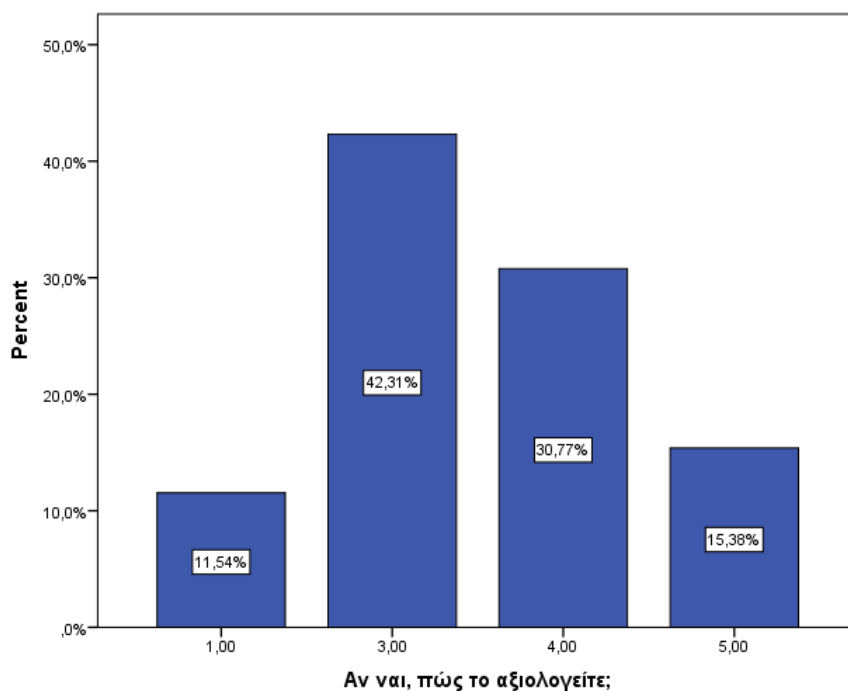
Διάγραμμα 7. Γνώση για μαθήματα Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού

Το Πρόγραμμα @ξία είναι ένα εξειδικευμένο microsite για την ενημέρωση των μαθητών σχετικά με τα χρηματοοικονομικά. Η μεγάλη πλειονότητα των εκπαιδευτικών (81,75%) δεν γνωρίζει το Πρόγραμμα, ενώ μόλις το 10,32% των εκπαιδευτικών το γνωρίζει.

Διάγραμμα 8. Γνώση Προγράμματος @ξία

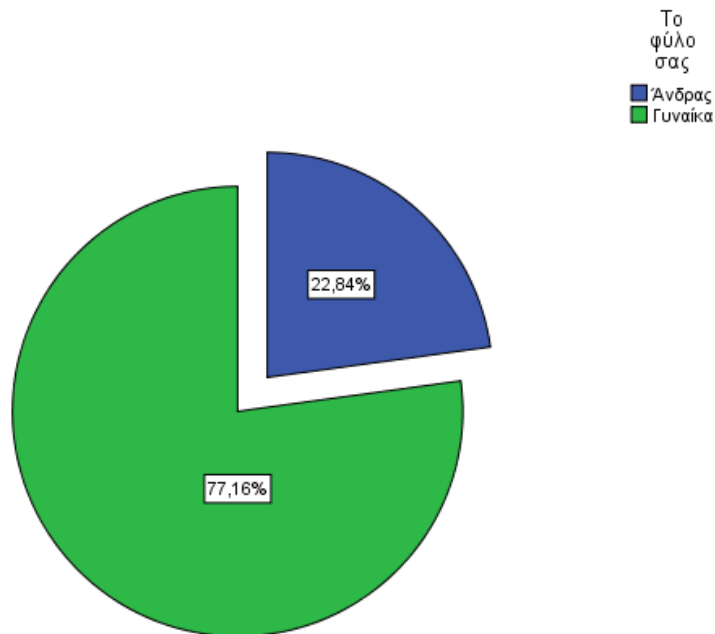
Από τους εκπαιδευτικούς που γνωρίζουν το πρόγραμμα @ξία, το 11,54% το αξιολογεί ως όχι τόσο χρήσιμο, το 42,31% ως μέτρια χρήσιμο και το 30,77% και 15,38% ως αρκετά έως εξαιρετικά χρήσιμο αντίστοιχα.

Διάγραμμα 9. Αξιολόγηση Προγράμματος @ξία

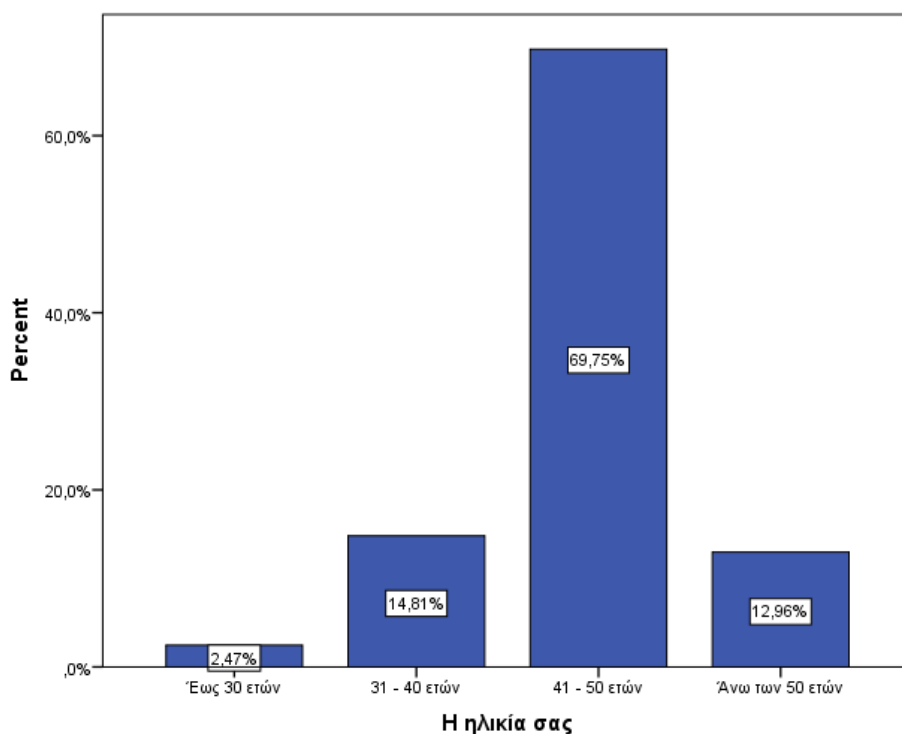
4.3 Δημογραφικά στοιχεία γονέων/κηδεμόνων

Το 56,3% του δείγματος αποτελείται από γονείς ή κηδεμόνες (βλ. Πίνακας 1). Από αυτούς το 77,16% είναι γυναίκες και το 22,84% είναι άνδρες.

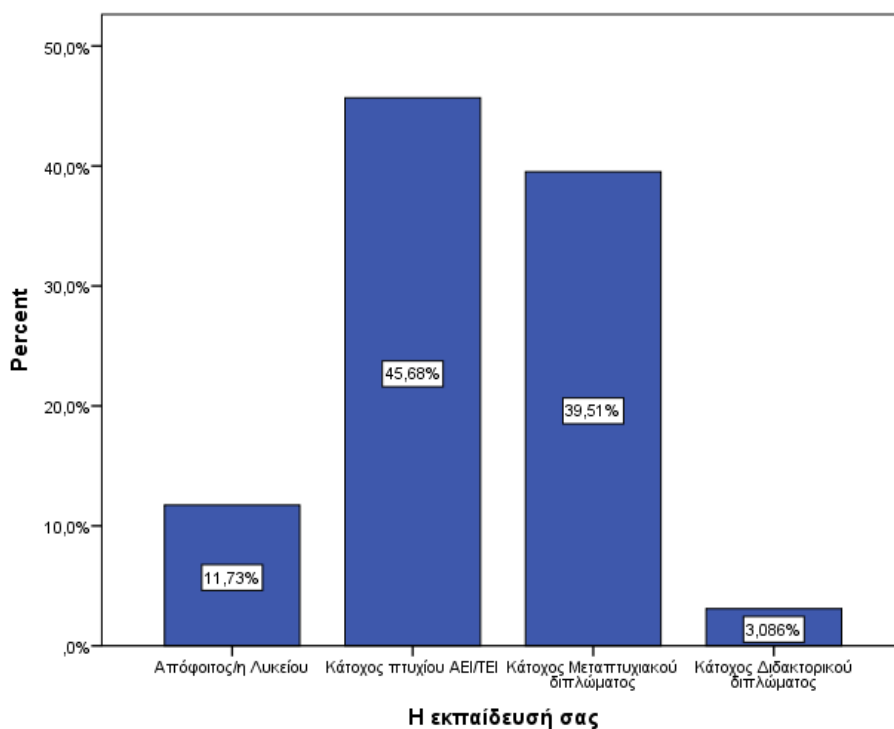
Διάγραμμα 10. Φύλο γονέων/κηδεμόνων

Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων (69,75%) δήλωσαν πως ανήκουν στο ηλικιακό εύρος των 41-50 ετών. Το 14,81% δήλωσαν ηλικίας 31-40 ετών, το 12,96% δήλωσαν ηλικίας άνω των 51 ετών και το 2,47% δήλωσαν ηλικίας κάτω των 30 ετών.

Διάγραμμα 11. Ηλικία γονέων/κηδεμόνων

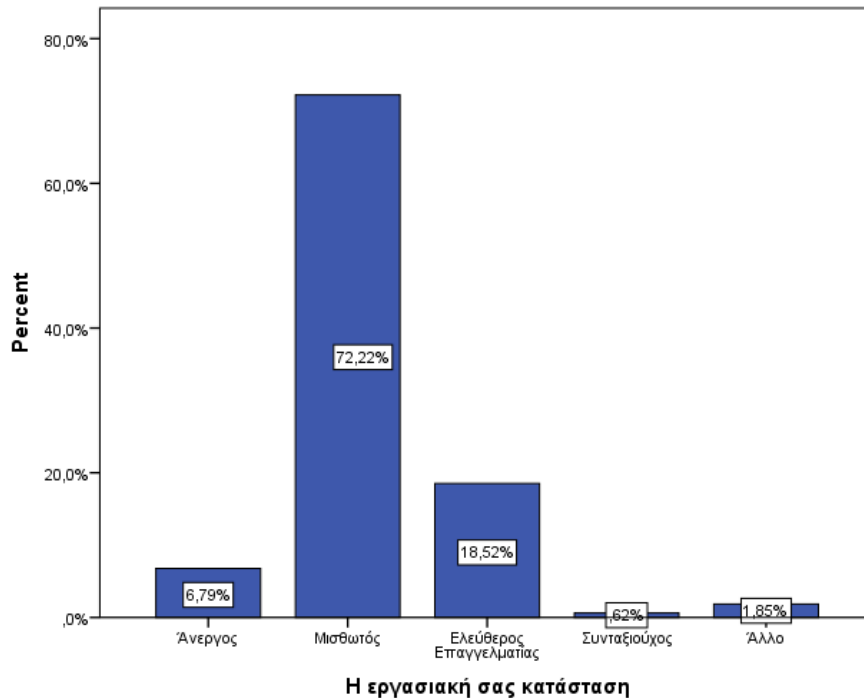
Το 45,68% των γονέων ή κηδεμόνων των μαθητών διαθέτει πτυχίο ΑΕΙ ή ΤΕΙ ενώ το 39,51% κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα. Το 11,73% είναι απόφοιτοι λυκείου και το 3,09% κατέχει διδακτορικό δίπλωμα.

Διάγραμμα 12. Εκπαιδευτικό επίπεδο γονέων/κηδεμόνων

Αναφορικά με την εργασιακή κατάσταση του δείγματος, η πλειονότητα (72,22%) των γονέων ή κηδεμόνων δήλωσαν μισθωτοί. Το 18,52% δήλωσαν ελεύθεροι επαγγελματίες, το 6,79% άνεργοι και με μικρότερα ποσοστά κοντά στο 1% είναι συνταξιούχοι ή έχουν κάποια άλλη μορφή εργασίας.

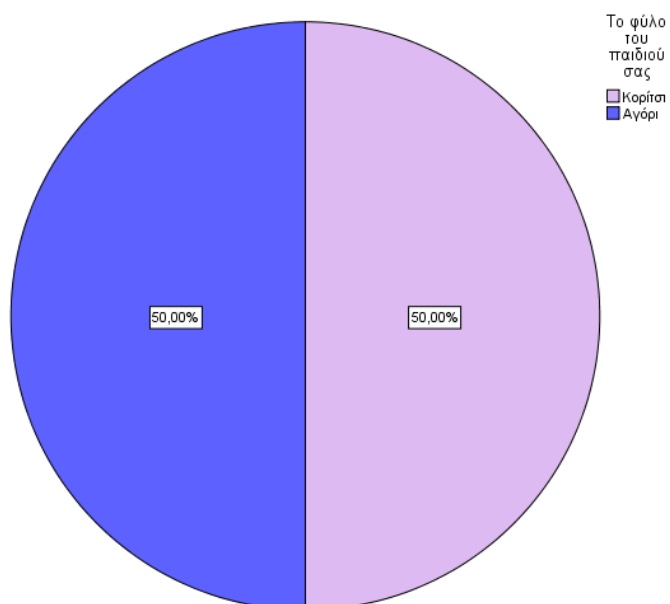
Διάγραμμα 13. Εργασιακή κατάσταση γονέων/κηδεμόνων

Το 46,9% των παιδιών των γονέων ανήκουν στο ηλικιακό εύρος των 8 έως 12 ετών. Το 27,8% των ερωτηθέντων έχουν παιδιά ηλικίας μικρότερης των 8 ετών, ενώ ηλικίας μεγαλύτερης των 12 ετών είναι τα παιδιά του 25,3% των γονέων της έρευνας.

Πίνακας 12. Ηλικία παιδιών

		N	%
Σε ποια από τις παρακάτω ηλικιακές ομάδες ανήκει το παιδί σας;	Μικρότερο των 8 ετών	45	27,8%
	8 έως 12 ετών	76	46,9%
	Μεγαλύτερο των 12 ετών	41	25,3%

Το 50% των παιδιών των ερωτηθέντων είναι αγόρια και το άλλο 50% κορίτσια.

Διάγραμμα 14. Φύλο παιδιών

Το 66,7% των παιδιών φοιτούν σε δημόσιο σχολείο και το 33,3% σε ιδιωτικό.

Πίνακας 13. Τύπος σχολείου φοίτησης παιδιών

		N	%
Το παιδί σας φοιτά σε...	δημόσιο σχολείο	108	66,7%
	ιδιωτικό σχολείο	54	33,3%

4.4 Χρηματοοικονομική εκπαίδευση για παιδιά/ μαθητές- Απόψεις γονέων/ κηδεμόνων

Το 15,6% των γονέων ή κηδεμόνων της έρευνας δήλωσαν πως παρακολουθούν τις οικονομικές εξελίξεις της χώρας μας. Το 3,8% ενημερώνεται μόνο για την παγκόσμια οικονομία. Το 76,9% ενημερώνεται τόσο για την εγχώρια όσο και για την παγκόσμια οικονομία. Μόνο το 3,8% δήλωσε πως δεν παρακολουθεί τις οικονομικές εξελίξεις ή δεν θέλησε να απαντήσει.

Πίνακας 14. Ενημέρωση οικονομικών εξελίξεων γονέων/κηδεμόνων

		N	%
Παρακολουθείτε τις οικονομικές εξελίξεις;	της χώρας μας	25	15,6%
	της παγκόσμιας οικονομίας	6	3,8%
	τόσο της εγχώριας όσο και της παγκόσμιας οικονομίας	123	76,9%
	δεν παρακολουθώ / δεν απαντώ	6	3,8%

Το 39,5% των γονέων/κηδεμόνων της έρευνας δήλωσαν πως οι εγχώριες και οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις τούς επηρεάζουν αρκετά. Το 30,2% δήλωσε πως επηρεάζεται πολύ, το 27,2% πάρα πολύ και το 3,1% λίγο.

Πίνακας 15. Βαθμός επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε γονείς/κηδεμόνες

		N	%
Θεωρείτε πως σας επηρεάζουν οι εγχώριες και οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις;	Λίγο	5	3,1%
	Αρκετά	64	39,5%
	Πολύ	49	30,2%
	Πάρα πολύ	44	27,2%

Το 82% των γονέων και κηδεμόνων της έρευνας επηρεάζονται τόσο οικονομικά όσο και ψυχολογικά από τις οικονομικές εξελίξεις. Το 16,8% επηρεάζεται μόνο οικονομικά και το 1,2% μόνο ψυχολογικά.

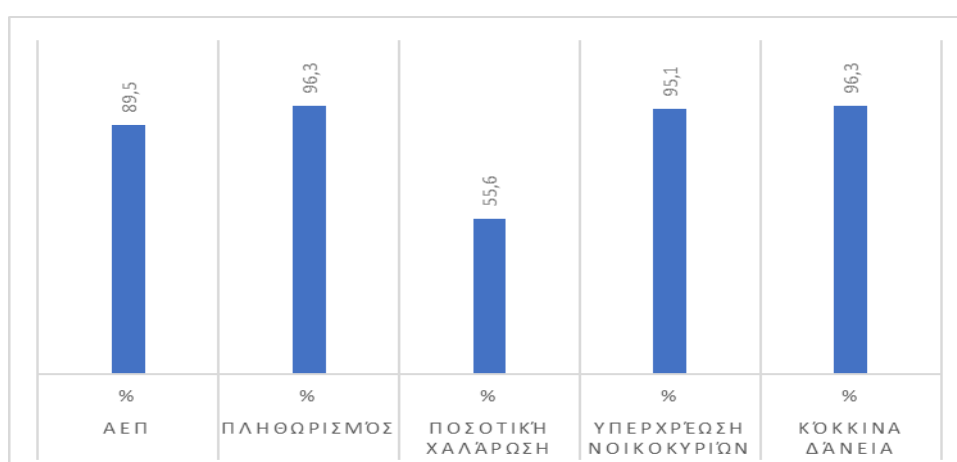
Πίνακας 16. Τομείς επιρροής οικονομικών εξελίξεων για γονείς/κηδεμόνες

		N	%
Αν σας επηρεάζουν, πιστεύετε ότι επηρεάζουν πώς σας;	Οικονομικά	27	16,8%
	Ψυχολογικά	2	1,2%
	Τόσο οικονομικά όσο και ψυχολογικά	132	82%

Το 89,5% των γονέων/κηδεμόνων γνωρίζει για την οικονομική έννοια του ΑΕΠ. Το 96,3% γνωρίζει για τον πληθωρισμό. Το 55,6% γνωρίζει για την ποσοτική χαλάρωση. Το 95,1% γνωρίζει για την υπερχρέωση των νοικοκυριών. Τέλος, το 96,3% δηλώνει ενήμερο για τα «κόκκινα» δάνεια.

Πίνακας 17. Βαθμός ενημέρωσης γονέων/κηδεμόνων για οικονομικές έννοιες

		Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ
ΑΕΠ	N	145	13	4
	%	89,5%	8%	2,5%
Πληθωρισμός	N	156	4	2
	%	96,3%	2,5%	1,2%
Ποσοτική χαλάρωση	N	90	64	8
	%	55,6%	39,5%	4,9%
Υπερχρέωση νοικοκυριών	N	154	6	2
	%	95,1%	3,7%	1,2%
«Κόκκινα» δάνεια	N	156	5	1
	%	96,3%	3,1%	0,6%

Διάγραμμα 15. Βαθμός γνώσης γονέων/κηδεμόνων για οικονομικές έννοιες

Περίπου ένας στους δύο γονείς/κηδεμόνες (51,9%) συζητάει με το παιδί του για την οικονομία γενικά. Το 24,1% συζητάει για την οικονομική κατάσταση της χώρας. Το 23,5% συζητάει για την οικονομική κρίση. Τέλος, το 25,9% δεν συζητάει με το παιδί του για κανένα από τα παραπάνω θέματα.

Πίνακας 18. Συζήτηση γονέων/κηδεμόνων με τα παιδιά τους για οικονομικά θέματα

	N	%
με την οικονομία γενικά;	84	51,9%
με την οικονομική κατάσταση της χώρας;	39	24,1%
με την οικονομική κρίση;	38	23,5%
Όχι, δεν συζητώ κανένα από τα παραπάνω	42	25,9%

Οι γονείς αξιολόγησαν το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού του παιδιού τους στη μέση της πενταβάθμιας κλίμακας. Ειδικότερα, το εκτιμώμενο επίπεδο των παιδιών μπορεί να χαρακτηριστεί ως μέτριο (2,51).

Πίνακας 19. Αξιολόγηση επιπέδου χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των παιδιών από γονείς/κηδεμόνες

	M.T.	T.A.
Πώς θα αξιολογούσατε συνολικά το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού του παιδιού σας;	2,51	1,05

Το 47,5% των γονέων συμφώνησαν απόλυτα με την πρόταση «Η απόκτηση γνώσεων από το παιδί μου που αφορούν στην οικονομία, το χρήμα και τη διαχείρισή του αποτελεί σημαντικό εφόδιο για τη μετέπειτα οικονομική του ευημερία, ως ενήλικα». Το 38,3% απλά συμφώνησε. Το 10,5% ούτε συμφώνησε ούτε διαφώνησε. Το 3,7% δήλωσε ότι μάλλον διαφωνεί ή διαφωνεί απόλυτα.

Πίνακας 20. Αξιολόγηση πρότασης για απόκτηση γνώσεων οικονομίας ως σημαντικού εφοδίου για τη μετέπειτα οικονομική ευημερία των παιδιών από γονείς/κηδεμόνες

	N	%
Συμφωνώ απόλυτα	77	47,5%
Μάλλον συμφωνώ	62	38,3%
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	17	10,5%
Μάλλον διαφωνώ	5	3,1%
Διαφωνώ απόλυτα	1	0,6%

Το 46,9% των γονέων δήλωσαν σχετική απαισιοδοξία αναφορικά με το μέλλον του οικονομικού κόσμου στο οποίο θα ζήσουν τα παιδιά τους. Το 12,9% φάνηκε να είναι σχετικά αισιόδοξο. Το 34% τοποθετήθηκε στη μέση της κλίμακας, δηλώνοντας σχετική αβεβαιότητα.

Πίνακας 21. Αξιολόγηση μελλοντικής βελτίωσης του οικονομικού κόσμου για τα παιδιά από γονείς/κηδεμόνες

	N	%
οπωσδήποτε ναι	2	1,2%
μάλλον ναι	19	11,7%
ούτε ναι ούτε όχι	55	34%
μάλλον όχι	76	46,9%
οπωσδήποτε όχι	10	6,2%

Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων (63%) δήλωσε ότι η οικονομική ευημερία ενός ενήλικα συνδέεται σε αρκετά σημαντικό βαθμό με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση από τα παιδικά/μαθητικά του χρόνια. Εντούτοις, το 18,5% δεν γνωρίζει αν υφίσταται η παραπάνω σύνδεση, ενώ το 13,6% θεωρεί ότι οι δύο έννοιες συνδέονται σε μικρό βαθμό.

Πίνακας 22. Βαθμός σύνδεσης της οικονομικής ευημερίας ενός ενήλικα με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα παιδικά/μαθητικά χρόνια

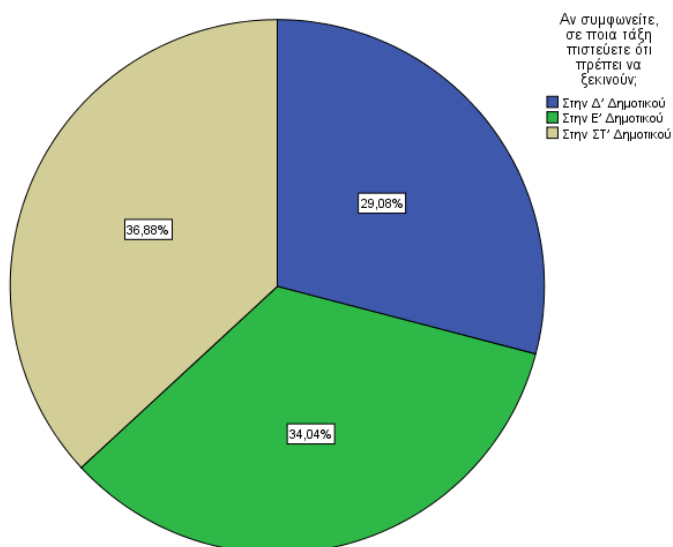
	N	%
Δεν συνδέεται	1	0,6%
Σε μικρό βαθμό	22	13,6%
Δεν μπορώ να πω/ Δεν γνωρίζω αν συνδέεται	30	18,5%
Σε αρκετά σημαντικό βαθμό	102	63%
Είναι άρρηκτα συνδεδεμένες έννοιες	7	4,3%

Το 40,7% και το 31,5% των γονέων δήλωσαν αντίστοιχα ότι μάλλον συμφωνούν ή συμφωνούν απόλυτα με την πρόταση «Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο». Το 9,3% δήλωσε αρνητικό. Το 18,5% ούτε συμφώνησε ούτε διαφώνησε.

Πίνακας 23. Αξιολόγηση πρότασης «Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο» από γονείς/κηδεμόνες

	N	%
Συμφωνώ απόλυτα	51	31,5%
Μάλλον συμφωνώ	66	40,7%
Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	30	18,5%
Μάλλον διαφωνώ	12	7,4%
Διαφωνώ απόλυτα	3	1,9%

Το 36,88% των γονέων δήλωσαν ότι η χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών πρέπει να ξεκινάει στην ΣΤ' δημοτικού, το 34,04% στην Ε' δημοτικού και το 29,08% στην Δ' δημοτικού.

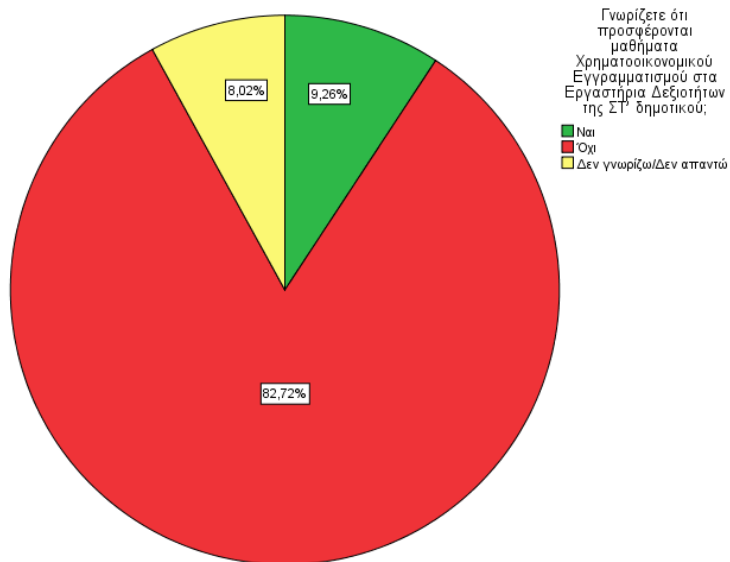
Διάγραμμα 16. Κατάλληλη τάξη έναρξης μαθημάτων χρηματοοικονομικών κατά τους γονείς/κηδεμόνες

Αρκετά έως πολύ αποτελεσματικές αξιολογήθηκαν οι μέθοδοι της μίμησης του παραδείγματος του γονέα (Μ.Τ.=3,78 ±1,20) αλλά και των συζητήσεων με τους γονείς (Μ.Τ.=3,78 ±1,11) για την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των παιδιών. Η διδασκαλία εντός της τάξης αξιολογήθηκε ως αρκετά αποτελεσματική (Μ.Τ.=3,41 ±1,25). Μέτρια ως προς την αποτελεσματικότητά της χαρακτηρίστηκε η μέθοδος ενίσχυσης της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των παιδιών με σχολικές εργασίες για προετοιμασία στο σπίτι (Μ.Τ.=3,22 ±1,27). Λιγότερο αποτελεσματικές θεωρήθηκαν οι μέθοδοι των εξωσχολικών εκπαιδευτικών βιβλίων (Μ.Τ.=2,99 ±1,25), της ενημέρωσης από το διαδίκτυο (Μ.Τ.=2,7 ±1,22) και των τηλεοπτικών εκπομπών (Μ.Τ. 2,44 ± 1,15).

Πίνακας 24. Αξιολόγηση μεθόδων ενίσχυσης της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των παιδιών

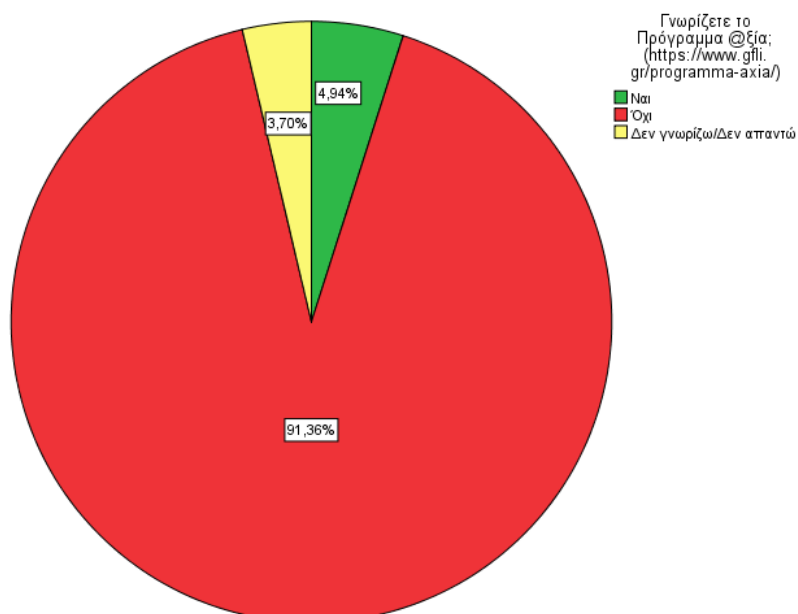
	Μ.Τ.	Τ.Α.
Διδασκαλία εντός τάξης	3,41	1,25
Σχολικές εργασίες για προετοιμασία στο σπίτι	3,22	1,27
Εξωσχολικά εκπαιδευτικά βιβλία	2,99	1,25
Συζητήσεις με γονέα/οικογένεια	3,78	1,11
Μίμηση του παραδείγματος του γονέα	3,78	1,20
Εκπομπές στην τηλεόραση	2,44	1,15
Ενημέρωση από το Διαδίκτυο	2,7	1,22

Το 82,72% των γονέων δεν γνώριζε για την παράδοση μαθημάτων Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στο πλαίσιο των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού. Μόλις το 9,2% των γονέων ήταν ενήμερο.

Διάγραμμα 17. Γνώση για προσφορά μαθημάτων Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού

Το 91,36% των γονέων δεν γνώριζε για την ύπαρξη του Προγράμματος @ξία. Μόλις το 4,94% ήταν ενήμερο.

Διάγραμμα 18. Γνώση Προγράμματος @ξία

Οι γονείς που γνωρίζουν το Πρόγραμμα, το αξιολόγησαν ως μέτρια χρήσιμο (Μ.Τ.=3,14 ±1,56).

Πίνακας 25. Αξιολόγηση χρησιμότητας Προγράμματος @ξια από τους γονείς/κηδεμόνες

	Μ.Τ.	Τ.Α.
Αν ναι, πώς το αξιολογείτε;	3,14	1,526

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των γονέων, σε μέτριο προς μεγάλο βαθμό τα παιδιά τους γνωρίζουν να μετρούν την αξία των χρημάτων και μπορούν να υπολογίσουν τα ρέστα (Μ.Τ.=3,85 ±1,30). Σε μέτριο βαθμό αντιλαμβάνονται ότι τα χρήματα δεν είναι δεδομένα και ότι οι άνθρωποι πρέπει να εργάζονται για να τα κερδίσουν (Μ.Τ.=3,59 ±1,18), καθώς και ότι υπάρχουν διαφορές στο εισόδημα κάθε ατόμου και κάθε οικογένειας (Μ.Τ.=3,56 ±1,36). Σε μέτριο βαθμό επίσης είναι σε θέση να διακρίνουν την αγοραστική δύναμη των χρημάτων σε τάξεις μεγέθους (Μ.Τ.=3,45 ±1,37), να επιλέγουν μόνα τους με ποιο τρόπο θα διαχειριστούν και θα ξοδέψουν το χαρτζιλίκι τους ή ένα άλλο έκτακτο χρηματικό ποσό (Μ.Τ.=3,41 ±1,43), να θέτουν αγοραστικούς στόχους και να μαζεύουν χρήματα για να τους πετύχουν (Μ.Τ.=3,33 ±1,40) και να προσαρμόζουν τις επιθυμίες τους με βάση την οικονομική πραγματικότητα της οικογένειας (Μ.Τ.=3,13 ±1,32). Σε μικρότερο βαθμό φαίνεται ότι αντιλαμβάνονται τη σχέση τιμής - ποιότητας ενός προϊόντος (Μ.Τ.=2,91 ±1,40), γνωρίζουν ποια είναι η λειτουργία μιας τράπεζας (Μ.Τ.=2,73 ±1,28), τι είναι ο δανεισμός από άλλους ανθρώπους και τους κινδύνους που αυτός συνεπάγεται (Μ.Τ.=2,33 ±1,26), την έννοια της ασφάλισης και πώς αυτή μας προστατεύει από μελλοντικούς κινδύνους (Μ.Τ.=2,06 ±1,06).

Πίνακας 26. Αξιολόγηση χρηματοοικονομικών δεξιοτήτων παιδιών από γονείς/κηδεμόνες

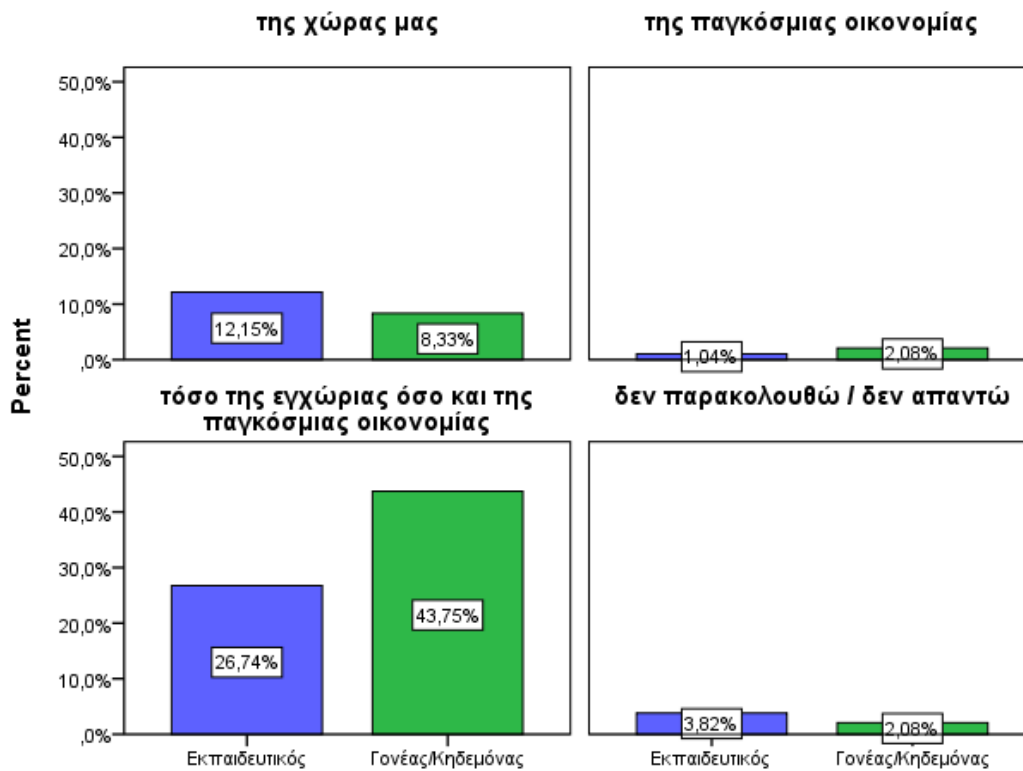
	M.T.	T.A.
Μετρά την αξία των χρημάτων και μπορεί να υπολογίζει τα ρέστα	3,85	1,30
Αντιλαμβάνεται ότι τα χρήματα δεν είναι δεδομένα και ότι οι άνθρωποι πρέπει να εργάζονται για να τα κερδίσουν	3,59	1,18
Αντιλαμβάνεται ότι υπάρχουν διαφορές στο εισόδημα κάθε ατόμου και κάθε οικογένειας	3,56	1,36
Διακρίνει την αγοραστική δύναμη των χρημάτων σε τάξεις μεγέθους (πχ πόσο περίπου κοστίζει ένα μολύβι, ένα αυτοκίνητο ή ένα σπίτι)	3,45	1,37
Επιλέγει μόνο του με ποιο τρόπο θα διαχειριστεί και θα ξοδέψει το χαρτζιλίκι του ή ένα άλλο έκτακτο χρηματικό ποσό (πχ δώρο παππούδων)	3,41	1,43
Θέτει αγοραστικούς στόχους και μαζεύει χρήματα για να τους πετύχει	3,33	1,40
Προσαρμόζει τις επιθυμίες του με βάση την οικονομική πραγματικότητα της οικογένειας	3,13	1,32
Αντιλαμβάνεται τη σχέση τιμής - ποιότητας ενός προϊόντος	2,91	1,40
Γνωρίζει ποια είναι η λειτουργία μιας τράπεζας	2,73	1,28
Γνωρίζει τι είναι ο δανεισμός από άλλους ανθρώπους και τους κινδύνους που αυτός συνεπάγεται	2,33	1,26
Γνωρίζει την έννοια της ασφάλισης και πώς αυτή μας προστατεύει από μελλοντικούς κινδύνους	2,06	1,18

4.5 Σύγκριση απόψεων γονέων και εκπαιδευτικών για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών

Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς/κηδεμόνες φαίνεται να παρακολουθούν τις οικονομικές εξελίξεις με τον ίδιο τρόπο ($p > 0.05$). Σε προηγούμενη ανάλυση παρατηρήθηκε ότι τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς παρακολουθούν σε μεγαλύτερα ποσοστά τις οικονομικές εξελίξεις που αφορούν τόσο την εγχώρια όσο και τη παγκόσμια οικονομία.

Πίνακας 27. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και γονέων για παρακολούθηση οικονομικών εξελίξεων

	N	Mean Rank	Z	p	
Παρακολουθείτε τις οικονομικές εξελίξεις;	Εκπαιδευτικός	126	138,19	-1,416	0,157
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	149,41		

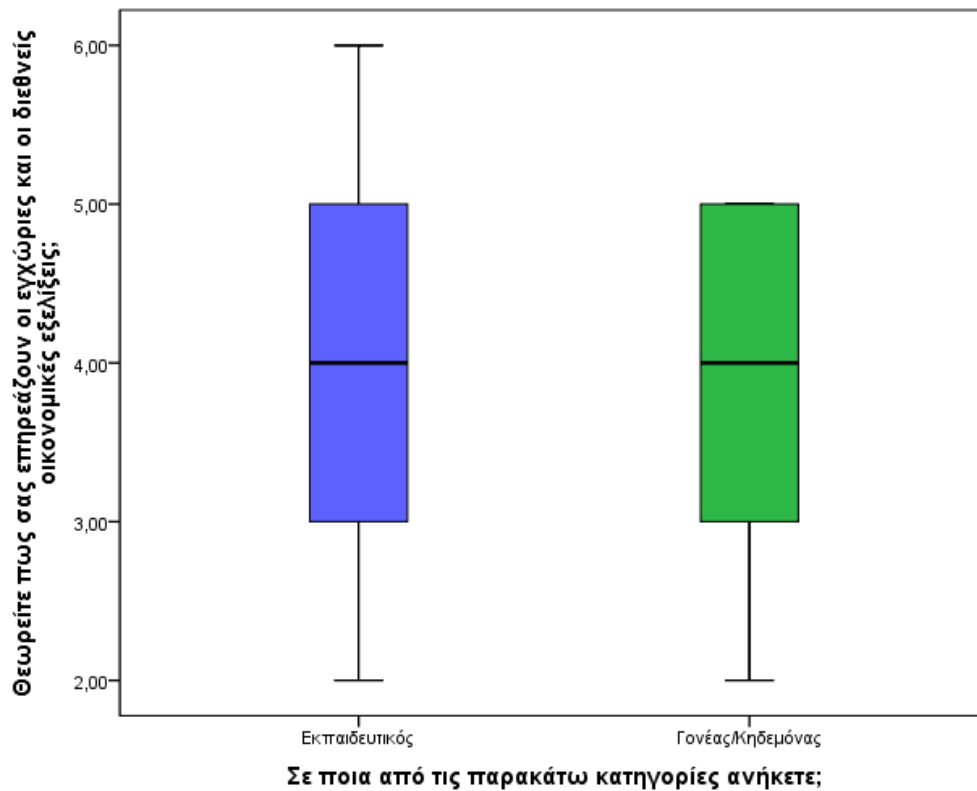
Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκετε;

Διάγραμμα 19. Παρακολούθηση οικονομικών εξελίξεων εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

Η επιρροή των οικονομικών εξελίξεων στην ζωή των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων φαίνεται να είναι η ίδια, καθώς δεν σημειώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p > 0.05$).

Πίνακας 28. Σύγκριση επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες

		N	Mean Rank	Z	p
Θεωρείτε πως σας επηρεάζουν οι εγχώριες και οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις;	Εκπαιδευτικός	126	153,48	-1,703	0,089
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	137,51		

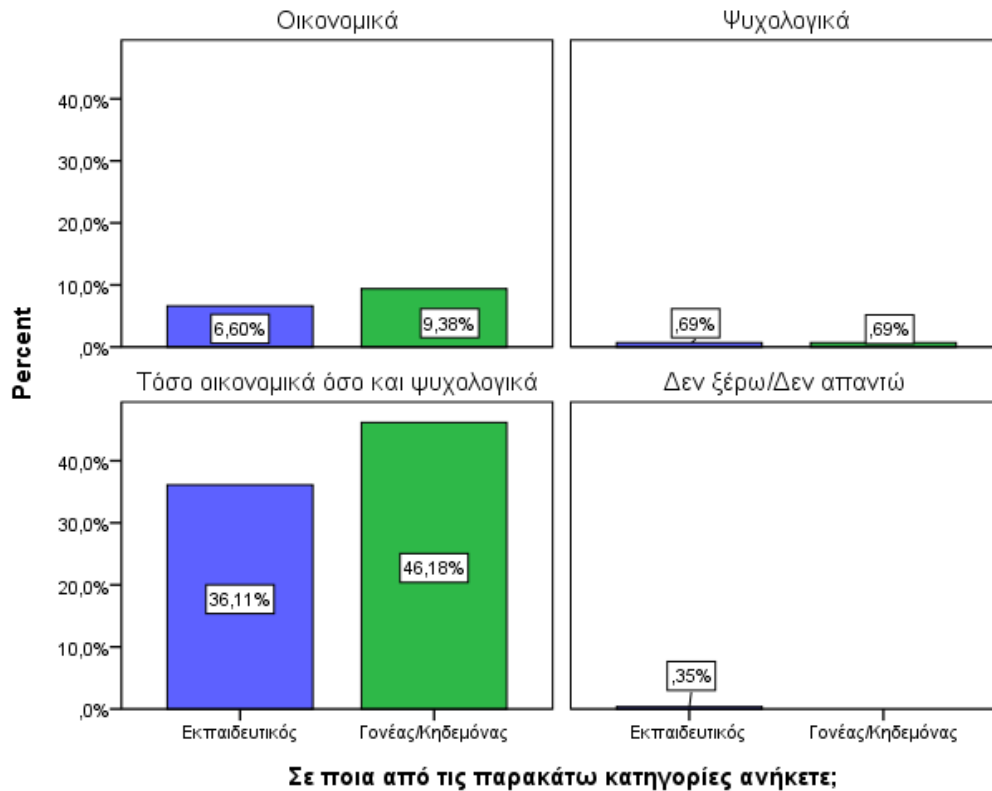

Διάγραμμα 20. Βαθμός επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες

Ο τρόπος και οι τομείς στους οποίους επηρεάζονται από τις οικονομικές εξελίξεις οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς φαίνεται να μην διαφέρουν ($p > 0.05$). Η επιρροή εμφανίζεται τόσο σε οικονομικό όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο και για τις δύο κατηγορίες ερωτηθέντων.

Πίνακας 29. Σύγκριση τρόπων επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες

			N	Mean Rank	Z	p
Αν σας επηρεάζουν, πως πιστεύετε ότι επηρεάζουν;	Εκπαιδευτικός		126	146,09	-0,432	0,666
	Γονέας/Κηδεμόνας		162	143,26		

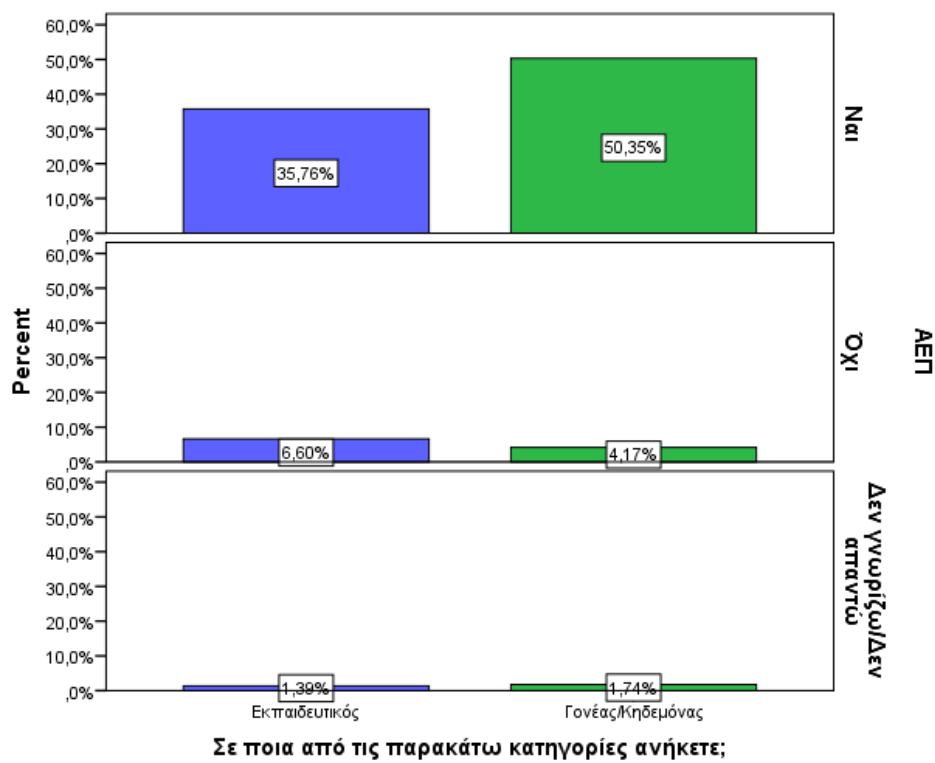

Διάγραμμα 21. Τομείς επιρροής οικονομικών εξελίξεων σε εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες

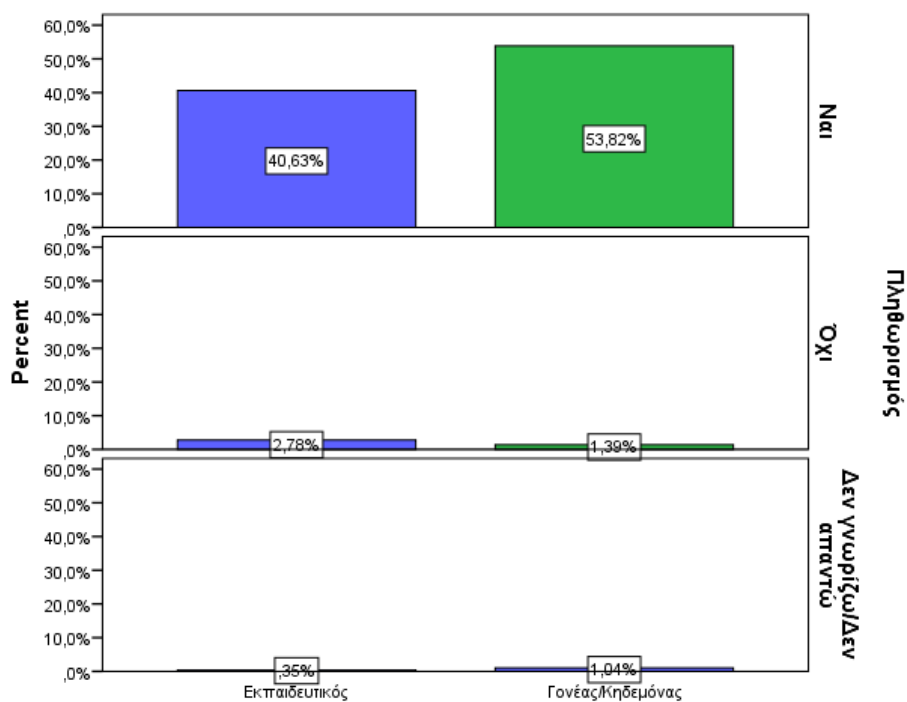
Σημειώθηκαν διαφορές στον βαθμό γνώσης των οικονομικών εννοιών της ποσοτικής χαλάρωσης ($p=0,001$) και των «κόκκινων» δανείων μεταξύ των εκπαιδευτικών και των γονέων ($p=0,006$). Συγκεκριμένα, οι γονείς δήλωσαν ότι γνωρίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό τις έννοιες της ποσοτικής χαλάρωσης και των «κόκκινων» δανείων από ότι οι εκπαιδευτικοί.

Πίνακας 30. Σύγκριση βαθμού γνώσης οικονομικών εννοιών μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

		N	Mean Rank	Z	p
ΑΕΠ	Εκπαιδευτικός	126	150,6	-1,826	0,068
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	139,76		
Πληθωρισμός	Εκπαιδευτικός	126	146,71	-0,999	0,318
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	142,78		
Ποσοτική χαλάρωση	Εκπαιδευτικός	126	164,3	-3,979	0,001*
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	129,1		
Υπερχρέωση νοικοκυριών	Εκπαιδευτικός	126	148,35	-1,501	0,133
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	141,51		
«Κόκκινα» δάνεια	Εκπαιδευτικός	126	151,85	-2,757	0,006*
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	138,78		

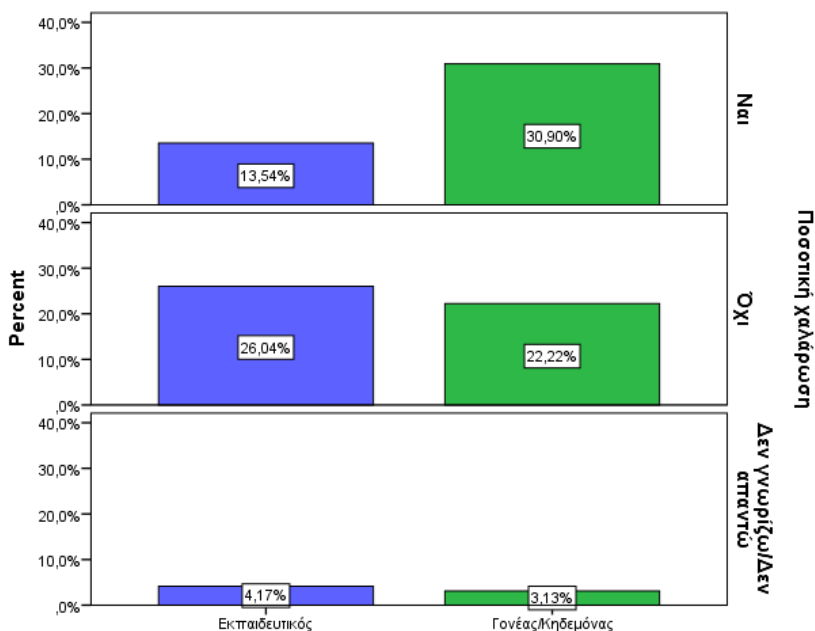

Διάγραμμα 22. Διαφορές στον βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας του ΑΕΠ μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

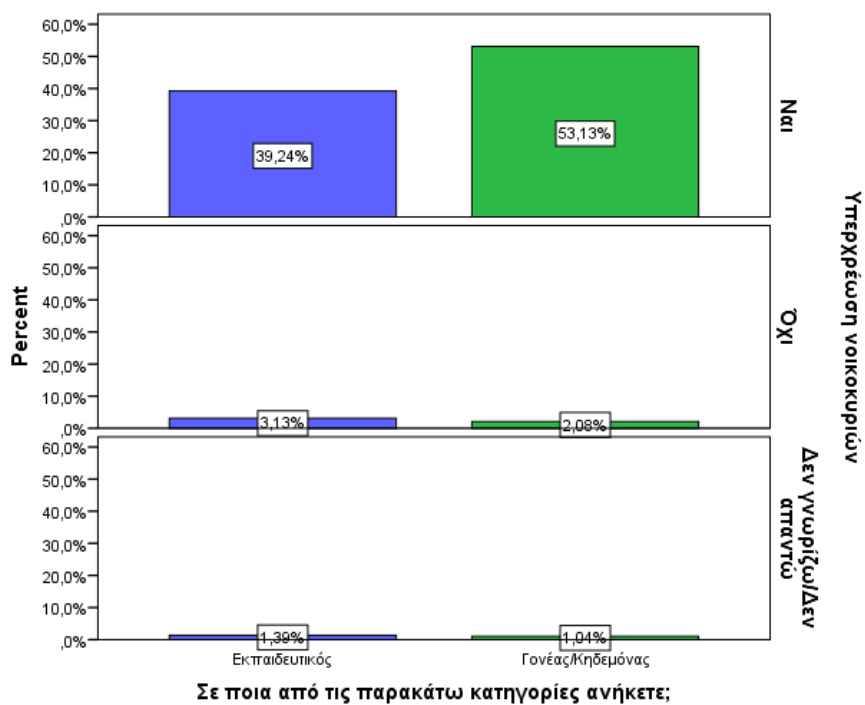
Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκετε;

Διάγραμμα 23. Διαφορές στον βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας του πληθωρισμού μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

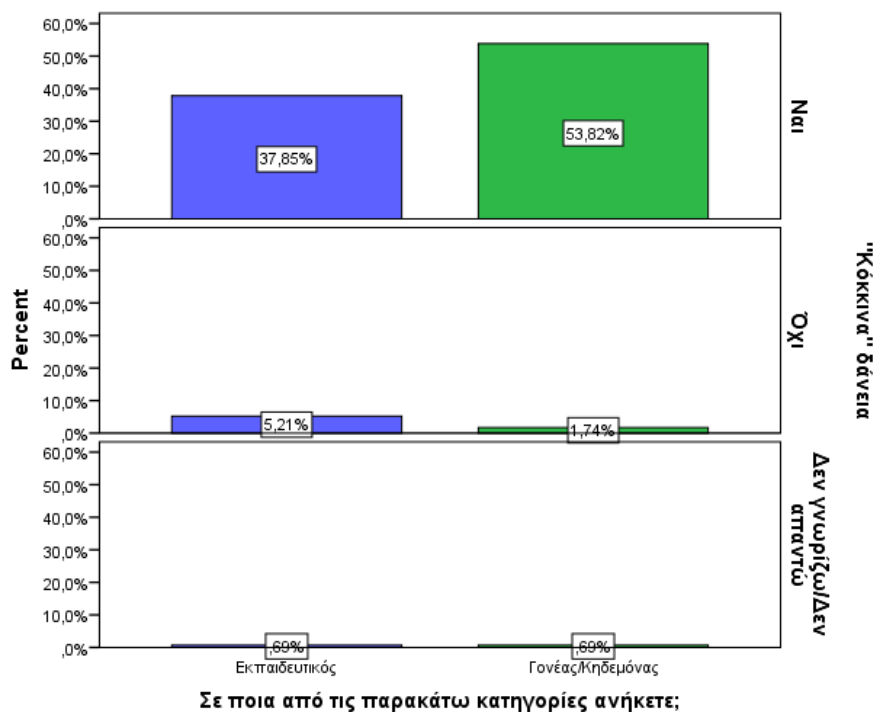

Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκετε;

Διάγραμμα 24. Διαφορές στον βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας της ποσοτικής χαλάρωσης μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

Διάγραμμα 25. Διαφορές στο βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας της υπερχρέωσης νοικοκυριού μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

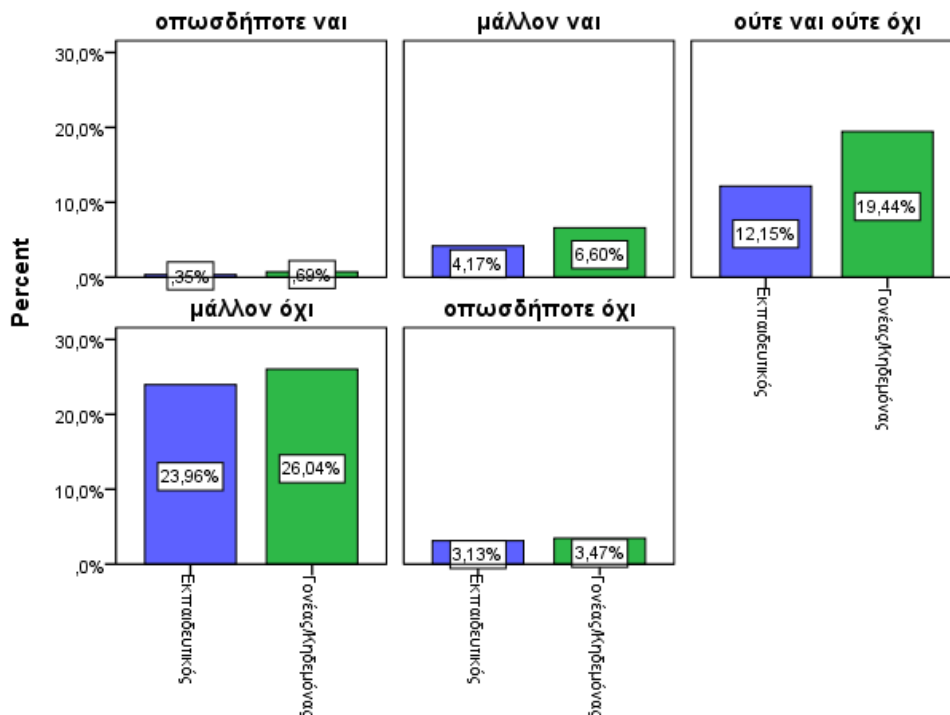
Διάγραμμα 26. Διαφορές στο βαθμό γνώσης της οικονομικής έννοιας των «Κόκκινων» Δανείων μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

Δεν σημειώθηκαν στατιστικά σημαντικά διαφορές στις απόψεις των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων σχετικά με το μέλλον του οικονομικού κόσμου των παιδιών ($p>0.05$). Ειδικότερα, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς φάνηκαν αρκετά απαισιόδοξοι ως προς την παραδοχή καλύτερευσης του οικονομικού κόσμου των παιδιών.

Πίνακας 31. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων για τη μελλοντική βελτίωση του οικονομικού κόσμου των παιδιών

		N	Mean Rank	Z	p
Πιστεύετε ότι οι μαθητές/τα παιδιά σας θα ζήσουν σε έναν καλύτερο οικονομικά κόσμο;	Εκπαιδευτικός	126	152,13	-1,495	0,135
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	138,56		

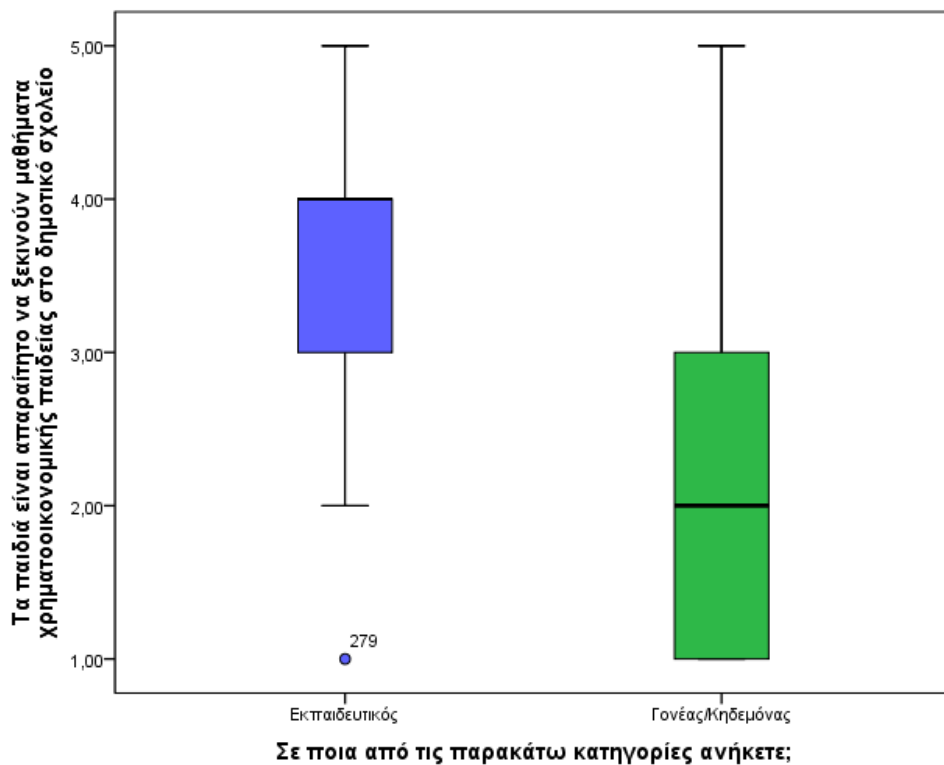
Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκете;

Διάγραμμα 27. Αξιολόγηση μελλοντικής βελτίωσης του οικονομικού κόσμου των παιδιών από εκπαιδευτικούς και γονείς/κηδεμόνες

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των γονέων για την έναρξη των μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο φαίνεται να διαφέρουν στατιστικά σημαντικά ($p=0.001$). Οι γονείς φαίνεται να υποστηρίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό τον ισχυρισμό από ότι οι εκπαιδευτικοί.

Πίνακας 32. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων για την έναρξη μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας των παιδιών στο δημοτικό σχολείο

		N	Mean Rank	Z	p
Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο	Εκπαιδευτικός	126	203,62	-10,955	0,001*
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	98,52		

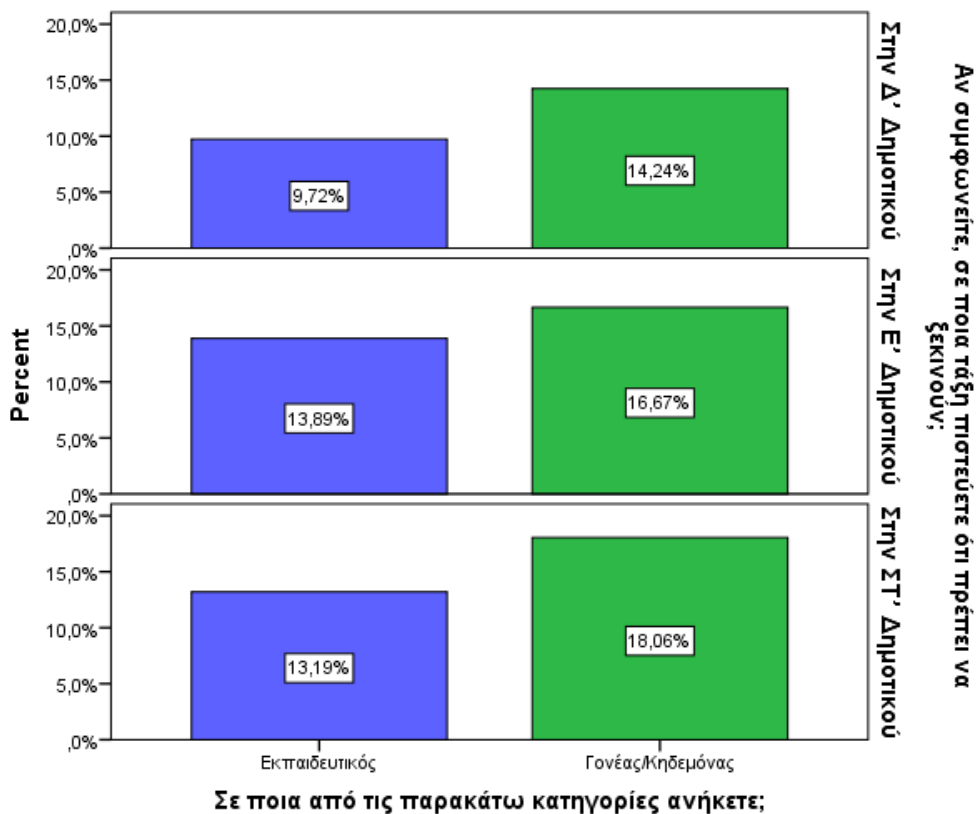
Διάγραμμα 28. Απόψεις εκπαιδευτικών και γονέων για έναρξη μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό

Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς εμφανίζονται να συμφωνούν σχετικά με το ποια είναι η κατάλληλη τάξη του δημοτικού για να ξεκινήσουν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας τα παιδιά ($p > 0.005$).

Πίνακας 33. Σύγκριση απόψεων εκπαιδευτικών και γονέων για την κατάλληλη τάξη έναρξης μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό

Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες	N	Mean Rank	Z	p
-------------------------------------	---	-----------	---	---

		ανήκετε;			
Αν συμφωνείτε, σε ποια τάξη πιστεύετε πρέπει να ξεκινούν;	Εκπαιδευτικός	126	142,71	-0,335	0,737
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	145,9		

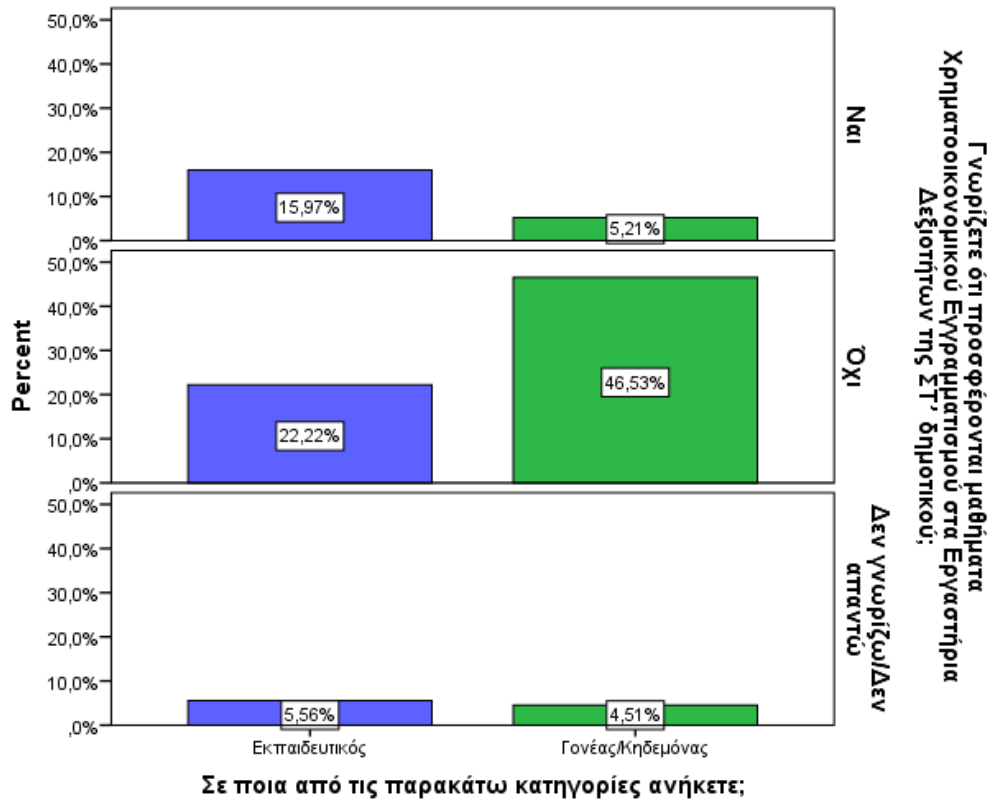
Διάγραμμα 29. Απόψεις εκπαιδευτικών και γονέων για την κατάλληλη τάξη έναρξης μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό

Σημειώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς τη γνώση των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων για την ύπαρξη μαθήματος Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού ($p=0.001$). Η άγνοια των γονέων φάνηκε να είναι μεγαλύτερη από την άγνοια των εκπαιδευτικών.

Πίνακας 34. Σύγκριση γνώσης ύπαρξης μαθήματος Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού

		N	Mean Rank	Z	p
Γνωρίζετε προσφέρονται μαθήματα	Εκπαιδευτικός	126	127,63	-3,718	0,001*
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	157,62		

**Χρηματοοικονομικού
Εγγραμμτισμού στα
Εργαστήρια
Δεξιότητων της ΣΤ'
δημοτικού;**

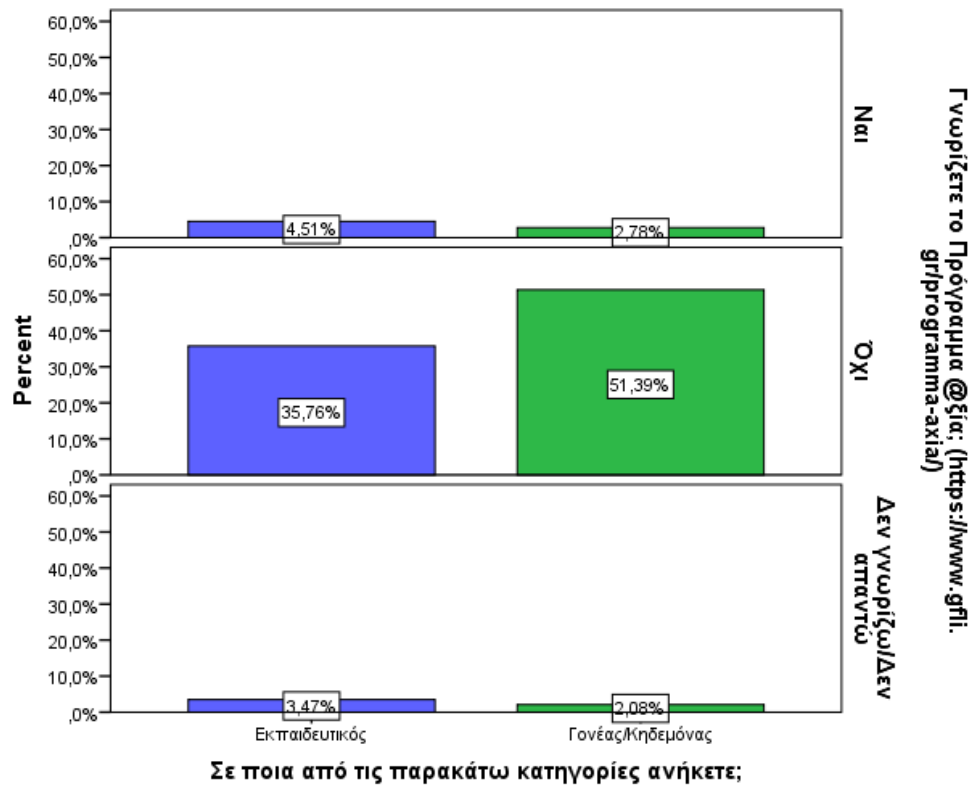

Διάγραμμα 30. Σύγκριση γνώσης ύπαρξης μαθήματος Χρηματοοικονομικού Εγγραμμτισμού στα Εργαστήρια Δεξιότητων της ΣΤ' δημοτικού μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς/κηδεμόνες φάνηκε να γνωρίζουν στον ίδιο βαθμό την ύπαρξη του Προγράμματος @ξία ($p > 0.001$). Συγκεκριμένα, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς δεν γνωρίζουν το Πρόγραμμα σε μεγάλα ποσοστά.

Πίνακας 35. Σύγκριση γνώσης Προγράμματος @αξία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

		N	Mean Rank	Z	p
Γνωρίζετε το Πρόγραμμα @ξία; (https://www.gfli.gr/programa-axia/)	Εκπαιδευτικός	126	143,56	-0,29	0,772
	Γονέας/Κηδεμόνας	162	145,23		

Διάγραμμα 31. Σύγκριση γνώσης Προγράμματος @ξία μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων/κηδεμόνων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η έννοια της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, η οποία συμβάλλει στη βελτίωση της χρηματοοικονομικής ευημερίας των ατόμων, καθώς και στην ενίσχυση της κοινωνικοοικονομικής ισότητας. Ωστόσο, δυστυχώς δεν υφίσταται για όλους στον κόσμο, με τις ανισότητες φύλου, ηλικιών και εθνικοτήτων να είναι εμφανείς. Ο χρηματοοικονομικός αλφαριθμητισμός είναι χαμηλός διεθνώς, υποδηλώνοντας ότι πολλά άτομα δεν διαθέτουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες για να λάβουν τεκμηριωμένες οικονομικές αποφάσεις, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε οικονομική αστάθεια και ανασφάλεια. Είναι λοιπόν σαφής η ανάγκη για περισσότερα προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και αλφαριθμητισμού ώστε να μπορέσουν τα άτομα να κατανοήσουν βασικές οικονομικές έννοιες, να λάβουν καλύτερες οικονομικές αποφάσεις και να βελτιώσουν τη συνολική οικονομική τους ευημερία.

Όπως έδειξε η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας της παρούσας εργασίας, η διεθνής εμπειρία για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στη σχολική ηλικία, και ιδίως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, υστερεί σε σχέση με τις μελέτες του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των ενηλίκων (Bruhn et al., 2014), καθώς οι ερευνητικές αναφορές για τα προγράμματα χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού σε παιδιά πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι λιγοστές. Από τις υπάρχουσες μελέτες διαφαίνεται πως η χρηματοοικονομική εκπαίδευση συμβάλλει στην επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων στο σχολείο (Frisancho, 2018; Lührmann et al., 2018; Lusardi et al., 2010), από τη μικρή κιόλας ηλικία, σε μαθητές δημοτικού (Dare et al., 2020; Kaiser & Menkhoff, 2020). Όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία, είναι θετική η επίδραση που έχει η χρηματοοικονομική εκπαίδευση στις οικονομικές γνώσεις, τις δεξιότητες, τη στάση και τη συμπεριφορά των παιδιών (Batty et al., 2015; Kalwij et al., 2019; Sherraden, Johnson, Guo, & Elliott, 2011). Θετικές είναι οι επιδράσεις του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού και στη συμπεριφορά αποταμίευσης των μαθητών (Kalwij et al., 2019; Supanantaroeak et al., 2017). Η σπουδαιότητα του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού για τα παιδιά του δημοτικού επισημαίνεται και σε άλλες έρευνες (Kaiser & Menkhoff, 2020; McCormick, 2009; Opletalova, 2015; Romagnoli & Trifilidis, 2013; Sherraden et al., 2011).

Για να ενσωματωθεί αποτελεσματικά η χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα σχολικά προγράμματα, είναι αναγκαία η υιοθέτηση αποτελεσματικών στρατηγικών, μέσα από τα κατάλληλα προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης. Όπως φάνηκε από γνωστά παραδείγματα στη βιβλιογραφία (Αυστραλία, Βραζιλία, Νέα Ζηλανδία, Νότια Αφρική και Ηνωμένο Βασίλειο), υπάρχει μια διαφορετική αλλά επιτυχημένη εμπειρία, σε συνδυασμό με την πολιτική βούληση προκειμένου να ενσωματωθεί η χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα σχολικά προγράμματα (OECD, 2014). Αυτό έχει ήδη επιτευχθεί σε πολλές χώρες σε όλον τον κόσμο. Εντούτοις, σε άλλες χώρες η διαδικασία βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο και τόσο τα σχολικά εγχειρίδια όσο και τα προγράμματα σπουδών αποτελούν αντικείμενο μεταρρυθμίσεων. Σε αυτές τις περιπτώσεις, πρέπει να προηγηθούν συστηματικές και εμπειριστατωμένες μελέτες, για τη διευκόλυνση μαθητών και σχολικών αρχών. Παράλληλα, πρέπει να αποσαφηνιστούν οι στόχοι, το περιεχόμενο, οι μέθοδοι και οι μορφές της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, για την αποτελεσματική ένταξή της στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Hang & Quyen, 2022). Επίσης, οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται κατάρτιση και υποστήριξη για τα σχολικά προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης, ενώ πρόκληση αποτελούν και τα θέματα διαφορετικότητας και ευαισθησίας στην τάξη (Appleyard & Rowlingson, 2013).

Αναφορικά με το ζήτημα της χρηματοοικονομικής ικανότητας των μαθητών στην Ελλάδα, η υπάρχουσα βιβλιογραφία εστιάζει ιδίως σε δείγματα μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τις αναφορές στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση να είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Το ζήτημα της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των μαθητών είναι ωστόσο επίκαιρο, με τις χρηματοοικονομικές γνώσεις να κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικές για τους μαθητές (Tzora et al., 2022). Μια από τις πρωτοβουλίες που έχουν υιοθετηθεί πρόσφατα στο πλαίσιο της της χρηματοοικονομικής εκπαιδευτικής στρατηγικής είναι η εκπαιδευτική ψηφιακή πλατφόρμα @ξία, με αντικείμενο τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό και τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών ηλικίας 9-11 ετών. Στόχος της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας είναι η ενδυνάμωση των γνώσεων των νεαρών μαθητών και μαθητριών σε χρηματοοικονομικά θέματα. Το εν λόγω Πρόγραμμα απευθύνεται αποκλειστικά στα παιδιά της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και προσφέρεται δωρεάν (Newmoney, 2023). Άλλη ενδιαφέρουσα πρωτοβουλία αποτελεί το πρωτοποριακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα με θέμα τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό και τίτλο «1,2,3...Οικονομία», από το Ινστιτούτο Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού, που απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 9-12 ετών σε παραμεθόριες περιοχές της χώρας μας (Έθνος, 2022).

Υπό τα προαναφερόμενα, σκοπός της παρούσας ερευνητικής διαδικασίας τέθηκε η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων, οι οποίοι εργάζονται ή έχουν παιδιά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα, σχετικά με τη χρηματοοικονομική παιδεία στις μικρές τάξεις του σχολείου. Ερευνήθηκε το επίπεδο χρηματοοικονομικών γνώσεων τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των γονέων/κηδεμόνων ως προς έννοιες και εξελίξεις που αφορούν την οικονομία. Επίσης, ερευνήθηκε το εκτιμώμενο επίπεδο γνώσεων των μαθητών/παιδιών περί οικονομίας καθώς και οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων ως προς την ένταξη της χρηματοοικονομικής παιδείας των παιδιών από τις μικρότερες κλάσες τάξεις του δημοτικού. Ο πληθυσμός της παρούσας έρευνας ήταν εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και γονείς με παιδιά που φοιτούν στο δημοτικό. Η έρευνα ήταν ποσοτική και το δείγμα αποτέλεσαν 126 εκπαιδευτικοί και 162 γονείς/κηδεμόνες. Η δειγματοληπτική διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν η μέθοδος της αναλογίας και της χιονοστιβάδας. Η έρευνα έγινε ηλεκτρονικά με χρήση του Google forms, τον Ιούνιο του 2023.

Το ερευνητικό εργαλείο της παρούσας έρευνας ήταν το ερωτηματολόγιο, που προέκυψε έπειτα από μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS και πραγματοποιήθηκε περιγραφική και επαγωγική ανάλυση.

Σε ότι αφορά το προφίλ του δείγματος των 126 εκπαιδευτικών, το 74,6% ήταν γυναίκες και το 25,4% ήταν άνδρες. Το 30,95% δήλωσαν ηλικίας άνω των 50 ετών, το 26,98% ηλικίας 31 – 40 ετών, το 25,4% ηλικίας 41-50 ετών και το 16,67% ηλικίας μικρότερης των 30 ετών. Το 80% δήλωσαν πως εργάζονται σε δημόσιο σχολείο και οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί (70,6%) έχουν μαθητές που ανήκουν στο ηλικιακό εύρος 8 έως 12 ετών.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, οι περισσότεροι ενημερώνονται για τις οικονομικές εξελίξεις τόσο της εγχώριας όσο και της παγκόσμιας οικονομίας. Ο βαθμός επιρροής τους από τις εξελίξεις αυτές είναι σε γενικές γραμμές υψηλός, τόσο οικονομικά όσο και ψυχολογικά. Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών δήλωσε ενήμερη ως προς την έννοια του ΑΕΠ, του πληθωρισμού, της υπερχρέωσης νοικοκυριών και των «κόκκινων» δανείων, αλλά όχι ως προς την έννοια της ποσοτικής χαλάρωσης. Σχεδόν οι μισοί εκπαιδευτικοί συζητούν με τους μαθητές τους στην τάξη θέματα σχετικά με την οικονομία γενικά, ενώ πολύ λιγότεροι συζητούν για την οικονομική κρίση και την οικονομική κατάσταση της χώρας. Αρκετοί δεν συζητούν για τέτοια θέματα στη τάξη. Οι

περισσότεροι εκπαιδευτικοί δήλωσαν απαισιοδοξία ή διστακτικότητα αναφορικά με το οικονομικό μέλλον.

Ως προς το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των μαθητών, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, ο μέσος όρος, σε κλίμακα έως το 5, τοποθετήθηκε κάτω από τη βάση. Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί αξιολόγησαν το επίπεδο των μαθητών με μέσο όρο 2,04 ($\pm 0,98$). Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών πιστεύουν πως η απόκτηση γνώσεων από τους μαθητές/τριες που αφορούν στην οικονομία, το χρήμα και τη διαχείρισή του αποτελεί σημαντικό εφόδιο για τη μετέπειτα οικονομική τους ευημερία, ως ενηλίκων. Συμφωνούν επίσης πως τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο, σε ποσοστό 66,7% κατά προτίμηση στην Ε' δημοτικού (37,74%), ή στην ΣΤ' δημοτικού (35,85%), ενώ αρκετοί θεωρούν κατάλληλη ακόμη και την Δ' δημοτικού (26,42%). Σχετικά με την αποτελεσματικότητα στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των μαθητών του δημοτικού, πολύ σημαντική χαρακτηρίστηκε η μέθοδος των δραστηριοτήτων και παιχνιδιών ρόλων στην τάξη, έπειτα η μέθοδος της ελεύθερης συζήτησης στην τάξη, της διδασκαλίας στο πλαίσιο της τάξης με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού, τα εξωσχολικά εκπαιδευτικά βιβλία με ασκήσεις και δραστηριότητες και τέλος λιγότερο αποτελεσματικές χαρακτηρίστηκαν οι ερευνητικές εργασίες για το σπίτι. Ένας στους δύο εκπαιδευτικούς δεν γνωρίζει ότι στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού παρέχονται μαθήματα χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού στους μαθητές. Το Πρόγραμμα @ξία δεν είναι γνωστό από τη μεγάλη μερίδα των εκπαιδευτικών (81,75%). Από τους εκπαιδευτικούς που το γνωρίζουν, το 42,31% το αξιολογεί ως μέτρια χρήσιμο και το 30,77% και 15,38% ως αρκετά έως πολύ χρήσιμο αντίστοιχα.

Σε ότι αφορά το προφίλ του δείγματος των 162 γονέων/ κηδεμόνων, το 77,16% ήταν γυναίκες και το 22,84% ήταν άνδρες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων δήλωσαν πως ανήκουν στο ηλικιακό εύρος των 41-50 ετών (69,75%). Το 45,68% των γονέων ή κηδεμόνων των μαθητών κατέχει πτυχίο ΑΕΙ ή ΤΕΙ ενώ το 39,51% κατέχει μεταπτυχιακό δίπλωμα. Αναφορικά με την εργασιακή κατάσταση του δείγματος, η πλειονότητα (72,22%) των γονέων ή κηδεμόνων δήλωσαν μισθωτοί. Το 46,9% των παιδιών των γονέων ανήκουν στο ηλικιακό εύρος των 8 έως 12 ετών. Το 50% των παιδιών είναι αγόρια και το άλλο 50% κορίτσια. Το 66,7% των παιδιών φοιτούν σε δημόσιο σχολείο και το 33,3% σε ιδιωτικό.

Αναφορικά με τις απόψεις των γονέων/ κηδεμόνων, το 76,9% ενημερώνεται τόσο για την εγχώρια όσο και για την παγκόσμια οικονομία, με τις οικονομικές εξελίξεις να τους επηρεάζουν σημαντικά, τόσο οικονομικά όσο και ψυχολογικά. Η πλειονότητα των γονέων/κηδεμόνων γνωρίζει για τις οικονομικές έννοιες του ΑΕΠ, του πληθωρισμού, της ποσοτικής χαλάρωσης, της υπερχρέωσης των νοικοκυριών και των «κόκκινων» δανείων. Ένας στους δύο συζητάει με το παιδί του για την οικονομία γενικά. Αρκετοί συζητούν για την οικονομική κατάσταση της χώρας και για την οικονομική κρίση, ενώ ένας στους τέσσερις δεν συζητάει με το παιδί του για κανένα από τα παραπάνω θέματα.

Σχετικά με το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού του παιδιού τους, οι γονείς το αξιολόγησαν ως μέτριο (2,51). Οι περισσότεροι γονείς συμφώνησαν ότι η απόκτηση γνώσεων από τους μαθητές/τριες που αφορούν στην οικονομία, το χρήμα και τη διαχείρισή του αποτελεί σημαντικό εφόδιο για τη μετέπειτα οικονομική τους ευημερία, ως ενηλίκων. Επίσης, οι περισσότεροι υποστήριξαν ότι η οικονομική ευημερία ενός ενήλικα συνδέεται σε αρκετά σημαντικό βαθμό με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση από τα παιδικά/μαθητικά του χρόνια. Ακόμη, το 72,2% των γονέων θεώρησαν πως τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο, ιδίως στην ΣΤ' δημοτικού (36,88%), ενώ άλλοι προέκριναν την Ε' δημοτικού (34,04%) ή και την Δ' δημοτικού (29,08%).

Η πλειονότητα των γονέων δήλωσε σχετική απαισιοδοξία αναφορικά με το μέλλον του οικονομικού κόσμου των παιδιών τους.

Ως προς τις μεθόδους ενίσχυσης της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των παιδιών, αρκετά έως πολύ αποτελεσματική χαρακτηρίστηκε η μίμηση του παραδείγματος του γονέα αλλά και οι συζητήσεις με τους γονείς. Ακολούθησε κατά σειρά σημαντικότητας η διδασκαλία εντός της τάξης, η οποία αξιολογήθηκε ως αρκετά αποτελεσματική, ενώ μέτριες ως προς την αποτελεσματικότητα αξιολογήθηκαν οι σχολικές εργασίες για προετοιμασία στο σπίτι και λιγότερο αποτελεσματικά τα εξωσχολικά εκπαιδευτικά βιβλία, η ενημέρωση από το διαδίκτυο και οι τηλεοπτικές εκπομπές. Η πλειονότητα των γονέων δεν γνώριζε για την παράδοση μαθημάτων Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στο πλαίσιο των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού, ούτε για την ύπαρξη του Προγράμματος @ξια. Μόλις το 4,94% ήταν ενήμερο για το ως άνω Πρόγραμμα, το οποίο αξιολογήθηκε ως μέτρια χρήσιμο.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των γονέων, σε μέτριο προς μεγάλο βαθμό, τα παιδιά τους φαίνεται να γνωρίζουν να μετρούν την αξία των χρημάτων και να μπορούν να υπολογίσουν τα ρέστα. Σε μέτριο βαθμό αντιλαμβάνονται ότι τα χρήματα δεν είναι δεδομένα και ότι οι άνθρωποι πρέπει να εργάζονται για να τα κερδίσουν, ότι υπάρχουν διαφορές στο εισόδημα κάθε ατόμου και κάθε οικογένειας, ενώ σε μέτριο βαθμό μπορούν να διακρίνουν την αγοραστική δύναμη των χρημάτων σε τάξεις μεγέθους, να επιλέγουν μόνα τους με ποιο τρόπο θα διαχειριστούν και θα ξοδέψουν το χαρτζιλίκι τους ή ένα άλλο έκτακτο χρηματικό ποσό, να θέτουν αγοραστικούς στόχους και να μαζεύουν χρήματα για να τους πετύχουν και να προσαρμόζουν τις επιθυμίες τους με βάση την οικονομική πραγματικότητα της οικογένειας. Σε μικρότερο βαθμό φαίνονται να αντιλαμβάνονται τη σχέση τιμής - ποιότητας ενός προϊόντος, να γνωρίζουν ποια είναι η λειτουργία μιας τράπεζας, τι είναι ο δανεισμός από άλλους ανθρώπους και τους κινδύνους που αυτός συνεπάγεται, καθώς και την έννοια της ασφάλισης και πώς αυτή μας προστατεύει από μελλοντικούς κινδύνους.

Εστιάζοντας στη σύγκριση των απόψεων γονέων και εκπαιδευτικών για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών, αναδεικνύονται τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς/κηδεμόνες εμφανίζονται να παρακολουθούν με τον ίδιο τρόπο τις οικονομικές εξελίξεις που αφορούν την εγχώρια αλλά και τη παγκόσμια οικονομία.
- Η επιρροή των οικονομικών εξελίξεων στην ζωή των εκπαιδευτικών και των γονέων/κηδεμόνων φαίνεται να είναι η ίδια, καθώς δεν σημειώνονται στατιστικά σημαντικές διαφορές
- Ο τρόπος και οι τομείς στους οποίους σημειώνεται η επίδραση των οικονομικών εξελίξεων, φαίνεται να μην διαφέρουν μεταξύ των εκπαιδευτικών και των γονέων: η επιρροή γίνεται αντιληπτή τόσο σε οικονομικό όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο και για τις δύο κατηγορίες ερωτηθέντων.
- Οι γονείς δηλώνουν ότι γνωρίζουν σε μεγαλύτερο ποσοστό τις έννοιες της ποσοτικής χαλάρωσης και των «κόκκινων» δανείων από ότι οι εκπαιδευτικοί.
- Τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς εμφανίζονται αρκετά απαισιόδοξοι ως προς την πιθανότητα καλύτερευσης του οικονομικού κόσμου των παιδιών στο μέλλον.
- Επισημαίνεται ότι οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των γονέων για την αναγκαιότητα έναρξης των μαθημάτων χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο φάνηκε να διαφέρουν στατιστικά σημαντικά: Οι γονείς φάνηκε να υποστηρίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό τον παραπάνω ισχυρισμό από ότι οι εκπαιδευτικοί.

- Επίσης, οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς εμφανίζονται να μην ταυτίζονται απόλυτα σχετικά με το ποια είναι η κατάλληλη τάξη του δημοτικού για να ξεκινήσουν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας τα παιδιά, με τους πρώτους να προκρίνουν την Ε' τάξη και τους δεύτερους την ΣΤ'.
- Η άγνοια των γονέων για την ύπαρξη μαθήματος Χρηματοοικονομικού Εγγραμματος στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού εμφανίζεται μεγαλύτερη από την αντίστοιχη άγνοια των εκπαιδευτικών. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι ο βαθμός άγνοιας αξιολογείται ως υψηλός τόσο για τους εκπαιδευτικούς, όσο και για τους γονείς.
- Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς/κηδεμόνες φάνηκε να γνωρίζουν στον ίδιο βαθμό την ύπαρξη του Προγράμματος @ξια. Συγκεκριμένα, τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι γονείς δεν γνωρίζουν το Πρόγραμμα σε μεγάλα ποσοστά.

Με άξονα όλα τα παραπάνω, σε ότι αφορά τις προτάσεις, αναδεικνύεται η ανάγκη να συζητούν, τόσο οι γονείς, όσο και οι εκπαιδευτικοί με τους μαθητές τους στην τάξη θέματα που αφορούν την οικονομία, καθώς και να αναλαμβάνονται δράσεις που μπορούν να αυξήσουν το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των μαθητών, το οποίο δυστυχώς αξιολογείται ως μέτριο.

Το σχολείο θα πρέπει να υιοθετεί προγράμματα χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης ενδεχομένως ήδη από τη Δ' δημοτικού, ιδίως μέσω δραστηριοτήτων και παιχνιδιών ρόλων στην τάξη, ελεύθερης συζήτησης, διδασκαλίας με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού κτλ. Σημαντικό ρόλο έχουν και οι γονείς, καθώς οι μέθοδοι μίμησης του παραδείγματος του γονέα και οι συζητήσεις μαζί τους αξιολογούνται ως σημαντικές για την ενίσχυση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των παιδιών.

Επίσης, είναι σημαντικό το Κράτος να παρέχει εκπαίδευση και κατάρτιση στους εκπαιδευτικούς, ιδίως στο πλαίσιο των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού, ενώ είναι σημαντικό να παρέχει ενημέρωση ως προς το Πρόγραμμα @ξια, συμβάλλοντας στη γνωστοποίηση του στο σχολικό, αλλά και στο οικογενειακό περιβάλλον.

Ολοκληρώνοντας, είναι αναγκαίο να υπάρξει περαιτέρω έρευνα σχετικά με το ζήτημα της χρηματοοικονομικής ικανότητας των μαθητών στην Ελλάδα, καθώς η υπάρχουσα βιβλιογραφία έχει σχεδόν μηδενικές αναφορές στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, για ένα

ζήτημα που είναι ωστόσο επίκαιρο, με τις χρηματοοικονομικές γνώσεις να κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικές για τους μαθητές και τις μαθήτριες (Tzora et al., 2022).

Εξάλλου, μελλοντικά θα ήταν σκόπιμο να διενεργηθούν ποσοτικές έρευνες με αντικείμενο τον χρηματοοικονομικό αλφαριθμητισμό στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ή ακόμη και συγκριτικά ανάμεσα στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαιδευτική βαθμίδα, ή ανάμεσα σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία της χώρας. Πέραν των ερευνών που διεξάγονται σε εκπαιδευτικούς και γονείς, θα ήταν σκόπιμο να διαμορφωθεί ένα κατάλληλο ερωτηματολόγιο και για τους μαθητές σε διαφορετικές τάξεις του σχολείου, προκειμένου να καταγραφούν οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι απόψεις τους. Η ενίσχυση της έρευνας και ο εμπλουτισμός της βιβλιογραφίας σε ό,τι αφορά τη σύνδεση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού με το εκπαιδευτικό σύστημα θα αποτελούσε ένα θετικό βήμα προς την κατεύθυνση της εφαρμογής μιας ολοκληρωμένης εκπαιδευτικής στρατηγικής, η οποία με τη σειρά της θα είχε πολλαπλά οφέλη τόσο σε ατομικό, όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Βιβλιογραφία Κεφαλαίου 5

Ξένη

- Appleyard, L., & Rowlingson, K. (2013). Children and financial education: Challenges for developing financial capability in the classroom. *Social Policy and Society*, 12(4), 507-520.
- Batty, M., Collins, J. M., & Odders-White, E. (2015). Experimental evidence on the effects of financial education on elementary school students' knowledge, behavior, and attitudes. *Journal of Consumer Affairs*, 49(1), 69–96.
- Bruhn, M., Ibarra, G.L., & McKenzie, D. (2014). The Minimal Impact of a Large-Scale Financial Education Program in Mexico City. *Journal of Development Economics*, 108, 184-189.
- Dare, S., van Dijk, W., van Dijk, E., van Dillen, L., Gallucci, M., & Simonse, O. (2020). The effect of financial education on pupils' financial knowledge and skills: Evidence from a Solomon four-group design, *The Journal of Educational Research*, 113(2), 93-107.
- Frisancho, V. (2018). The Impact of School-Based Financial Education on High School Students and their Teachers: Experimental Evidence from Peru. *Inter-American Development Bank Working Paper No. 871*.
- Hang, N. T. T., & Quyen, N. T. (2022). Financial Education in connection to real life for primary school students in Vietnam. *International Journal of Education and Social Science Research*, 5(2), 208-217.
- Kaiser, T. & Menkhoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of Education Review*, 78, 101930.
- Kalwij, A. S., Alessie, R., Dinkova, M., Schonewille, G. A., van der Schors, A., & van der Werf, M. M. B. (2019). The effects of financial education on financial literacy and savings behavior: Evidence from a controlled field experiment in Dutch primary schools. *Journal of Consumer Affairs*, 1(1), 1–32.
- Lührmann, M., Serra-Garcia, M., & Winter, J. (2018). The Impact of Financial Education on Adolescents' Intertemporal Choices. *American Economic Journal: Economic Policy*, 10(3), 309–332.
- Lusardi, A., Mitchell, O.S., & Curto, V. (2010). Financial Literacy among the Young. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 358–380.
- McCormick, M. (2009). The effectiveness of youth financial education: A review of the literature. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 70–83.

Opletalova, A. (2015). Financial education and financial literacy in the Czech education system. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184.

Romagnoli, A., & Trifilidis, M. (2013). Does financial education at school work? Evidence from Italy. Evidence from Italy (April 10, 2013). *Bank of Italy Occasional Paper*, 155. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2260330>

Sherraden, M. S., Johnson, L., Guo, B., & Elliott, W. (2011). Financial capability in children: Effects of participation in a school-based financial education and savings program. *Journal of Family and Economic Issues*, 32(3), 385–399.

Supanantarook, S., Lensink, R., & Hansen, N. (2017). The impact of social and financial education on savings attitudes and behavior among primary school children in Uganda. *Evaluation Review*, 41(6), 511-541.

Διαδίκτυο

Έθνος (2022). «1,2,3...Οικονομία» - Πρόγραμμα Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού για παιδιά ηλικίας 9 - 12 ετών σε παραμεθόρια νησιά του Αιγαίου. Πρόσβαση στις 22/1/2023 από:

<https://www.ethnos.gr/greece/article/208166/123oikonomiaprogrammaxrhmatooikonomikoyalfabhtismoygiapaidiahlikias912etonseparamethorianhsiatoyagaiou>

Newmoney (2023). ΕΕΔΑΔΠ: Πρόγραμμα για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών. Πρόσβαση στις 22/1/2023 από: <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/ellada/eedadp-programma-gia-ti-chrimatoikononiki-ekpedefsi-ton-pedion/>

OECD (2014). *Financial Education for Youth: The Role of Schools*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264174825-en>

Tzora, V., Philippos, N., & Panos, G. (2022). *The Financial Capability of the Youth in Greece*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4296727> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4296727>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πώς γίνεται μία επιστημονική εργασία*; Αθήνα: Κριτική.

Κατσής, Α., Σιδερίδης, Γ., & Εμβαλωτής, Α. (2010). *Στατιστικές Μέθοδοι στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Τόπος.

Τζώρα, Β. Α. (2019). *Μέτρηση του χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Ελλάδα: κατασκευή εθνικών δεικτών αναφοράς και προτεινόμενες δράσεις*. (Διδακτορική διατριβή). Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

Ξένα

Appleyard, L., & Rowlingson, K. (2013). Children and financial education: Challenges for developing financial capability in the classroom. *Social Policy and Society*, 12(4), 507-520.

Batty, M., Collins, J. M., & Odders-White, E. (2015). Experimental evidence on the effects of financial education on elementary school students' knowledge, behavior, and attitudes. *Journal of Consumer Affairs*, 49(1), 69–96.

Brown, A., Collins, J. M., Schmeiser, M. D., & Urban, C. (2014). State mandated financial education and the credit behavior of young adults.

Bruhn, M., Ibarra, G.L., & McKenzie, D. (2014). The Minimal Impact of a Large-Scale Financial Education Program in Mexico City. *Journal of Development Economics*, 108, 184-189.

Chapman, S. J., & Freak, M. (2013). Personal Finance. In S. J. Chapman & M. Freak (Eds.), *New Concepts in Commerce* (1–351). Queensland, Australia: John Wiley and Sons.

Corder, G.W.; Foreman, D.I. (2014). *Nonparametric Statistics: A Step-by-Step Approach*. Wiley.

Dare, S., van Dijk, W., van Dijk, E., van Dillen, L., Gallucci, M., & Simonse, O. (2020). The effect of financial education on pupils' financial knowledge and skills: Evidence from a Solomon four-group design, *The Journal of Educational Research*, 113(2), 93-107.

Drenea, P. (2000). Age, debt, and anxiety. *Journal of Health and Social Behavior*, 41(4), 437–450.

Frisancho, V. (2018). The Impact of School-Based Financial Education on High School Students and their Teachers: Experimental Evidence from Peru. *Inter-American Development Bank Working Paper No. 871*.

- Green, A., & Preston, J. (2001). Education and social cohesion: Re-centering the debate. *Peabody Journal of Education, 76*(3), 247–284.
- Hang, N. T. T., & Quyen, N. T. (2022). Financial Education in connection to real life for primary school students in Vietnam. *International Journal of Education and Social Science Research, 5*(2), 208-217.
- Hanushek, E. A., & Kimko, D. D. (2000). Schooling, labor-force quality, and the growth of nations. *American Economic Review, 90*(5), 1184–1208.
- Hastings, J. S., Madrian, B. C., & Skimmyhorn, W. L. (2013). Financial literacy, financial education, and economic outcomes. *Annual Review of Economics, 5*(1), 347-373.
- Kaiser, T. & Menkhoff, L. (2020). Financial education in schools: A meta-analysis of experimental studies. *Economics of Education Review, 78*, 101930.
- Kalwij, A. S., Alessie, R., Dinkova, M., Schonewille, G. A., van der Schors, A., & van der Werf, M. M. B. (2019). The effects of financial education on financial literacy and savings behavior: Evidence from a controlled field experiment in Dutch primary schools. *Journal of Consumer Affairs, 1*(1), 1–32.
- Krueger, A. B., & Lindahl, M. (2001). Education for growth: Why and for whom? *Journal of Economic Literature, 39*(4), 1101–1136.
- Lührmann, M., Serra-Garcia, M., & Winter, J. (2018). The Impact of Financial Education on Adolescents' Intertemporal Choices. *American Economic Journal: Economic Policy, 10*(3), 309–332.
- Lusardi, A., & Mitchell, O.S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature, 52*(1), 5–44.
- Lusardi, A., Mitchell, O.S., & Curto, V. (2010). Financial Literacy among the Young. *Journal of Consumer Affairs, 44*(2), 358–380.
- McCormick, M. (2009). The effectiveness of youth financial education: A review of the literature. *Journal of Financial Counseling and Planning, 20*(1), 70–83.
- Mundy, S. (2011). Financial capability: Why is it important and how can it be improved. *Perspective report, CfBT Education Trust*, 3-6.
- Opletalova, A. (2015). Financial education and financial literacy in the Czech education system. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 171*, 1176-1184.
- Romagnoli, A., & Trifilidis, M. (2013). Does financial education at school work? Evidence from Italy. Evidence from Italy (April 10, 2013). *Bank of Italy Occasional Paper, 155*.
- Sherraden, M. S., Johnson, L., Guo, B., & Elliott, W. (2011). Financial capability in children: Effects of participation in a school-based financial education and savings program. *Journal of Family and Economic Issues, 32*(3), 385–399.

Sledge, J., Tescher, J., & Gordon, S. (2010). From financial education to financial capability: Opportunities for innovation. *Center for Financial Services Innovation*.

Supanantarok, S., Lensink, R., & Hansen, N. (2017). The impact of social and financial education on savings attitudes and behavior among primary school children in Uganda. *Evaluation Review*, 41(6), 511-541.

World Bank. (2009). *The case for financial literacy in developing countries*. Washington, DC.

Xiao, J. J. (2016). *Handbook of consumer finance research*. Springer.

Xiao, J. J., & O'Neill, B. (2016). Consumer financial education and financial capability. *International Journal of Consumer Studies*, 40(6), 712-721.

Διαδίκτυο

Έθνος (2022). «1,2,3...Οικονομία» - Πρόγραμμα Χρηματοοικονομικού Αλφαριθμητισμού για παιδιά ηλικίας 9 - 12 ετών σε παραμεθόρια νησιά του Αιγαίου. Πρόσβαση στις 22/1/2023 από: <https://www.ethnos.gr/greece/article/208166/123oikonomiaprogrammaxrhmatooikonomikoyalfabhtismoygiapaidiahlikias912etonseparamethorianhsiatoyaigaioy>

Gitnux (2023). *Financial Illiteracy Statistics 2023: A Look at the Financial Health*. Πρόσβαση στις 2/5/2023 από: <https://blog.gitnux.com/financial-illiteracy-statistics/>

Lane, J. (2016). A debt effect? How is unmanageable debt related to other problems in people's lives? (Report). Πρόσβαση στις 2/5/2023 από: <https://www.citizensadvice.org.uk/global/citizensadvice/debt%20and%20money%20publications/the%20debt%20effect.pdf>

Newmoney (2023). *ΕΕΔΑΔΠ: Πρόγραμμα για τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση των παιδιών*. Πρόσβαση στις 22/1/2023 από: <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/ellada/eedadp-programma-gia-ti-chrimatoikonomiki-ekpedefsi-ton-pedion/>

OECD (2005). *Recommendation on principles and good practices for financial education and awareness (Report)*. Πρόσβαση στις 22/1/2023 από: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/35108560.pdf>

OECD (2013). *Women and Financial Literacy: OECD/INFE Evidence. Survey and Policy Responses*. Πρόσβαση στις 22/1/23 από: https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECD_INFE_Women_and_Fin_Lit.pdf

OECD (2014). *Financial Education for Youth: The Role of Schools*, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264174825-en>

OECD (2015). *National Strategies for Financial Education*. OECD/INFE Policy Handbook, Πρόσβαση στις 22/1/2023 από: <https://www.oecd.org/finance/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf>.

Tzora, V., Philippas, N., & Panos, G. (2022). *The Financial Capability of the Youth in Greece*. Available at

SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4296727> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4296727>

Women on Top. (2021) *Μαθήματα Οικονομίας: Μια Έρευνα για τον Χρηματοοικονομικό Αλφαριθμητισμό των Γυναικών στην Ελλάδα*. Πρόσβαση στις 22/1/23 από: https://womenontop.gr/wp-content/uploads/2021/10/FinLit_Report_FINAL-1.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ/ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με θέμα “ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ/ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ” του Προγράμματος MBA Πανεπιστημίου Πειραιώς καλείστε να αφιερώσετε λίγο από τον πολύτιμο χρόνο σας για τη συμπλήρωση του παρακάτω ερωτηματολογίου. Οι απαντήσεις σας θα παραμείνουν εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης. Το ερωτηματολόγιο αυτό είναι ανώνυμο και σας παρακαλούμε να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις με τον τρόπο που ορίζεται κάθε φορά. Τα στοιχεία του ερωτηματολογίου χρησιμοποιούνται για καθαρά ερευνητικούς - επιστημονικούς λόγους. Για τη συμπλήρωσή του χρειάζονται περίπου πέντε λεπτά και ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τον χρόνο και τη συνεργασία σας.

1. Έχω ενημερωθεί και συναινώ στη συμμετοχή μου στην έρευνα

- Ναι
- Όχι

2. Σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες ανήκετε;

- Εκπαιδευτικός
- Γονέας/Κηδεμόνας

ΦΟΡΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

3. Το φύλο σας

- Άνδρας
- Γυναίκα

4. Η ηλικία σας

- Έως 30 ετών
- 31 - 40 ετών
- 41 – 50 ετών
- Άνω των 50 ετών

5. Πού εργάζεστε;

- Σε δημόσιο σχολείο
- Σε ιδιωτικό σχολείο
- Σε φροντιστήριο
- Παραδίδω ιδιαίτερα μαθήματα κατ' οίκον / online

6. Σε ποια από τις παρακάτω ηλικιακές ομάδες ανήκουν οι μαθητές/τριές σας; (Εάν ανήκουν σε περισσότερες από μία κατηγορίες, παρακαλώ συμπληρώστε και δεύτερο ερωτηματολόγιο)

- Μικρότεροι/ες των 8 ετών
- 8 έως 12 ετών
- Μεγαλύτεροι/ες των 12 ετών

7. Παρακολουθείτε τις οικονομικές εξελίξεις;

- της χώρας μας
- της παγκόσμιας οικονομίας
- τόσο της εγχώριας όσο και της παγκόσμιας οικονομίας
- δεν παρακολουθώ / δεν απαντώ

8. Θεωρείτε πως σας επηρεάζουν οι εγχώριες και οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις;

- Καθόλου

- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

9. Αν σας επηρεάζουν, πώς πιστεύετε ότι σας επηρεάζουν;

- Οικονομικά
- Ψυχολογικά
- Τόσο οικονομικά όσο και ψυχολογικά
- Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

10. Είστε ενήμεροι για οικονομικές έννοιες όπως:

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ
ΑΕΠ	☐	☐	☐
Πληθωρισμός	☐	☐	☐
Ποσοτική χαλάρωση	☐	☐	☐
Υπερχρέωση νοικοκυριών	☐	☐	☐
"Κόκκινα" δάνεια	☐	☐	☐

11. Συζητάτε με τους μαθητές και τις μαθήτριές σας στην τάξη θέματα που σχετίζονται

- με την οικονομία γενικά;
- με την οικονομική κατάσταση της χώρας;
- με την οικονομική κρίση;
- Όχι, δεν συζητώ κανένα από τα παραπάνω

12. Για τη διευκόλυνσή σας στη συμπλήρωση της παρακάτω ενότητας του ερωτηματολογίου, σημειώστε ότι ένας ορισμός του **χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού** είναι η βελτίωση της κατανόησης των οικονομικών προϊόντων, εννοιών και κινδύνων και η ανάπτυξη των δεξιοτήτων εκείνων που χρειάζεται ένας άνθρωπος ώστε να κάνει συνειδητές επιλογές για την κατάκτηση της οικονομικής του ευημερίας και ελευθερίας.

Πώς θα αξιολογούσατε συνολικά το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού των μαθητών/τριών σας;

Πολύ χαμηλό=1, Πολύ υψηλό = 5

1	2	3	4	5

13. Παρακαλώ σημειώστε σε τι βαθμό συμφωνείτε με την παρακάτω πρόταση:
“Η απόκτηση γνώσεων από τους μαθητές/τριες που αφορούν στην οικονομία, το χρήμα και τη διαχείρισή του αποτελεί σημαντικό εφόδιο για τη μετέπειτα οικονομική τους ευημερία, ως ενηλίκων.”

- Συμφωνώ απόλυτα
- Μάλλον συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- Μάλλον διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

14. Πιστεύετε ότι οι μαθητές σας θα ζήσουν σε έναν καλύτερο οικονομικά κόσμο;

- οπωσδήποτε ναι
- μάλλον ναι
- ούτε ναι ούτε όχι
- μάλλον όχι
- οπωσδήποτε όχι

15. Παρακαλώ σημειώστε σε τι βαθμό συμφωνείτε με την παρακάτω πρόταση:
“Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο”.

- Συμφωνώ απόλυτα
- Μάλλον συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- Μάλλον διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

16. Αν συμφωνείτε, σε ποια τάξη πιστεύετε ότι πρέπει να ξεκινούν;

- Στην Δ' Δημοτικού
- Στην Ε' Δημοτικού
- Στην ΣΤ' Δημοτικού

17. Παρακαλώ αξιολογήστε τις παρακάτω μεθόδους ως προς την αποτελεσματικότητά τους στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης των μαθητών του δημοτικού.

(1 = καθόλου αποτελεσματική, 5 =εξαιρετικά αποτελεσματική)

	1	2	3	4	5
Διδασκαλία στο πλαίσιο της τάξης με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού					
Ελεύθερη συζήτηση στην τάξη					
Ερευνητικές εργασίες για το σπίτι					
Δραστηριότητες- Παιχνίδια ρόλων στην τάξη					
Εξωσχολικά εκπαιδευτικά βιβλία με ασκήσεις και δραστηριότητες					

18. Γνωρίζετε ότι προσφέρονται μαθήματα Χρηματοοικονομικού Εγγραμματισμού στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού;

- ναι
- όχι

- δεν ξέρω / δεν απαντώ

19. Γνωρίζετε το Πρόγραμμα @ξία; <https://www.gfli.gr/programma-axia/>

- ναι
- όχι
- δεν ξέρω / δεν απαντώ

20. Αν ναι, πώς το αξιολογείτε;

όχι και τόσο χρήσιμο = 1 , εξαιρετικά χρήσιμο = 5

1	2	3	4	5

ΦΟΡΜΑ ΓΟΝΕΩΝ/ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ

21. Το φύλο σας

- Άνδρας
- Γυναίκα

22. Η ηλικία σας

- Έως 30 ετών
- 31 - 40 ετών
- 41 – 50 ετών
- Άνω των 50 ετών

23. Η εκπαίδευσή σας

- Απόφοιτος/η Λυκείου
- Κάτοχος πτυχίου ΑΕΙ/ΤΕΙ
- Κάτοχος Μεταπτυχιακού διπλώματος
- Κάτοχος Διδακτορικού διπλώματος

24. Η εργασιακή σας κατάσταση

- Άνεργος
- Φοιτητής
- Μισθωτός
- Ελεύθερος Επαγγελματίας
- Συνταξιούχος
- Άλλο

25. Σε ποια από τις παρακάτω ηλικιακές ομάδες ανήκει το παιδί σας;

(Εάν έχετε πάνω από ένα παιδιά, παρακαλώ συμπληρώστε ένα ερωτηματολόγιο για κάθε παιδί)

- Μικρότερο των 8 ετών
- 8 έως 12 ετών
- Μεγαλύτερο των 12 ετών

26. Το φύλο του παιδιού σας

- Κορίτσι
- Αγόρι

27. Το παιδί σας φοιτά σε...

- δημόσιο σχολείο
- ιδιωτικό σχολείο

28. Παρακολουθείτε τις οικονομικές εξελίξεις;

- της χώρας μας
- της παγκόσμιας οικονομίας
- τόσο της εγχώριας όσο και της παγκόσμιας οικονομίας
- δεν παρακολουθώ / δεν απαντώ

29. Θεωρείτε πως σας επηρεάζουν οι εγχώριες και οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ
- Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

30. Αν σας επηρεάζουν, πώς πιστεύετε ότι σας επηρεάζουν;

- Οικονομικά
- Ψυχολογικά
- Τόσο οικονομικά όσο και ψυχολογικά
- Δεν ξέρω/Δεν απαντώ

31. Είστε ενήμεροι για οικονομικές έννοιες όπως:

	Ναι	Όχι	Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ
ΑΕΠ	☐	☐	☐
Πληθωρισμός	☐	☐	☐
Ποσοτική χαλάρωση	☐	☐	☐
Υπερχρέωση νοικοκυριών	☐	☐	☐
"Κόκκινα" δάνεια	☐	☐	☐

32. Συζητάτε με το παιδί σας θέματα που σχετίζονται

- με την οικονομία γενικά;
- με την οικονομική κατάσταση της χώρας;
- με την οικονομική κρίση;
- Όχι, δεν συζητώ κανένα από τα παραπάνω

33. Για τη διευκόλυνσή σας στη συμπλήρωση της παρακάτω ενότητας του ερωτηματολογίου, σημειώστε ότι ένας ορισμός του **χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού** είναι η βελτίωση της κατανόησης των οικονομικών προϊόντων, εννοιών και κινδύνων και η ανάπτυξη των δεξιοτήτων εκείνων που χρειάζεται ένας άνθρωπος ώστε να κάνει συνειδητές επιλογές για την κατάκτηση της οικονομικής του ευημερίας και ελευθερίας.

Πώς θα αξιολογούσατε συνολικά το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού του παιδιού σας;

Πολύ χαμηλό=1, Πολύ υψηλό = 5

1	2	3	4	5

**34. Παρακαλώ σημειώστε σε τι βαθμό συμφωνείτε με την παρακάτω πρόταση:
“Η απόκτηση γνώσεων από το παιδί μου που αφορούν στην οικονομία, το χρήμα και τη διαχείρισή του αποτελεί σημαντικό εφόδιο για τη μετέπειτα οικονομική του ευημερία, ως ενήλικα.”**

- Συμφωνώ απόλυτα
- Μάλλον συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- Μάλλον διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

35. Πιστεύετε ότι το παιδί σας θα ζήσει σε έναν καλύτερο οικονομικά κόσμο;

- οπωσδήποτε ναι
- μάλλον ναι
- ούτε ναι ούτε όχι
- μάλλον όχι
- οπωσδήποτε όχι

36. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι συνδέεται η οικονομική ευημερία ενός ενήλικα με τη χρηματοοικονομική εκπαίδευση στα παιδικά/μαθητικά χρόνια;

- Δεν συνδέεται
- Σε μικρό βαθμό
- Δεν μπορώ να πω/ Δεν γνωρίζω αν συνδέεται
- Σε αρκετά σημαντικό βαθμό
- Είναι άρρηκτα συνδεδεμένες έννοιες

**37. Παρακαλώ σημειώστε σε τι βαθμό συμφωνείτε με την παρακάτω πρόταση:
“Τα παιδιά είναι απαραίτητο να ξεκινούν μαθήματα χρηματοοικονομικής παιδείας στο δημοτικό σχολείο”.**

- Συμφωνώ απόλυτα
- Μάλλον συμφωνώ
- Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- Μάλλον διαφωνώ
- Διαφωνώ απόλυτα

38. Αν συμφωνείτε, σε ποια τάξη πιστεύετε ότι πρέπει να ξεκινούν;

- Στην Δ' Δημοτικού
- Στην Ε' Δημοτικού
- Στην ΣΤ' Δημοτικού

39. Παρακαλώ αξιολογείστε τις παρακάτω μεθόδους ως προς την αποτελεσματικότητά τους στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης του παιδιού σας.

(1 = καθόλου αποτελεσματική, 5 =εξαιρετικά αποτελεσματική)

Διδασκαλία εντός τάξης	1	2	3	4	5
Σχολικές εργασίες για προετοιμασία στο σπίτι					
Εξωσχολικά εκπαιδευτικά βιβλία					
Συζητήσεις με γονέα/οικογένεια					
Μίμηση του παραδείγματος του γονέα					
Εκπομπές στην τηλεόραση					
Ενημέρωση από το Διαδίκτυο					

40. Γνωρίζετε ότι προσφέρονται μαθήματα Χρηματοοικονομικού Εγγραμματος στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων της ΣΤ' δημοτικού;

- ναι
- όχι

- Δεν ξέρω / Δεν απαντώ

41. Γνωρίζετε το Πρόγραμμα @ξία; <https://www.gfli.gr/programma-axia/>

- ναι
- όχι
- Δεν ξέρω / Δεν απαντώ

42. Αν ναι, πώς το αξιολογείτε;

όχι και τόσο χρήσιμο = 1 , εξαιρετικά χρήσιμο = 5

1	2	3	4	5

43. Παρακαλώ αξιολογήστε τις παρακάτω προτάσεις ως προς τον βαθμό ισχύος τους (1 = δεν ισχύει καθόλου , 5 = ισχύει απόλυτα)

Το παιδί μου είναι σε θέση να:

	1	2	3	4	5	Δεν ξέρω / Δεν απαντώ
Μετρά την αξία των χρημάτων και μπορεί να υπολογίζει τα ρέστα						
Διακρίνει την αγοραστική δύναμη των χρημάτων σε τάξεις μεγέθους (πχ πόσο περίπου κοστίζει ένα μολύβι, ένα αυτοκίνητο ή ένα σπίτι)						
Αντιλαμβάνεται τη σχέση τιμής - ποιότητας ενός προϊόντος						
Θέτει αγοραστικούς στόχους και μαζεύει χρήματα για να τους πετύχει						
Επιλέγει μόνο του με ποιο τρόπο θα διαχειριστεί						

και θα ξοδέψει το χαρτζιλίκι του ή ένα άλλο έκτακτο χρηματικό ποσό (πχ δώρο παππούδων)						
Αντιλαμβάνεται ότι τα χρήματα δεν είναι δεδομένα και ότι οι άνθρωποι πρέπει να εργάζονται για να τα κερδίσουν						
Αντιλαμβάνεται ότι υπάρχουν διαφορές στο εισόδημα κάθε ατόμου και κάθε οικογένειας						
Προσαρμόζει τις επιθυμίες του με βάση την οικονομική πραγματικότητα της οικογένειας						
Γνωρίζει ποια είναι η λειτουργία μιας τράπεζας						
Γνωρίζει τι είναι ο δανεισμός από άλλους ανθρώπους και τους κινδύνους που αυτός συνεπάγεται						
Γνωρίζει την έννοια της ασφάλισης και πώς αυτή μας προστατεύει από μελλοντικούς κινδύνους						